

สมุดคู่มือ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย

4
348
31

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๗๙๕๐๓๔ - ๖ ร.ศ.บรรณสิทธิ์ สลับแสง ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๓๑

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961134601

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมประจำปี
เข้าเยี่ยมคารวะ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

เกียรติศักดิ์นักปกครองท้องถิ่น

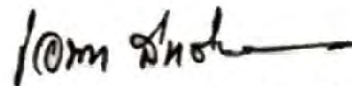
คำนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานสืบสาวไปจนถึงแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสืบเนื่องมายังมาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่เคยขาดตอนลง

งานของฝ่ายปกครองเป็นงานดูแลทุกข์สุขของประชาชน งานปกครองจึงเป็นงานที่มีขอบข่ายภารกิจกว้างขวาง เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่เพียงแต่ต้องรับผิดชอบงานของกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น แต่ยังต้องรับผิดชอบงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่นำลงไปปฏิบัติในตำบล หมู่บ้าน เช่นเดียวกับนายอำเภอที่ต้องรับผิดชอบดูแลงานของกระทรวง ทบวง กรม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานของทางราชการบรรลุเป้าหมายในทางปฏิบัติ

จากขอบข่ายภารกิจอันกว้างขวางดังกล่าว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง มากมายหลายฉบับ นอกจากกฎหมายแม่บท คือ พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 แล้ว ยังต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตของประชาชนในชนบทอีกประมาณ 60 ฉบับ

กรมการปกครองได้ตระหนักถึงความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาโดยตลอด คู่มือเล่มนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะช่วยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและครอบคลุมภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในทุก ๆ ด้าน โดยได้จำแนกภารกิจออกเป็นหมวด หมู่ มีตัวบทกฎหมายอ้างอิง กรมการปกครองจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเล่มนี้คงจะช่วยให้การปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปด้วยความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ความผาสุกของประชาชนในตำบล หมู่บ้าน ในที่สุด

(นายแอนน สิทธิประศาสน์)

อธิบดีกรมการปกครอง

คำแนะนำ

การใช้สมุดคู่มือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

การที่กระทรวงมหาดไทยได้จัดพิมพ์สมุดคู่มือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นี้ขึ้นเนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ได้บัญญัติให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกคน มีอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติหลายประการ ฉะนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กระทรวงมหาดไทย จึงได้จัดพิมพ์สมุดคู่มือขึ้น เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ

ในการจัดพิมพ์สมุดคู่มือนี้ได้แก้ไขดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยและเหตุการณ์ จึงใคร่ขอชี้แจงการใช้สมุดคู่มือ ดังต่อไปนี้

1. สมุดคู่มือนี้ขอให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมั่นเอาใจใส่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพในการปกครองตำบล หมู่บ้าน

2. สมุดคู่มือนี้ ถือเป็นเอกสารหลักฐานของทางราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี เมื่อมีการเปลี่ยนตัว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้จัดทำบันทึกการมอบหมายสมุดคู่มือนี้ตามแบบบันทึกท้ายเล่ม แล้วจึงมอบหมายให้นายอำเภอท้องที่ เพื่อมอบให้ผู้ได้รับตำแหน่งต่อไป

3. สารสำคัญของสมุดคู่มือนี้ แบ่งออกเป็น 13 บท แต่ละบทให้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ว่าด้วย**ข้อกฎหมาย** เป็นการแสดงอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนด

ส่วนที่ 2 ว่าด้วย**แนวทางปฏิบัติ** เป็นการแสดงให้เห็นว่า อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่กำหนดไว้ในส่วนที่ 1 สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไร

เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนั้น ในส่วนนี้จึงมีรายละเอียดเพิ่มเติมอีกว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการใดเป็นหลัก เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริง เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองในปัจจุบัน

หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีปัญหา ข้อขัดข้องหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ได้ ขอให้ปรึกษาปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบล เพื่อให้การแนะนำหรือฝึกอบรมเพิ่มเติม

4. ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลของตำบล หมู่บ้าน เนื่องจากในขณะนี้ ได้มีการจัดทำการบันทึกข้อมูลไว้เป็นการเฉพาะแล้ว เช่น คู่มือกรรมการหมู่บ้าน เล่ม 2 ว่าด้วยกิจกรรมการปฏิบัติงาน เป็นต้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงสามารถใช้ข้อมูลตามที่จัดทำไว้แล้วได้ ไม่จำเป็นต้องมาบันทึกไว้ในสมุดคู่มือนี้อีก

5. อนึ่ง เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวาง ฉะนั้น จึงให้พิจารณามอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยเหลือ ได้แก่ แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ หรือนำเรื่องให้สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสม

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำการใช้สมุดคู่มือ

บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน	1
บทที่ 2 การใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร	6
2.1 หัวหน้าของราษฎร	7
2.2 หน้าที่ของราษฎร	7
2.3 เขตหมู่บ้าน ตำบล	8
2.4 การประนีประนอมข้อพิพาท	9
บทที่ 3 การรายงานต่อทางราชการ	14
3.1 การรายงานทันที	15
3.2 การรายงานตามปกติ	19
บทที่ 4 การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร	21
4.1 การเรียกราษฎรมาประชุม	21
4.2 การประกาศ	24
บทที่ 5 การจัดทำทะเบียน	25
5.1 ทะเบียนราษฎร	25
5.2 บัตรประจำตัวประชาชน	27
5.3 ทะเบียนครอบครัว	28
5.4 ทะเบียนสัตว์พาหนะ	31
5.5 ทะเบียนอาวุธปืน	31
5.6 ทะเบียนตามกฎหมายคณะสงฆ์ มัสยิดอิสลาม โบสถ์คริสต์ ศาลเจ้า	31
บทที่ 6 กิจการสาธารณประโยชน์	34
6.1 เหตุร้ายสำคัญ	35
6.2 การรักษาสีงซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์	36
6.3 อันตรายแก่การทำมาหากิน	39
6.4 นักขัตฤกษ์	40
บทที่ 7 การฝึกหัดอบรมให้รู้จักกระทำการในเวลารบ	41
7.1 การรับราชการทหาร	41
7.2 การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	41
7.3 กองอาสารักษาดินแดน	42
7.4 ไทยอาสาป้องกันชาติ	43

บทที่ 8 การบำรุงส่งเสริมอาชีพของราษฎร	45
8.1 ในทางเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม	45
8.1.1 เกษตรกรรม	45
(1) ที่ดิน	45
(2) ป่าไม้	48
(3) แหล่งน้ำ	50
8.1.2 พาณิชยกรรม	53
8.1.3 อุตสาหกรรม	54
8.2 ตรวจตรารักษาประโยชน์ในการอาชีพของราษฎร	56
8.3 เกี่ยวกับภาษีอากร	57
บทที่ 9 การป้องกันโรคติดต่อ	59
9.1 โรคติดต่อ	59
9.2 โรคระบาดสัตว์	60
9.3 งานสาธารณสุขมูลฐาน	61
บทที่ 10 การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	63
10.1 ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	63
10.2 การดัดด้วยสัญลักษณ์	64
10.3 ผังหมู่บ้าน ตำบล	64
บทที่ 11 หน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวด้วยความอาญา	66
11.1 ตามประมวลกฎหมายอาญา	67
11.2 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	68
11.3 การสอบสวนคดีบางประเภท	74
11.4 การควบคุมการใช้อาวุธปืน	74
บทที่ 12 คณะกรรมการหมู่บ้าน และสภาตำบล	76
12.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน	77
12.2 คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.	81
12.3 สภาตำบล	83

บทที่ 13 สิทธิ สวัสดิการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	85
13.1 เงินตอบแทนตำแหน่ง	85
13.2 สวัสดิการ	86
13.3 วินัย	92
13.4 การส่งเสริมสมรรถภาพ	93
ภาคผนวก 1. รายชื่อกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง	98
2. การจัดทำป้ายตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล	100
3. บันทึกการมอบหมายสมุคภูมิอำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	102

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1.1 นับแต่ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินเป็น 2 ส่วน¹ ได้แก่

ก) การปกครองส่วนกลาง

ข) การปกครองส่วนภูมิภาค หรือเรียกอีกอย่างว่า การปกครองอาณาเขต

การปกครองอาณาเขต หรือการปกครองส่วนภูมิภาค นั้น มีเมือง หรือหัวเมือง เป็นศูนย์การบริหาร มีการจัดระเบียบการปกครองภายในเมืองหนึ่ง ๆ ออกเป็นหน่วยการปกครองรับผิดชอบลดหลั่นกันลงมา คือ

- **แขวง** ประกอบด้วยตำบล ผู้ปกครองแขวงได้รับบรรดาศักดิ์เป็น **"หมื่นแขวง"**
- **ตำบล** มีหัวหน้าเป็นกำนัน รับบรรดาศักดิ์เป็น **"พัน"**
- **หมู่บ้าน** มีหัวหน้าเป็น**ผู้ใหญ่บ้าน**

ลักษณะการปกครองรูปแบบตำบล หมู่บ้านนี้ ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองสืบต่อเรื่อยมา

1.2 ในสมัยต่อมา หัวเมืองต่าง ๆ บางเมืองได้ละเลยไม่ปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมายที่ระบุไว้ จนทำให้มีการละเว้นการจัดรูปการปกครองให้มีผู้ใหญ่บ้านในระดับหมู่บ้าน คงมีแต่พนักงานปกครองระดับตำบล เรียกว่า **"กำนัน"** เท่านั้นเป็นผู้ปกครองชั้นต้น อีกทั้งสถานการณ์บ้านเมืองในบางขณะไม่เอื้ออำนวย ทำให้บางครั้งหมู่บ้านไม่มีผู้ปกครอง ประกอบกับลักษณะการจัดการปกครองก็ไม่ได้มีระเบียบวางไว้เป็นที่แน่นอนแต่อย่างใด ดังนั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการจัดการปกครอง ตำบล หมู่บ้าน ใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการคือ ให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านเอง แทนการแต่งตั้งโดยผู้รั้งเมืองดังแต่ก่อน สำหรับการบังคับบัญชานั้นได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ การป้องกันการโจรกรรมและผู้ร้าย และกำหนดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนบ้างกับงานในหน้าที่ ได้แก่ สิ้นลดค่านา ภาษีไม้ไผ่ ค่าเหยียบย่ำที่นาราษฎร ซึ่งความมุ่งหมายในการปกครองระดับหมู่บ้านก็เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านซึ่งราษฎรเลือกสรรขึ้นโดยความยินยอม ช่วยกันดำเนินกิจการในหมู่บ้านให้เรียบร้อย เป็นหู เป็นตาแก่ทางราชการ ที่จะช่วยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรทั่วไป ตลอดจนช่วยเก็บภาษีอากรผลประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งสมควรได้จากราษฎรโดยธรรม² เพื่อใช้ในกิจการบริหารงานของแผ่นดิน

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ** (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2515) หน้า 107

² พระพิศาลสงคราม, **"สำเนาตราพระราชสีห์น้อย"** ของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยถึงข้าหลวงเทศาภิบาล เรื่อง จัดการปกครองท้องที่ ลงวันที่ 21 กันยายน ร.ศ. 115, **"ตำราปกครองเล่ม 1** (พระนคร: โรงพิมพ์ศิริเจริญ, ร.ศ. 121), หน้า 96.

ปรากฏตามรายงานเรื่องการจัดตั้งผู้ใหญบ้านกำนันคราวแรก ของหลวงเทศาจิตรวิจารณ์³ ซึ่งได้คัดลอกมาลงพิมพ์ไว้ ดังนี้

เรื่องการจัดตั้งผู้ใหญบ้านกำนันคราวแรก

บางปะอิน

วันที่ 10 สิงหาคม ร.ศ. 111(2435)

ข้าพระพุทธเจ้า หลวงเทศาจิตรวิจารณ์ ขอพระราชทานทำรีโปสดวาย ทราบใต้ฝ่าพระบาท

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดการทำบัญชีสำมะโนครัวแล้วให้ทดลองตั้งผู้ใหญบ้าน กำนันทางแขวงบางปะอินนั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้ไปจัดการเสร็จแล้ว กลับมาถึงกรุงเทพฯ เย็นวันนี้

รายงานตอนต้น ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้จัดทำประการใดนั้น มีแจ้งอยู่ในรายงานที่ได้ถวายมาก่อนแล้วว่า ได้จัดทำไปได้ 9 ตำบล อีก 6 ตำบลนั้น ควรจะแล้วได้ในเร็ววันนี้ ที่ข้าเป็นโดยเหตุที่กำนันไม่ค่อยชำนาญการเขียนอ่าน ชาวบ้านต้องออกไปทำนามีแต่คนแก่เฒ่าบ้าน ถามอะไรก็ไม่ทราบความ

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าจะทำให้สะดวกเป็นแน่ ถึงโดยจะทำทั้งแขวงอุทัยน้อย ซึ่งหลวงพลรักษาอยู่อีก 27 กำนัน ก็คงจะแล้วและสำเร็จดังพระราชประสงค์ได้โดยเร็ว เพราะกำนันนอกจากที่ทำนี้ พอได้ทราบก็มาฝึกหัดดูแบบอย่างกำนัน 9 กำนันนี้มิได้ขาด โดยความเกรงว่าเมื่อแขวงตนจะต้องทำ จะได้ทำได้โดยง่าย

การที่โปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดตั้งกำนันผู้ใหญบ้านคราวนี้ นับว่าเป็นพระเดชพระคุณมาก และเป็นเรื่องที่ข้าพระพุทธเจ้าชอบ เพราะเป็นของใหม่ที่ยังไม่เคยมีเคยจัดในเมืองเรา เป็นของแรกตั้งขึ้นโดยยังไม่มีแบบแผน แต่ใต้ฝ่าพระบาททรงทราบอยู่แล้วว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นคนชอบสิ่งที่จะตั้งขึ้นใหม่ ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ความรู้ของข้าพระพุทธเจ้าในชั้นนี้มีแต่เพียงที่ได้ไปเห็นมาแล้วตามหัวเมืองทั้งชั้นในชั้นนอกและเมืองประเทศราช ว่าของเก่าเขามีอะไรอยู่บ้าง การที่จะจัดใหม่คราวนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ควรพยายามจัดอนุโลมให้ละม้ายคล้ายคลึงกับของเก่าเท่าที่จะทำได้ ซึ่งเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าเป็นประโยชน์มากกว่า เพราะราษฎรและคนชั้นเก่า ๆ อาจจะเข้าใจได้ทันที จะทำให้สะดวกแก่การปกครอง และคงพอพระทัยเพราะทราบเกล้าฯ อยู่ว่าทรงโปรดของเก่า ๆ วันตั้งต้นที่ออกไปจัดการข้าพระพุทธเจ้าได้ขอให้ขุนรอกิจพิศาล (ต่อมา คือ พระยามรินทรฤทัย ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลราชบุรี) 1 หลวงพลฯ ผู้เป็นกรมการผู้ใหญบ้าน และเป็นนายแขวงตำบลที่จะจัดใหม่อยู่แล้ว 1 ไปกับข้าพระพุทธเจ้าแล้วข้าพระพุทธเจ้าออกไปจัดทางหมู่บ้านใกล้เคียงบางปะอินเป็นครั้งแรก แล้วก็จัดทำต่อไปอย่างเดียวกัน ในขั้นต้นทำบัญชีสำมะโนครัวบ้านที่จะจัดเป็นหมู่บ้านและตำบลก่อน เสร็จแล้วจึงลงมือจัดการตั้งผู้ใหญบ้านกำนันต่อไปคือไปจัดรวมครัวที่เป็นเจ้าของบ้านใกล้เคียงติดต่อกันราว 10 เจ้าของ ๆ หนึ่งจะมีเรือนก็หลังก็ตามรวมเข้าเป็นหมู่บ้าน แล้วเชิญเจ้าของบ้านมาประชุมกันในวัด พร้อมด้วยราษฎรอื่น ๆ เมื่อถามทราบว่าใครผู้ใดเป็นเจ้าของแล้วก็ให้มารวมกัน ขอให้เลือกกันในหมู่ของเขาที่มาประชุมว่าควรจะให้ใครเป็น "ผู้ใหญ" สังเกตดูเขาตรึกตรองกันมาก ชูชิบบริกษาหาหรือกันเห็นจะเป็นด้วยเรื่องเกรงใจกัน แต่ในที่สุดก็ได้ความเห็นโดยมากกว่าใครในพวกของเขาที่มาประชุมกันควรจะเป็นผู้ใหญบ้าน แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็เขียนใบตั้งชั่วคราวให้เขาถือไว้ จนกว่าจะได้มีหมายเลือกตั้งออกให้ใหม่ตามทางราชการ

เมื่อได้จัดตั้งผู้ใหญบ้านได้พอสมควรที่จะจัดตั้งเป็นตำบลไว้แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ไปประชุมที่ศาลาวัดพร้อมด้วยราษฎรในท้องที่นั้น เชิญผู้ใหญบ้านในตำบลที่ข้าพระพุทธเจ้าให้เลือกตั้งไว้แล้วมาประชุมพร้อมกัน แล้วขอให้ผู้ใหญบ้านเหล่านั้นเลือกผู้ใหญคนหนึ่งในกลุ่มของเขาว่าใครจะควรได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าว่าการตำบล เมื่อเขาพร้อมกันเห็นควรผู้ใดแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ออกหมายตั้งชั่วคราวให้เขาเป็นกำนันตำบลนั้น แล้วข้าพระพุทธเจ้าไปทำอย่างเดียวกันต่อไปทุกตำบล

³หลวงเทศาจิตรวิจารณ์ หลังสุดดำรงตำแหน่ง พระยามหาอำมาตยาธิบดี ราชปลัดทูลฉลอง กระทรวงมหาดไทย

(9 มี.ค. 2441-12 เม.ย. 2456) คือ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ท่านแรก

ตำบลใดที่ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดตั้งกำนันในวันแรกในวัดใด ข้าพระพุทธเจ้าอาราธนาพระภิกษุในวัดนั้นมาประชุมอยู่ด้วย พอใครได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็นิมนต์ให้สวดชยันโตให้พร

ฯลฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า

(เช็น) หลวงเทศาภิตรวิจารย์ (เส็งวิโรศิริ)

สำเนา

เกาะสีชัง

ที่ 11 สิงหาคม 111 (พ.ศ.2435)

ถึงหลวงเทศาฯ

ด้วยได้รับจดหมายที่มีมาจากบางปะอิน มีความยินดีมากที่ได้ไปทำการโดยเอื้อเฟื้ออุตสาหกรรมให้ตลอดได้ การนั้นเป็นการสำคัญ จะมีประโยชน์ยิ่งกว่าที่ทำแต่แก่แขวงบางปะอินอีกมาก เพราะจะเป็นต้นเค้าของการใหญ่ที่จะจัดทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป ถ้าสำเร็จตลอดบ้านเมืองได้ตั้งประสงค์ ถึงอีกกี่ปี ๆ ก็ตาม แก่งจะแลกลับมาดูการที่ไปช่วยทำครั้งนี้ด้วยยินดี ว่าได้เป็นผู้เริ่มการสำคัญอย่างหนึ่ง

ที่ดูกฎหมายและสัญญาไว้นั้นดีแล้ว จะเป็นประโยชน์ very much in your important future ฉะนั้นก็วิตกแต่ตัวฉันธุระจะไม่ว่างเวลาให้ทำได้อย่างแก่

(เช็นพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

นับแต่นั้นมา จึงได้จัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่าง ๆ ให้เป็นแบบเดียวกันทั่วราชอาณาจักร โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้น โดยประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ข้อความและหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัตินี้ ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองท้องที่ของประเทศไทยสืบมา นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ได้กำหนดการจัดระเบียบตำบลและหมู่บ้าน รวมทั้งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างละเอียดเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามท้องที่ต่าง ๆ ต่างพระเนตรพระกรรณ สร้างความเป็นธรรมในการปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเด่นของกฎหมายฉบับนี้ที่กำหนดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเองด้วย

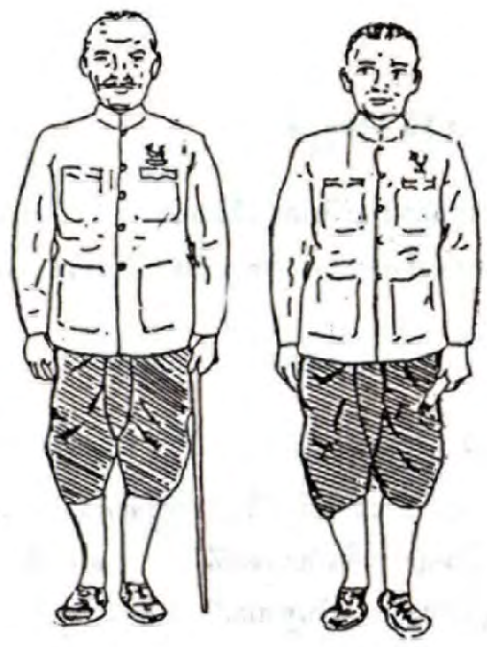
1.3 หลังจากที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 มาเป็นเวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จึงได้ทรงประกาศยกเลิก และประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน สืบมาจนทุกวันนี้ แม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมก็ตาม ก็เป็นเพียงการปรับปรุงข้อความในกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองดังประกาศพระบรมราชโองการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2475 ความว่า

⁴คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยพระองค์แรก (1 เม.ย. 2435-7 ส.ค. 2458)

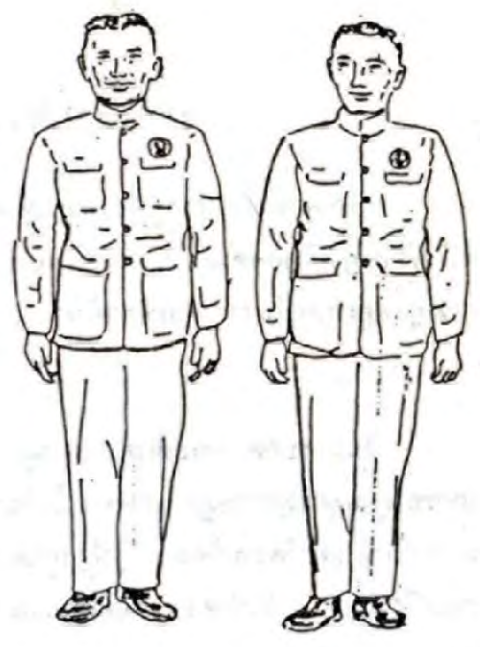
พระราชบัญญัติ
ลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฎกาเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เมื่อในรัชกาลแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ขึ้นเมื่อพระพุทธศักราช 2440 และได้ใช้พระราชบัญญัตินั้นเป็นแบบแผนวิธีปกครองทั่วพระราชอาณาจักร อันอยู่ภายนอกจังหวัดกรุงเทพฯ มาจนบัดนี้ พระราชบัญญัติอื่น ๆ อันเนื่องด้วยวิธีปกครองราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังต่อมา ได้ยึดพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้เป็นหลักอีกเป็นอันมากเพราะฉะนั้นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ นับว่าเป็นพระราชบัญญัติสำคัญในการปกครองพระราชอาณาจักรอย่างหนึ่ง

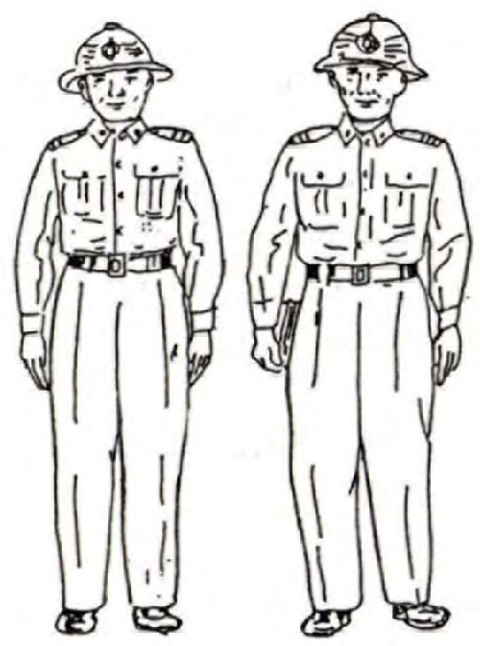
ตั้งแต่ได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ในพระพุทธศักราช 2440 มา วิธีปกครองพระราชอาณาจักรได้จัดการเปลี่ยนแปลงดำเนินมาโดยลำดับหลายอย่าง ทรงพระราชดำริเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ให้ตรงกับวิธีการปกครองที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่รัตนโกสินทรศก 116 ของเดิม แห่งใดที่ยังใช้ได้ให้คงไว้ แห่งใดที่เก่าเกินกว่าวิธีปกครองทุกวันนี้ ก็แก้ไขให้ตรงกับเวลา รวบรวมตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้...

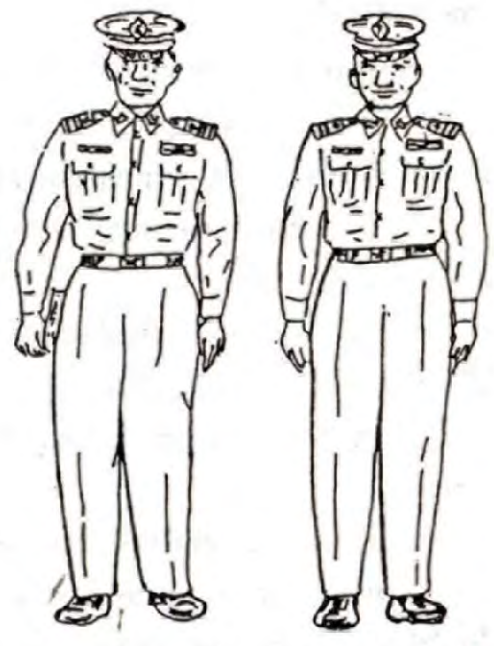
เครื่องแบบ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2458

เครื่องแบบ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2479

เครื่องแบบ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2493

เครื่องแบบ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2525

บทที่ 2

การใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราชการ

“เจ้าคุณ อำนาจอยู่ที่ราชการเชื่อดือ ไผไปอยู่ที่พระแสงราชศักรา จะไปอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าเจ้าคุณทำให้ราชการเชื่อดือด้วยความศรัทธาแล้ว ไผมีใครดอคเจ้าคุณได้แม้ในหลวง เพราะท่านก็ทรงปรารณาให้ราชการอยู่เย็นเป็นสุขเช่นเคียวกัน”

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน นั้น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากราชการ ให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขราษฎร นอกจากนั้นในฐานะที่กำนันก็ติ ผู้ใหญ่บ้านก็ติเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยกับสภาพท้องที่ และรู้ความต้องการ รัปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี กำหนด ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปิดเป้าความเดือดร้อนแก่ราษฎรและพัฒนาความเจริญให้กับท้องถิ่นในฐานะเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลกับราษฎร

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองราชการ ดังต่อไปนี้

มาตรา 10 ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน

มาตรา 27 ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราชการในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ มีหน้าที่และอำนาจในการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎรดังจะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ 1 ที่จะรักษาความสงบและความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามสมควรและที่สามารถจะทำได้ การที่กล่าวนี้ ถ้าสมควรจะต้องปรึกษาหรือและช่วยกันกับเพื่อนผู้ใหญ่บ้านก็ติ กับกำนันนายตำบลก็ติ ก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้สมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์ และความสุขของลูกบ้านซึ่งได้มอบไว้ให้เป็นธุระในพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 9 ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องพึงกระทำตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ

ข้อ 19 กระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

มาตรา 34 บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบลคือการที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตนตามพระราชกำหนด กฎหมายกิติหรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นกิติหรือการที่จะรับกิจสุทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นกิติ หรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนดกฎหมาย เช่น การตรวจแนะนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นกิติ การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่

มาตรา 34 ทวิ นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

แนวทางปฏิบัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายข้างต้น มีแนวทางดังนี้

2.1 หัวหน้าที่ของราษฎร

การปกครองระดับตำบล หมู่บ้านของไทยแต่สมัยโบราณ ยึดถือกลุ่มคนและหัวหน้าเป็นหลักในการปกครองมากกว่าถืออาณาเขตการปกครอง และตามประเพณีการปกครองยอมรับกันว่า ผู้ปกครองในชุมชนหมู่บ้านเป็นบุคคลที่สำคัญ เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ความเชื่อถือศรัทธา เชื่อฟังในตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งตามกฎหมายบ้านเมืองก็ได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ทางการปกครอง หรือเป็นหัวหน้าของราษฎรในตำบล หมู่บ้าน

โดยที่ประชาชนให้การยอมรับนับถือต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นหัวหน้าผู้ปกครองดังกล่าว ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นอกจากจะมีบทบาทในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนตามนโยบายของรัฐบาล หรือกฎหมายกำหนดให้ปฏิบัติแล้ว ยังต้องแสดงบทบาทพิเศษต่าง ๆ อีกมาก กล่าวคือ เป็นผู้นำในท้องถิ่น เช่น งานพัฒนาท้องถิ่น การจัดหาทุน การระดมทุน สิ่งของตลอดจนการระดมกำลังราษฎรทำกิจการบางอย่าง งานต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียน การประสานงานกับหน่วยงานราชการและข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ บทบาทในงานสังคม งานประเพณีทั่วไป งานราชพิธี รัฐพิธี เป็นต้น

การต้องเข้าไปสัมพันธ์กับทุก ๆ คนในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่ราษฎร พ่อค้า นักการเมือง และข้าราชการในอำเภอ จึงกล่าวได้ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะสามารถแสดงบทบาทดังกล่าวได้แค่ไหนเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ บุคลิกความเป็นผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น ๆ เป็นสำคัญด้วย

2.2 หน้าที่ของราษฎร

ในการใช้อำนาจปกครองราษฎรดังกล่าว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสมควรที่จะกระทำภายในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งกำหนดหน้าที่ราษฎรไว้ โดยหลักการแล้วควรถือตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 46-52 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

- (1) บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ
- (2) บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (3) บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น

ประมุข

- (4) บุคคลมีหน้าที่เคารพต่อกฎหมาย
- (5) ในการใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิออกเสียงประชามติ บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำโดยสุจริต

และมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวม

ความในข้อ (5) นี้ที่เห็นโดยชัดแจ้งได้แก่ การเชิญชวนให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด ตลอดจนการเลือกตั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่

ก. ห้ามมิให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

ข. ได้รับแต่งตั้งจากนายอำเภอ เป็นเจ้าหน้าที่จัดการให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง

(6) บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(7) บุคคลมีหน้าที่ปฎิบัติราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น เกณฑ์แรงงาน เกณฑ์พาหนะ

(8) บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมาย

บัญญัติ

๗๑

2.3 เขตหมู่บ้าน ตำบล

เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลราษฎรในท้องที่หมู่บ้าน ตำบล จึงจำเป็นต้องรู้สภาพท้องที่และเขตการปกครองหมู่บ้านและตำบลของตน กล่าวคือ

2.3.1 การกำหนดแนวเขตหมู่บ้าน ตำบล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องทราบแนวเขตหมู่บ้านและตำบลในความปกครองดูแลของตน สามารถนำชี้แนวเขตในภูมิประเทศจริงได้ และจะต้องจัดทำและรวบรวมหลักฐานแนวเขตการปกครองขึ้นไว้ได้แก่ บันทึกลับบรรยายแนวเขต แผนที่แสดงแนวเขตการปกครอง หลักเขตดาวโดยตรวจสอบจากประกาศจังหวัด เรื่องตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตหมู่บ้าน และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตตำบลซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

สำหรับการกำหนดแนวเขตการปกครองนั้น จะต้องกำหนดหมายเขตให้ทราบโดยชัดว่าเพียงใดทุกด้าน ถ้าที่หมายเขตไม่มีลำห้วย หนอง คลอง บึง บาง (แนวธรรมชาติ) หรือสิ่งใดเป็นสำคัญ (ถาวรวัตถุ) ก็ให้จัดให้มีหลักเขตปักหมายเขตไว้เป็นสำคัญ (ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท 0409/ว 1422 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2528) และการกำหนดเขตต้องกำหนดให้ตรงกัน อย่าให้มีที่ว่างเปล่าอยู่นอกเขตหมู่บ้านตำบล

2.3.2 การจัดตั้งหมู่บ้าน ตำบล

กรณีที่มีหมู่บ้านใด ราษฎรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเกินกว่าความสามารถของผู้ใหญ่บ้านคนเดียว จะดูแลปกครองให้เรียบร้อย หรือสภาพท้องที่เป็นอุปสรรคในการปกครอง หรือท้องที่ตำบลใดมีจำนวนหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ก็ให้พิจารณาแยกหมู่บ้านหรือตำบลดังกล่าวออก ตั้งเป็นหมู่บ้านและตำบลใหม่ ทั้งนี้ โดยใช้หลักเกณฑ์การจัดตั้งหมู่บ้าน ตำบล ฯ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2526 (ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/ว 1305 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2526) ดังนี้

หมู่บ้าน

- (1) เป็นชุมชนที่มีพลเมืองตั้งแต่ 400 คนขึ้นไป หรือมีจำนวนบ้านตั้งแต่ 40 บ้านขึ้นไป
- (2) เป็นชุมชนห่างจากชุมชนเดิมประมาณ 6 กิโลเมตร
- (3) ต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในหมู่บ้านเดิม สภาตำบลและที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

ตำบล

- (1) มีจำนวนพลเมืองตั้งแต่ 3,200 คนขึ้นไป
- (2) มีหมู่บ้านตั้งแต่ 8 หมู่บ้านขึ้นไป
- (3) ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลเดิม และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำ

อำเภอที่จะจัดตั้งเป็นตำบลขึ้นใหม่

2.4 การประนีประนอมข้อพิพาท

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างราษฎรในตำบล หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรหาทางระงับข้อพิพาทให้ยุติลงโดยเร็ว เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้ง และก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในตำบลหมู่บ้าน อันจะเอื้ออำนวยต่อการปกครองและพัฒนาตำบล หมู่บ้าน ถึงแม้ว่าตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่จะมีได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎร แต่เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำในตำบล หมู่บ้าน ได้รับความเคารพเชื่อถือไว้วางใจจากราษฎรให้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทในตำบล หมู่บ้าน มาโดยตลอด การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรจึงเป็นบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันมีหลายประการทั้งในด้านการปกครอง พัฒนาและรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านช่วยเหลือในการประนีประนอมข้อพิพาทได้ ซึ่งตาม**ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530** กำหนดหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทนั้น ก็ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบและผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ ดังนี้

1. พิจารณาว่าข้อพิพาทนั้นเป็นความแ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือไม่ และข้อพิพาทเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านหรือไม่ และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทนั้นหรือไม่

(ก) ถ้าเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าวก็ให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งคู่กรณีทำเป็นบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท และนัดหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทโดยไม่ชักช้าและคณะกรรมการหมู่บ้านอาจมอบหมายให้กรรมการไม่น้อยกว่า 2 คน ดำเนินการแทนก็ได้ นอกจากนี้คณะกรรมการหมู่บ้านอาจเชิญบุคคลที่สมควรเข้าร่วมทำการประนีประนอมด้วยก็ได้

(ข) ถ้าข้อพิพาทไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ตาม 1. ก็ให้แจ้งคู่กรณีทราบว่าไม่สามารถดำเนินการให้ได้

2. เมื่อพิจารณาเห็นว่าเป็นข้อพิพาท ตาม 1. และดำเนินการตาม (ก) แล้ว คณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องทำการไกล่เกลี่ยโดยแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้นจากการสอบถามหรือตรวจดูสถานที่ เป็นต้น เมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วก็ทำการประนีประนอม โดยพิจารณาจากหลักกฎหมายหรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่ ข้อพิพาทดังกล่าวควรจะตกลงกันอย่างไร จึงจะเป็นธรรมแก่คู่กรณีแล้วจึงทำการเกลี้ยกล่อมให้คู่กรณีตกลงกัน

(ก) ถ้าตกลงกันได้ให้ทำสัญญายอมความขึ้น 4 ฉบับ แล้วให้มอบคู่กรณีฝ่ายละฉบับ เก็บรวมไว้กับบันทึกยินยอมฯ 1 ฉบับ แล้วบันทึกผลการประนีประนอมตอนท้ายของบันทึกยินยอมฯ และมอบบันทึกยินยอมฯ พร้อมทั้งสัญญายอมความที่เหลืออีก 1 ฉบับให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บไว้

(ข) ถ้าไม่ตกลงกัน ก็ให้ยกเลิกการดำเนินงานแล้วแจ้งให้คู่กรณีทราบและบันทึกผลการดำเนินการตอนท้ายของบันทึกยินยอมฯ มอบบันทึกยินยอมให้ผู้ใหญ่บ้าน แล้วให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานให้นายอำเภอทราบถึงข้อพิพาทที่ไม่ตกลงกัน โดยจะรายงานทันทีหรือรายงานพร้อมแบบรายงานประจำเดือนก็ได้

3. ทุกสิ้นเดือน เมื่อมีการประชุมประจำเดือนกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รายงานผลการประนีประนอมในแต่ละเดือนให้นายอำเภอทราบตามแบบที่กำหนด พร้อมทั้งส่งแบบสัญญายอมความ 1 ฉบับ ที่เหลือตาม (ก) ให้อำเภอเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐาน

ข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะบางมาตรา ดังนี้

- 1) ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา 272
- 2) ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 281 (276, 278), 284
- 3) ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 – 311 (วรรคแรก)
- 4) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา 322-324
- 5) ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326-332
- 6) ความผิดฐานข่มขู่เจ้าหนี้ มาตรา 349-350
- 7) ความผิดฐานข่มขู่ มาตรา 341-347 (เว้นมาตรา 343)
- 8) ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352-355
- 9) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มาตรา 358-359
- 10) ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362-364
- 11) ความผิดตามมาตรา 334-336 วรรคแรก มาตรา 341-364 ถ้าเป็นการกระทำระหว่างบุพการีกับ

ผู้สืบสันดาน หรือระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ตามมาตรา 71

ข้อพิพาททางแพ่ง ที่สามารถประนีประนอมกันได้ ได้แก่ ข้อพิพาททางแพ่งทุกกรณี เช่น เรื่องผิดสัญญาหรือละเมิด เป็นต้น โดยไม่จำกัดจำนวนทุนทรัพย์

ข้อบังคับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะระงับข้อพิพาทต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งแม้จะได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ไว้แล้ว แต่การปฏิบัติจะสำเร็จผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ปฏิบัติ คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งควรจะ

- วางตัวเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม
- หมั่นศึกษาข้อกฎหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา มาตราที่อ้างตามข้อ 1)-11)

และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรศึกษาแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทให้เข้าใจ เพื่อคอยให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน หากมีข้อสงสัยประการใดให้ติดต่อที่ทำการปกครองอำเภอหรือกิ่งอำเภอ

นักปกครอง¹

■ หลักการปฏิบัติต่อตน-ต่อคน ต่องาน ■

(ซึ่งคุณพิบูล รัตนจันทร์ (นักปกครองระดับสูง) ได้บันทึกสรุปไว้ในลักษณะกวีวจนสุภาสิต)

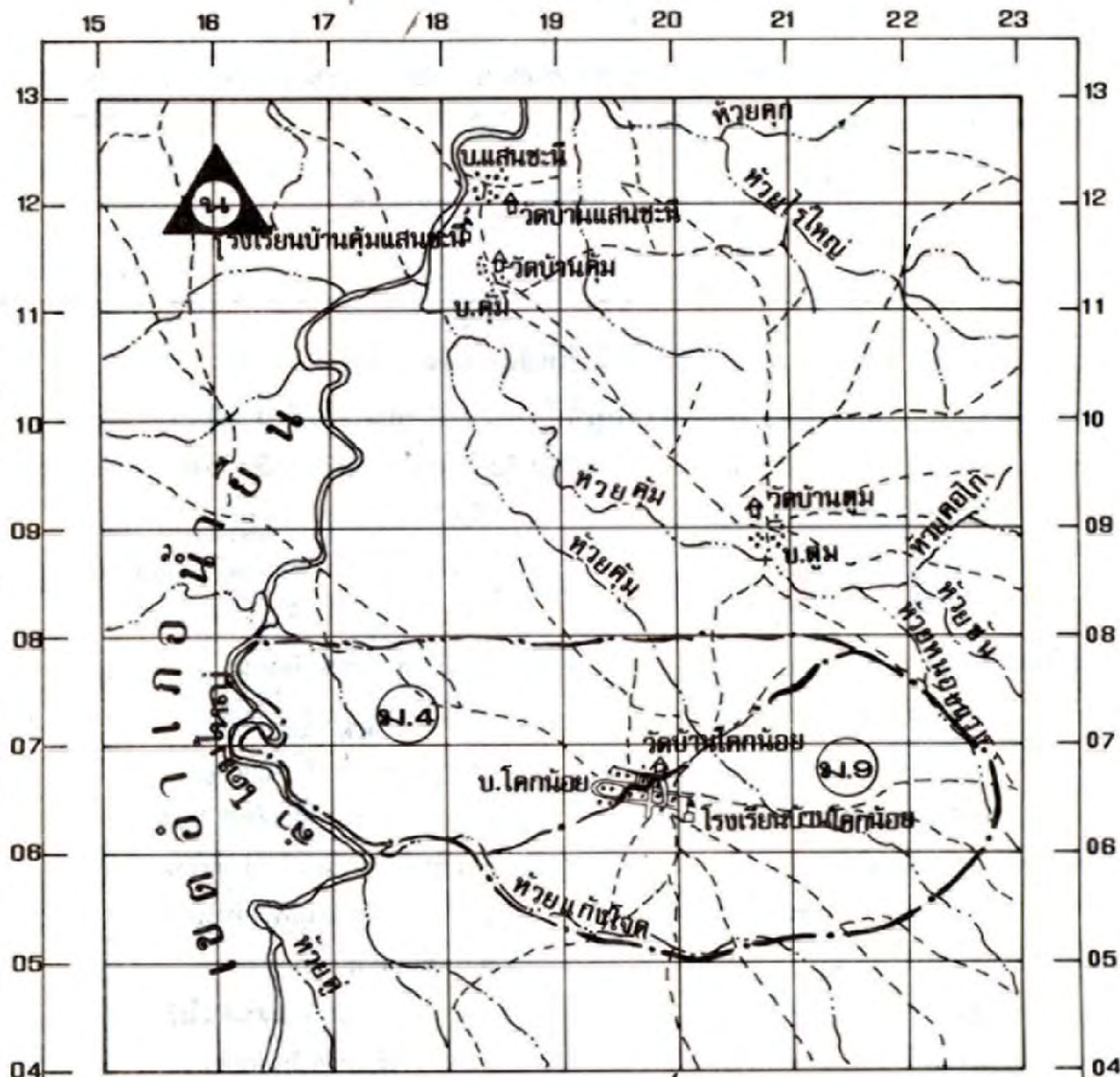
นักปกครองดีต้องมีลักษณะประจำ	มีภูมิวุฒิภูมิธรรมและภูมิฐาน
รู้จักเจนในบุคคลและการทำงาน	อรรถสิทธิ์ท่านสอนเน้นเป็นคุณธรรม
ภูมิวุฒิมีความรู้คู่หน้าที่	ภูมิธรรมประพฤติดีไม่ใฝ่ต่ำ
ภูมิฐานมีบุคลิกการเป็นผู้นำ	รู้คนรู้งานที่ทำซ้ำชัดเจน
งานใหญ่ไม่อาจทำคนเดียวได้	เขาจึงให้มีผู้ช่วยช่วยวิ่งเต้น
มอบงานให้ทุกคนฝึกฝนให้เป็น	ใครจัดเจนงานใดใช้ถูกคน
มอบงานใดต้องให้เขาใช้สิทธิ์	อย่าทำเองแต่ใกล้ชิดติดตามผล
ใครทำดีก็ยกย่องต้องใจคน	ช่วยคิดค้นแก้ปัญหาอย่าว่าใคร
อีกหนึ่งนั่นจงทำตนให้คนรัก	ถือหลักสังคหวัตถุสี่ที่แจ่มใส
คือทานการให้ส่วนที่ควรให้	สิ่งใดชอบควรได้ให้ทุกทาง
ปิยวาจาสนทนาไพเราะหู	สมานัตตาเป็นผู้ถ่อมตนคนไม่ห่าง
อรรถจริยาทำประโยชน์หมดทุกทาง	คนไม่จางมีแต่รักนักปกครอง
หัวหน้าดีลูกน้องมีน้ำใจภักดี	ทุกคนรักสมัคใจใช้สมอง
ได้งานได้น้ำใจได้ปรองดอง	ทั้งยกย่องว่าเราดีมีฝีมือ
นี่คือลักษณะนักบริหารชั้นหัวหน้า	ท่านว่าเราทำได้ใครก็นับถือ
ผู้ใหญ่ถึงผู้น้อยดันเพื่อนกันช่วยอีกมือ	ผลก็คือความก้าวหน้าผาสุกเอย.

¹วิพุธโยคะ รัตนรังษี และ สจัด ไทยทวี: ทัศนคติแห่งชีวิตและงาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, 2530)

แผนที่

แนวเขตหมู่บ้านโคกน้อย ม.4,ม.9 ต.บ้านคุ่ม

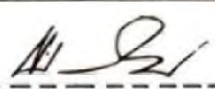
อำเภอหนองเสือ จังหวัดอุบลราชธานี

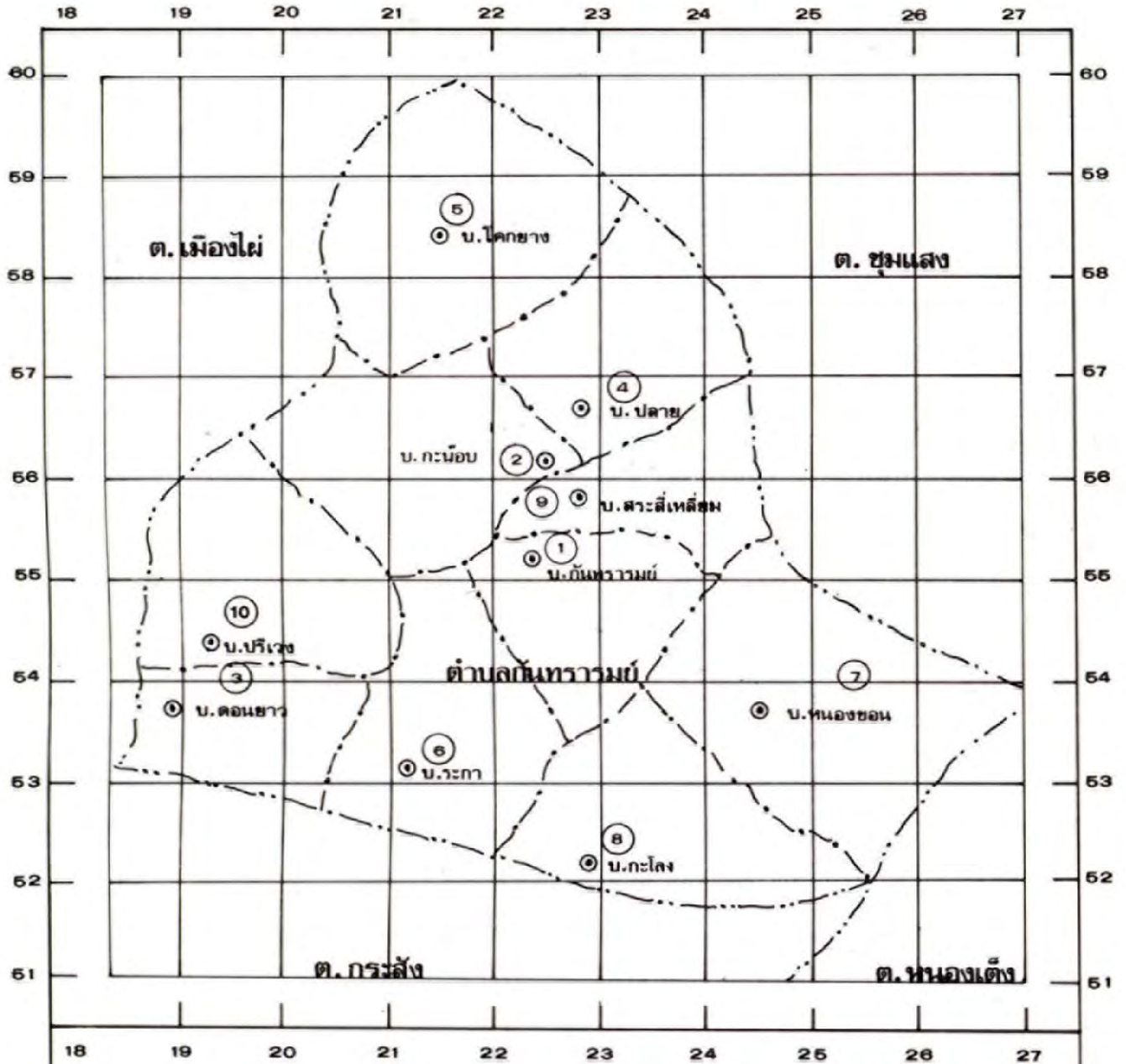
เครื่องหมาย

มาตราส่วน 1:50,000

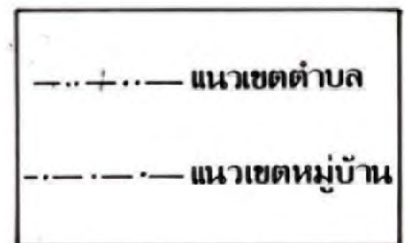
- แนวเขต ตำบล
- แนวเขต หมู่บ้าน
- - - - - ถนนเชื่อมหมู่บ้าน
- หมู่บ้าน
- ~~~~~ ห้วย

 (นายเนาวรัตน์ บุญหล้า)
 นายอำเภอเจ้าของท้องที่

แผนที่
แนวเขตตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

1: 50,000

บทที่ 3

การรายงานต่อทางราชการ

ในการดูแลรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้าย การรายงานเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ชุมชน ประชาชนหรือต่อประเทศชาติให้ทางราชการทราบ เป็นหน้าที่สำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบเขตปกครองนั้น ๆ เพื่อจะได้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยเฉียบพลันทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องพร้อมที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดเหตุฉุกเฉินใหญ่โตขึ้น หรือเป็นการปราบปรามเหตุร้ายนั้นได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว

ข้อกำหนด

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการรายงานต่อทางราชการ ดังต่อไปนี้

มาตรา 27 ข้อ 2 ถ้าความทุกข์ภัยเกิดแก่ลูกบ้าน ซึ่งจะต้องขอความป้องกันจากรัฐบาล เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะนำความแจ้งต่อพนักงานปกครองตั้งแต่กำนัน นายอำเภอเป็นต้น ขึ้นไปโดยลำดับ

มาตรา 27 ข้อ 5 ถ้าผู้ใหญ่บ้านรู้เห็นเหตุการณ์แปลกประหลาดอันใดเกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน หรือในลูกบ้านของตน ซึ่งอาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ราชการบ้านเมืองก็ดี แก่ประชาชนในที่นั้นก็ดี ยกตัวอย่างข้างฝ่ายโทษ ดังรู้เห็นว่ามีคนมีทรัพย์สินของแปลกประหลาดอันน่าสงสัยว่าเป็นของที่ได้มาโดยทางโจรกรรมก็ดี หรือว่าถ้าเห็นผู้คนล้มตาย หรือมีบาดแผลอันควรสงสัยว่าจะมีผู้อื่นกระทำเอาโดยทุจริต หรือไปกระทำทุจริตต่อผู้อื่นแล้วจึงเกิดเหตุขึ้นก็ดีเหล่านี้เป็นต้น ให้รับนำความแจ้งต่อกำนันนายตำบลของตน

มาตรา 27 ข้อ 18 ปฏิบัติการตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการ และรายงานเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ เพื่อให้กำนันรายงานต่อคณะกรรมการอำเภอ

มาตรา 36 ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกขีรอนของราษฎร หรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรรมการอำเภอให้ทราบ

มาตรา 58 ในการที่จะทำรายงานประจำ หรือรายงานจรอย่างใด ๆ ขึ้นต่อกรรมการอำเภอกำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้น พร้อมกันตรวจสอบก่อนและจะให้ลงชื่อเป็นพยานในรายงานก็ได้

แนวทางปฏิบัติ

การนำความแจ้ง รายงานเหตุการณ์ หรือรายงานประจำ ตามข้อนี้ รวมความแล้ว หมายถึงการรายงานข้อราชการ ซึ่งแยกออกเป็น

3.1 การรายงานทันที ที่เหตุการณ์เกิดขึ้น เช่น

- เหตุการณ์แปลกประหลาด
- เหตุการณ์จราจล
- ฆ่ากันตาย ดีชิง ปล้นทรัพย์ หรือผู้ร้ายสำคัญ
- ไฟไหม้
- น้ำท่วม ฝนแล้ง
- วาตภัย
- การก่อการร้ายของ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (มกค.) โจรคอมมิวนิสต์ (จคม) ขบวนการโจรก่อการร้าย

(ขจก.) เป็นต้น

- โรคระบาด
- การหลบหนีเข้าเมือง เช่น ชาวเวียดนาม กัมพูชา ลาว เป็นต้น

การรายงานประเภทนี้ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ควรใช้วิทยุตำบล ซึ่งกรมการปกครองกำหนดแบบไว้ (ดังตัวอย่างหน้า.16.....) หรือใช้แบบรายงานเหตุด่วนภัยฝ่ายพลเรือน (ดังตัวอย่างหน้า.17.....)

สำหรับเจ้าหน้าที่

ลำดับที่ของข่าว.....

วันที่.....

เวลา.....

ความเร่งด่วน..... ที่..... วันที่.....

จาก.....

ถึง.....

ข้อความ

สำหรับเจ้าหน้าที่

บันทึกข้อความ

๑. รับเมื่อ.....

๒. ลงชื่อ.....ผู้พิมพ์ข่าว

๓. ลงชื่อ.....ผู้ตรวจข่าว

(ตัวอย่าง)

ควันทันที

แบบรายงานเหตุควันทันทีฝ่ายพลเรือน

เรียน (นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ)

.....(ชื่อหมู่บ้านหรือตำบล).....ได้รับรายงานการเกิดภัยฝ่ายพลเรือนและดำเนินการเบื้องต้น
ไปแล้ว ดังนี้**1. ภัยที่เกิดขึ้น**1.1 ได้รับรายงานจาก.....(ชื่อ นามสกุล).....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....1.2 ชนิดของภัยที่เกิด.....(อัคคีภัย, อุทกภัย, วาตภัย, ภัยอื่น ๆ
ระบุ รวมทั้งการชุมนุมเดินขบวนประท้วงและการก่อวินาศกรรม)

1.3 ช่วงเวลาที่เกิดภัย วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1.4 สถานที่เกิดภัย.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....(หรือหลายพื้นที่ติดต่อกันให้ระบุให้ครบ)

1.5 จำนวนความเสียหาย โดยประมาณ

1.5.1 ทรัพย์สินราชการ.....

1.5.2 สาธารณสมบัติ.....

1.5.3 ทรัพย์สินราษฎร

1.5.3.1 บ้านเรือนเสียหาย.....หลัง

1.5.3.2 พื้นที่การเกษตรเสียหาย (ระบุ นว, ไร่, สวน).....ไร่

1.5.3.3 สัตว์พาหนะตาย.....ตัว

1.5.3.4 ปศุสัตว์ตาย (ระบุชนิดเช่น สุกร, ไก่ ฯลฯ).....ตัว

1.5.4 มูลค่าความเสียหายรวม.....บาท

1.5.5 จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ.....คน

1.5.6 จำนวนผู้เสียชีวิต.....คน

1.6 ผู้ได้รับความเดือดร้อน (ไว้ที่อยู่อาศัย ฯลฯ).....คน.....ครอบครัว

2. การป้องกันและบรรเทาภัยเบื้องต้น2.1 หมู่บ้าน หรือตำบล ได้ระงับภัย และดำเนินการช่วยราษฎรไปแล้วอย่างไร.....
.....
.....
.....

2.2 ขณะรายงานเหตุ เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
เหตุสงบลงแล้วหรือไม่.....

3. ร้องขอการสนับสนุนเร่งด่วนจากส่วนกลาง

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง.....(ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน).....

วันที่รายงาน.....เวลา.....น.

บทที่ 4

การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร

การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร หรือการประชุมอบรมชี้แจงข่าวสารแก่ราษฎร เป็นสิ่งสำคัญทางการปกครอง เนื่องจากการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ถือว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางระหว่างราชการและประชาชน ในการที่จะนำข่าวสารข้อมูลทางราชการไปแจ้งให้แก่ราษฎรได้ทราบ และขณะเดียวกันก็นำความต้องการของราษฎรไปแจ้งแก่ทางราชการทราบ

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่นำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรดังต่อไปนี้

มาตรา 27 ข้อ 3 ถ้ารัฐบาลจะประกาศหรือจะสั่งราชการใดให้ราษฎรทราบ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะรับข้อความอันนั้นไปแจ้งแก่ลูกบ้านของตนให้ทราบ

มาตรา 27 ข้อ 11 ทำการอบรมสั่งสอน หรือชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร ในกรณีให้เรียกราษฎรมาประชุมได้ตามครั้งคราวที่สมควร

มาตรา 59 ในเวลาที่ผู้ว่าราชการเมือง หรือกรมการอำเภอมีหมายให้ประกาศข้อราชการอันใดแก่ราษฎร กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นพร้อมกันชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจข้อราชการอันนั้นแล้ว ให้รับข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรอีกชั้นหนึ่งก็ได้

แนวทางปฏิบัติ

4.1 การเรียกราษฎรมาประชุม

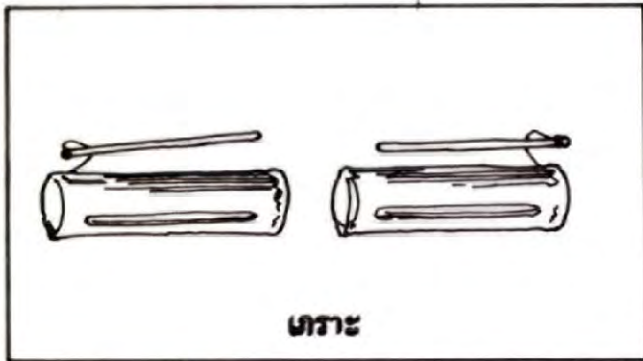
การเรียกราษฎรมาประชุมควรพิจารณาถึงความจำเป็นและเร่งด่วนเป็นหลัก

กรณีปกติ ควรแจ้งให้ราษฎรทราบล่วงหน้า และควรกำหนดวัน เวลาประชุม สถานที่ประชุมที่แน่นอน ควรใช้ที่สาธารณะ ศาลาวัด ศาลากลางบ้าน มัสยิด ที่ทำการตำบล ที่ทำการหมู่บ้าน โรงเรียน ซึ่งอยู่ในย่านกลางหมู่บ้าน สถานที่ประชุมควรกว้างขวางเพียงพอที่จะให้ผู้มาประชุมนั่งประชุม พบปะรับฟังและแสดงความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึง

สำหรับกำหนดวันนัดหมาย ควรจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา อาทิ วันพระ สำหรับชาวพุทธ วันศุกร์ สำหรับชาวไทยมุสลิม โดยใช้เวลาที่ราษฎรหยุดพักหลังจากการประกอบอาชีพ

อนึ่ง ควรจัดให้มีเครื่องสัญญาณเรียกประชุมราษฎรตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องที่ เช่น เกราะ ฆ้อง หรือกลอง เป็นต้น ประจำไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน การตีเครื่องสัญญาณควรเป็นไปตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 637/2502 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2502 เรื่อง **ระเบียบการตีและใช้เครื่องสัญญาณตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่**

กรณีเร่งด่วน ซึ่งจะต้องให้ราษฎรปฏิบัติหน้าที่โดยทันเวลาที่ ควรตีเกราะหรือใช้เครื่องขยายเสียงจากหอกระจายข่าว ป่าวประกาศ

4.1.1 การเรียกราษฎรมาประชุมเพื่อชี้แจงข้อราชการ เมื่อทางราชการประกาศหรือนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการ ส่วนราชการอื่น ๆ สั่งราชการ ก็ดำเนินการเรียกประชุมโดยจะชี้แจงเป็นเฉพาะบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ตามความจำเป็น

4.1.2 การเรียกราษฎรมาประชุมเพื่ออบรม เมื่อมีการฝึกอบรมตามโครงการของทางราชการ เช่น การฝึกอบรม ทส.ปช. ลส.ชบ. อพป. ฯลฯ ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ที่มาดำเนินการฝึกอบรม ผู้ใหญ่บ้านควรจะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมและคิดว่าจะเป็นประโยชน์ โดยพิจารณาถึงการเสียสละ การให้ความร่วมมือประกอบด้วย รวมทั้งเป็นผู้กำหนดแนะนำห้วงเวลาการฝึกอบรม สถานที่ฝึกอบรม เพื่อป้องกันความเดือดร้อนของราษฎรในการทำมาหากิน

โดยอาจมีการบันทึกการประชุม ในกรณีเรื่องสำคัญ ๆ ตามแบบดังนี้

แบบรายงานการประชุม

รายงานการประชุม.....

ครั้งที่.....

เมื่อ.....

ณ.....

ผู้มาประชุม

ผู้ไม่มาประชุม (ถ้ามี)

ผู้เข้าร่วมประชุม (ถ้ามี)

เริ่มประชุมเวลา

(ข้อความ).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

เลิกประชุมเวลา

.....

ผู้จัดรายงานการประชุม

4.2 การประกาศ

4.2.1 การประกาศอาจกระทำได้โดยการ**ปิดประกาศ** ซึ่งสามารถปิดไว้ที่ทำการของผู้ใหญ่บ้าน หรือสถานที่ปิดประกาศประจำหมู่บ้าน หรือปิดไว้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งราษฎรไปชุมนุมกันเป็นประจำทุกวัน

4.2.2 การประกาศอาจกระทำได้โดย **การประกาศ** ผ่านทางเครื่องขยายเสียงประจำหมู่บ้าน จากหอกระจายข่าว เป็นต้น

4.2.3 การประกาศโดยการแจก**โรเนียวประกาศ แผ่นพิมพ์ แผ่นพับ**

ทั้งการปิดประกาศและการประกาศนั้น สิ่งซึ่งผู้ใหญ่บ้านสามารถกระทำได้ เช่น

- **ประกาศตามกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่** ผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานสำรวจ มีหน้าที่ทำการสำรวจที่ดินที่ต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ โดยกำหนดวัน เวลา ที่จะทำการสำรวจ ปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแห่งท้องที่นั้น เมื่อเจ้าของที่ดินแจ้งจำนวนเนื้อที่ดินต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว เจ้าหน้าที่อำเภอที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานประเมินซึ่งโดยปกติจะแต่งตั้งจากปลัดอำเภอ จะคำนวณเนื้อที่ดินและค่าภาษีแล้วประกาศให้เจ้าของที่ดินทราบว่า จะต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ปละเท่าใด โดยผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่นำประกาศแจ้งการประเมินภาษีบำรุงท้องที่ไปปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

- **ประกาศตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน** ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ประกาศอำเภอไปปิดประกาศให้ผู้รับประเมิน ซึ่งมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะต้องเสียภาษีโรงเรือนและที่ดินไปปรับแบบพิมพ์แสดงรายการแห่งทรัพย์สิน (ภ.ร.ด.2) ภายในกำหนด

- **ประกาศตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร** ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่แจ้งให้ราษฎรในท้องที่ของตนทราบตามประกาศของอำเภอให้ผู้ที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่จะต้องลงบัญชีทหารกองเกินไปลงบัญชีทหารกองเกิน และให้ทหารกองเกินที่มีอายุอย่างยี่สิบเอ็ดปี ใน พ.ศ. นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกที่อำเภอ

- **ประกาศเกี่ยวกับการรับมรดก** เมื่อบุคคลขอรับมรดกเกี่ยวกับที่ดิน โดยนำหลักฐานไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานแล้ว จะประกาศการขอรับมรดกมีกำหนด 60 วัน หากที่ดินตั้งอยู่ในท้องที่หมู่บ้านใด เจ้าหน้าที่อำเภอมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านนำประกาศดังกล่าวไปปิดในหมู่บ้าน เพื่อให้ราษฎรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับที่ดินนั้นได้รับทราบ และหากมีข้อโต้แย้งก็จะดำเนินการภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว

บทที่ 5

การจัดทำทะเบียน

การจัดทำทะเบียนในท้องที่ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญด้านการปกครองที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ได้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ภายในเขตปกครอง อันเกี่ยวกับจำนวนประชากร จำนวนครอบครัว จำนวนสัตว์พาหนะ และลักษณะพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ ข้อมูลรายละเอียดดังกล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การปกครองและงานในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังจะสามารถประสานงานกับทางราชการ เมื่อเกิดเหตุและชี้แนะเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ให้ทางราชการทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญในเชิงสถิติข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของทางราชการ

ข้อกำหนด

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานทะเบียนดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 27 ข้อ 4 เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้าน และคอยแก้ไขบัญชีนั้นให้ถูกต้องเสมอ

ตามมาตรา 27 ข้อ 6 ถ้ามีคนจรแปลกหน้านอกสำมะโนครัวหมู่บ้านนั้นเข้ามาอาศัย เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องไต่ถาม ให้รู้จักตัวและรู้เหตุการณ์ที่มาอาศัย ถ้าเห็นว่าไม่ได้มาโดยสุจริตให้เอาตัวผู้นั้นส่งกำนันนายตำบลของตน

ตามมาตรา 38 ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามสมควร

ตามมาตรา 39 ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลนพาหนะ เสบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะต้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาจ้างเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

ตามมาตรา 41 กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องตรงกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน

ตามมาตรา 53 เมื่อผู้ใหญ่บ้านนำคนจรแปลกหน้านอกสำมะโนครัวตำบลมาส่งกำนัน ตามความในมาตรา 27 ข้อ 6 ให้กำนันปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้านเมื่อเห็นสมควรจะขับไล่ผู้นั้นออกไปเสียจากท้องที่ตำบลนั้นก็

ตามมาตรา 57 ในการที่จะสำรวจสำมะโนครัวและจดทะเบียนบัญชีต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการเช่น การที่จะสำรวจสำมะโนครัวและทำบัญชีไร่นาและสิ่งของ ต้องพิศุภดาวิชาการในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงประชุมกันตรวจทำบัญชีให้ถูกต้อง และให้ลงชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบัญชีที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานก็ได้

แนวทางปฏิบัติ

5.1 ทะเบียนราษฎร

ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการ-

ปกครอง

5.1.1 ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง กรณีมีคนเกิด คนตาย หรือย้ายที่อยู่ เมื่อรับเรื่องจากราษฎรแล้วต้องส่งต่อปลัดอำเภอผู้เป็นนายทะเบียนตำบล ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอ (มักจะตั้งอยู่ ณ ที่ว่าการอำเภอ) ซึ่งมีรายการปฏิบัติดังนี้

- **แจ้งเกิด** แบ่งเป็น คนเกิดในบ้านและคนเกิดนอกบ้าน **คนเกิดในบ้าน** เจ้าบ้านต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน **คนเกิดนอกบ้าน** เช่น เกิดในรถยนต์ เรือโดยสาร หรือบนทางสาธารณะ เป็นต้น มารดาต้องแจ้งการเกิดภายใน 15 วัน หากจำเป็นไม่อาจแจ้งภายในกำหนดดังกล่าว ให้แจ้งภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่สามารแจ้งได้

ให้ผู้ใหญ่บ้านออกไปรับการแจ้งการเกิด (ท.ร. 7) ตอนหน้าก่อนทำ พร้อมสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) ฉบับเจ้าบ้าน และใบรับรองการเกิด (ถ้ามี) ส่งนายทะเบียนตำบลเพื่อออกสูติบัตร (ท.ร. 7, 3) และเพิ่มรายการคนเกิดในสำเนาทะเบียนบ้านของผู้แจ้ง กรณีมีถิ่นที่อยู่ในเขตสำนักทะเบียนอำเภอนั้น

กรณีเด็กเกิดใหม่ถูกทอดทิ้งและมีชีวิตอยู่ ผู้พบจะต้องแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตนพบโดยมิชักช้า ผู้ไม่แจ้งอาจมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาท (ตาม พ.ร.บ.ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 40) ผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้งให้ออกไปรับแจ้งแล้วรายงานไปยังนายทะเบียนตำบล

- **แจ้งเกิดเกินกำหนด** หากผู้มีหน้าที่แจ้งการเกิดเกินกำหนดเวลา ต้องไปยื่นคำร้องขอแจ้งเกิดเกินกำหนดเวลาต่อนายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนอำเภอมีอำนาจเปรียบเทียบความผิด แล้วสอบสวนพยานหลักฐาน อันได้แก่ พยานเอกสาร และพยานบุคคล (รายละเอียดการแจ้งเกิดเกินกำหนดให้ติดต่อฝ่ายทะเบียนและบัตรของอำเภอ)

- **แจ้งตาย** แบ่งเป็นคนตายในบ้านและคนตายนอกบ้าน **คนตายในบ้าน** เจ้าบ้านหรือผู้พบคนตาย หรือผู้ได้รับมอบหมายต้องแจ้งการตายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือเวลาที่พบศพ **ส่วนคนตายนอกบ้าน** ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตาย หรือผู้พบศพ แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตายหรือพบศพ ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย หรือพบศพ หรือแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้ ผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้งให้ออกไปรับแจ้งการตาย (ท.ร. 4 ตอนหน้า) แก่ผู้แจ้ง แล้วส่งต่อนายทะเบียนตำบลที่สำนักทะเบียนอำเภอเพื่อออกใบมรณบัตร (ท.ร. 4, 5) และแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) กรณีมีชื่ออยู่ในสำนักทะเบียนอำเภอนั้น

- **แจ้งย้ายที่อยู่** เมื่อมีการแจ้งย้ายที่อยู่ต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งให้ดำเนินการ **การย้ายออก** เจ้าบ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้แจ้งย้ายออก ต้องแจ้งย้ายบุคคลออกภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ย้ายออก เมื่อผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งได้รับแจ้งการย้ายออกให้กรอกใบรับแจ้งการย้ายที่อยู่ (ท.ร. 6 ตอนหน้า) ส่งพร้อมสำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประชาชนของผู้แจ้ง ไปดำเนินการต่อ ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอ

การย้ายเข้า เจ้าบ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้แจ้งย้ายเข้า ต้องแจ้งย้ายบุคคลออกภายใน

15 วัน นับตั้งแต่วันที่ย้ายเข้าโดยนำใบแจ้งย้ายที่อยู่ (ท.ร.๑) ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้ช่วยนายทะเบียนตำบลประจำหมู่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่นายทะเบียนผู้รับแจ้ง ส่งหลักฐานการย้ายเข้าพร้อมสำเนาทะเบียนบ้านไปดำเนินการต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

การแจ้งย้ายปลายทาง เป็นการแจ้งย้ายเข้าต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่ โดยมีได้แจ้งการย้ายออกต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียน ผู้ย้ายที่อยู่จะต้องไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนไปอยู่ใหม่ภายใน 15 วัน โดยเสียค่าธรรมเนียม 5 บาท นายทะเบียนผู้รับแจ้งต้องเรียกหนังสือยินยอมจากเจ้าบ้านที่เข้าไปอยู่ กรอกใบแจ้งการย้ายที่อยู่ให้แก่ผู้แจ้งนำไปดำเนินการต่อ ณ สำนักทะเบียนอำเภอ

การปลูกสร้างบ้านใหม่หรือรื้อบ้าน ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายใน 15 วัน นับแต่วันปลูกสร้างหรือรื้อบ้านเสร็จ ผู้ใหญ่บ้านออกใบรับแจ้งเกี่ยวกับบ้านแล้วไปดำเนินการต่อที่อำเภอ

5.1.2 ให้อภัยค่าธรรมเนียมบุคคล บุคคลใดขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือขอแจ้งเกิดเกินกำหนด หรือขอแก้ไขรายการเอกสารทะเบียนราษฎร ให้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งสำเนาเอกสารไปแสดงประกอบการพิจารณาอนุญาตและนายทะเบียนอำเภออาจให้ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ผู้ยื่นคำร้องมีถิ่นที่อยู่ให้อภัยค่าเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวประกอบการอนุญาต

5.2 บัตรประจำตัวประชาชน

ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

5.2.1 แจ้งให้ราษฎรผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชน (บ.ป.1) ณ ที่ว่าการอำเภอ ภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่มียายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ โดยให้ผู้ยื่นคำขอทำบัตรนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ฉบับเจ้าบ้านไปด้วย

อนึ่ง บัตรประจำตัวประชาชน เป็นเอกสารแสดงตนของบุคคลสัญชาติไทยเท่านั้น จึงควรช่วยเหลืออำเภอ ดำเนินการตรวจสอบเบื้องต้น ดังนี้

1. ตรวจสอบว่ามีสัญชาติไทยหรือไม่ โดยพิจารณาจาก

1.1 เกิดในประเทศไทย

1.2 บิดาเป็นบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งตรวจได้จากสำเนาทะเบียนบ้าน หรือขอคูทะเบียนทหารของบิดา

1.3 มารดาเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

สมรสกัน

2. กรณีที่เป็นบุคคลที่ย้ายมาจากที่อื่น ให้สอบถามเพื่อนบ้านของผู้ยื่นเกี่ยวกับพื้นเพเดิมให้แจ้งชัด

โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

3. กรณีที่ตรวจสอบเบื้องต้นตามข้อ 1 และ 2 แล้วยังสงสัยว่าอาจจะมีสัญชาติไทย ให้ติดต่อสถานี

ตำรวจภูธรอำเภอขอตรวจสอบทะเบียนคนต่างด้าว หรือขอคูหลักฐานการแปลงสัญชาติหรือการได้สัญชาติไทย

4. ปรีกษาหรือขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากนายอำเภอ

บัตรประจำตัวประชาชนมีอายุการใช้ 6 ปี นับตั้งแต่วันที่ออกบัตร ส่วนใบรับ (บ.ป.2 สีเหลือง) หรือใบแทนใบรับคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชน (สีชมพู) ให้ใช้ได้เสมือนบัตรประจำตัวประชาชน โดยมีอายุการใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบรับ

กรณีบัตรเดิมหมดอายุ (ขอต่อบัตร) บัตรเดิมสูญหายหรือถูกทำลาย หรือชำรุดหรือมีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ให้ทำบัตรใหม่ภายใน 90 วัน ส่วนกรณีขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านเนื่องจากตกสำรวจหรือแจ้งเกิดเกินกำหนดเวลา ให้ทำบัตรภายใน 60 วัน นับแต่วันที่เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน

อนึ่ง ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2531 กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง ได้ปรับปรุงแบบและวิธีการผลิตบัตรประจำตัวประชาชนใหม่มีขนาดเล็กกลงกว่าบัตรเดิม (ขนาด 5.4 x 2.4 ซม.) เป็นระบบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้วยคอมพิวเตอร์ มีเลขประจำตัวประชาชน รหัสควบคุมการทำบัตรและเคลือบวัสดุป้องกันการปลอมแปลง โดยได้ปรับปรุงแบบพิมพ์คำขอมีบัตร (บ.ป.1) ให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ขอทำบัตรด้วย ขณะที่ยังไม่ได้รับบัตรประจำตัวประชาชนทางราชการจะออกใบรับคำขอมีบัตร (บ.ป.2) ถือไว้เป็นหลักฐานแทนบัตรชั่วคราว ซึ่งในการทำบัตรใหม่จะจัดทำให้บุคคลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม 2531 เป็นต้นไป
- 2) ผู้ที่ครบรอบทำบัตรใหม่ ซึ่งบัตรจะหมดอายุตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2531 เป็นต้นไป
- 3) ผู้ที่ทำบัตรหาย บัตรชำรุด เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลและอื่น ๆ

หมายเหตุ บัตรประจำตัวประชาชนที่ทำตามระบบเดิมแต่ยังไม่หมดอายุ ให้ใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะหมดอายุ จึงมาขอทำบัตรใหม่ภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่บัตรหมดอายุ

5.2.2 นำบัตรประจำตัวประชาชนจากอำเภอ ไปมอบให้ผู้ยื่นคำขอทำบัตร พร้อมทั้งนำใบรับ (บ.ป.2-สีเหลือง) หรือใบแทนใบรับ (สีชมพู) ส่งคืนอำเภอ

5.2.3 เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตร เฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด้านตรวจที่ตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2526 (ปกติปฏิบัติร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง)

ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ตามกฎหมายนี้กำหนดให้บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักร จะต้องเดินทางเข้าหรือออกไปตามช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่ตามกำหนดเวลา ดังนั้น ผู้ที่เข้าเมืองนอกเหนือจากกรณีดังกล่าว เป็นการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ผู้ใหญ่บ้านควรสอดส่องคนเข้าเมือง โดยเฉพาะในหมู่บ้าน ตำบลที่อยู่ หรือหากบริเวณชายแดนติดต่อกับประเทศอื่น ๆ หรือหากพบว่าคนเข้าเมืองมีพฤติกรรมเป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม หรือจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายต่อความสงบสุข หรือความปลอดภัยของประชาชน หรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ให้รายงานให้ทางราชการทราบ

5.3 ทะเบียนครอบครัว

ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

การทะเบียนครอบครัว มี 7 ประเภท คือ 1. ทะเบียนสมรส 2. ทะเบียนหย่า 3. ทะเบียนรับรองบุตร 4. ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม 5. ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม 6. ทะเบียนบันทึกฐานะภรรยา 7. ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านอาจจะต้องเป็นพยานบุคคลรับรองบุตรที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเหล่านี้ โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในฐานะพยานกรณียื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ ถ้าท้องที่ได้ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศ โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยอมให้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันได้

- กำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิงนั้น ถ้าท้องที่ได้ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยให้ชายหญิงยื่นคำร้องพร้อมพยาน 2 คน พยานคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นผู้ใหญ่บ้านขึ้นไป หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือผู้แทนราษฎรเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด หรือทนายความ

- กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาหรือด้วยกิริยา จากชายหญิงที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ซึ่งนายทะเบียนไม่สามารถจะไปจดทะเบียนสมรสให้ได้ และผู้ใกล้ความตายจะทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันที่ได้รับคำร้องขอจดทะเบียนพร้อมด้วยชายหรือหญิงที่ยังคงมีชีวิตอยู่ถ้าหากมี ไปแสดงตนต่อนายทะเบียนโดยมิชักช้า เพื่อให้ได้ยศคำแสดงพฤติการณ์แห่งการร้องขอแล้วจดทะเบียนสมรส

เงื่อนไขของการจดทะเบียนสมรส (คุณสมบัติชายหญิงคู่สมรส)

- (1) ชาย 17 ปีบริบูรณ์ หญิง 17 ปีบริบูรณ์
- (2) ชายหญิงไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป หรือเป็นพี่น้องร่วมแต่บิดามารดา
- (3) ชายหญิงไม่ได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น
- (4) ชายหญิงยินยอมเป็นสามีภรรยา
- (5) ชายหญิงไม่เป็นคนวิกลจริต
- (6) ไม่เป็นผู้รับบุตรบุญธรรม กับบุตรบุญธรรม
- (7) กรณีหญิงหม้ายจะจดทะเบียนสมรสใหม่ได้เมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นสุด (โดยการหย่าหรือสามีตาย) ไปไม่น้อยกว่า 310 วัน เว้นแต่
 - 7.1 มีบุตรเกิดขึ้นแล้วในระหว่าง 310 วัน
 - 7.2 สมรสกับสามีเดิม
 - 7.3 มีคำสั่งศาลให้สมรสได้
 - 7.4 แพทย์รับรองว่าไม่มีครรภ์

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ตาม พ.ร.บ.การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการไว้เพื่อป้องกันการนำเด็กมาเลี้ยงดูอย่างไม่สมควร หรือเพื่อนำมาใช้งานหนัก หรือค้าเด็ก ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ช่วยดูแลทั้งในระหว่างการดำเนินการจดทะเบียนในช่วงการทดลองเลี้ยงดู 6 เดือน และภายหลังจากอนุมัติให้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้ว

การหย่า

การหย่ากระทำได้ 2 วิธี คือ การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล

การหย่าโดยความยินยอม เป็นการที่สามีภรรยาตกลงที่จะทำการหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยา กัน โดยไปจดทะเบียนการหย่า ณ สำนักทะเบียนแห่งใดก็ได้ พร้อมด้วยหนังสือยินยอมในการหย่า ซึ่งมีพยานลงชื่อ อย่างน้อย 2 คน ไปแสดง ในหนังสือการหย่าจะต้องแสดงรายการบางอย่างให้ชัดเจน เช่น การอุปการะเลี้ยงดู บุตร การปกครอง และเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในกรณีสามีภรรยาอยู่คนละท้องถิ่นก็สามารถดำเนินการจดทะเบียนหย่า ต่างสำนักทะเบียนได้

การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล การหย่าโดยวิธีนี้เป็นเรื่องที่สามีภรรยาทั้ง 2 ฝ่าย ไม่สามารถจะทำการตกลงหย่ากันได้โดยความยินยอม จึงต้องฟ้องต่อศาลโดยมีเหตุฟ้องหย่า 10 เหตุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาดินทรัพย์ บรรพ 5 มาตรา 1516

เกี่ยวกับการทำพินัยกรรม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาดินทรัพย์ บรรพ 6 ว่าด้วยเรื่องมรดก กองมรดกย่อมตกทอดแก่ ทายาท 2 ประการ คือ

1. โดยสิทธิตามกฎหมาย ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายเรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือ
2. โดยพินัยกรรม ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรมเรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมิได้ทำพินัยกรรม มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม แต่ถ้าทำ พินัยกรรม มรดกย่อมตกทอดแก่ผู้รับพินัยกรรม

แบบของพินัยกรรม มี 5 แบบ ดังนี้

1. ทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อ หน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ ในขณะนั้น
2. ทำเป็นเอกสารเขียนเองทั้งฉบับ กล่าวคือผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยมือตนเอง ซึ่งข้อความ ทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน
3. ทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรม ของตนที่อำเภอพร้อมพยานอย่างน้อยสองคน
4. ทำเป็นเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยเมื่อก นั้น แล้วนำพินัยกรรมที่ผนึกไปแสดงต่อเจ้าพนักงานอำเภอ และพยานอีกอย่างน้อยสองคน และ
5. เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลใดไม่สามารถกระทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กำหนดไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม บุคคลนั้นจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้ ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงเจตนา กำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น

หมายเหตุ การทำพินัยกรรมตามข้อ 1 และ 2 ผู้ทำพินัยกรรมสามารถทำด้วยตนเองได้ การทำพินัย- กรรมตามข้อ 3 และ 4 ต้องทำที่อำเภอ ส่วนการทำพินัยกรรมตามข้อ 5 เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตาย พยานต้องไปแสดงตน ต่อทางอำเภอโดยไม่ชักช้า กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน จึงควรทราบเรื่องการทำพินัยกรรมเพื่อนำแจ้งแก่ราษฎรให้ทราบเมื่อ ต้องการความช่วยเหลือ

5.4 ทะเบียนสัตว์พาหนะ

ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ (พ.ร.บ.สัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482)

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

1) เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะ เมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่

2) มีหน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการเกี่ยวกับการทะเบียนสัตว์พาหนะ

3) สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 79)

4) จัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 78) และบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ. 79) และตรวจสอบแก้ไข

กำนันมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) รับมอบตัวรูปพรรณ กรณีผู้มีตัวรูปพรรณแต่ไม่มีตัวสัตว์ในครอบครองเพื่อส่งให้นายทะเบียนต่อไป

2) รับแจ้งความหรือรับมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของสัตว์หรือตัวแทน

3) รับมอบตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามคืนมาไม่ได้

4) รับมอบบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 79) จากผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 ฉบับนำไปส่งนายทะเบียนเพื่อรับทราบและลงนาม และจัดเก็บบัญชีดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐานตรวจสอบสิทธิ์และการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ

5) สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 78) ส่งนายทะเบียนเป็นประจำทุกเดือน

5.5 ทะเบียนอาวุธปืน

ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน

ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้คำรับรองเกี่ยวกับความประพฤติและหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนประกอบการพิจารณาของนายทะเบียนอำเภอ ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0313/ว 509 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2516 เช่น ไม่เคยต้องโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา ตามที่กฎหมายระบุไว้ ไม่เคยต้องโทษจำคุกสำหรับความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธปืน บรรลุนิติภาวะแล้ว สามารถใช้อาวุธปืนได้โดยร่างกายไม่พิการหรือทุพพลภาพ ไม่เป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ วิกลจริต สติพินเพื่อนไม่สมประกอบ มีอาชีพและรายได้เป็นหลักฐาน มีที่อยู่เป็นาสหลักแหล่ง มีความประพฤติเรียบร้อย อยู่ในท้องที่ไม่น้อยกว่า 6 เดือน

5.6 ทะเบียนตามกฎหมายคณะสงฆ์ มัสยิดอิสลาม โบสถ์คริสต์ ศาลเจ้า

ตามกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลาม

มัสยิดมี 2 ประเภท คือ มัสยิดส่วนบุคคล และมัสยิดที่จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากในท้องที่มีราษฎรนับถือศาสนาอิสลาม หากมีผู้ประสงค์จะจัดตั้งมัสยิดเพื่อใช้เป็นที่พักอบศาสนาสิกข์ของส่วนรวม ให้ผู้ใหญ่บ้านแนะนำบุคคลดังกล่าวยื่นเรื่องราวตามแบบที่กำหนดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแห่งท้องที่นั้นพร้อมด้วยหลักฐาน อันได้แก่

- จำนวนสัปบุรุษ และความเห็นของสัปบุรุษ
- รายการแสดงที่ตั้ง อาณาเขตมัสยิด
- ชื่อเจ้าของที่ดินและสัญญาที่จะยกที่ดินให้เป็นของมัสยิด
- เงินทุนที่จะใช้ในการก่อสร้าง กำหนดเวลาที่ก่อสร้างมัสยิดให้แล้วเสร็จ
- คำมั่นว่าจะจดทะเบียนมัสยิดให้มีสภาพเป็นนิติบุคคล

เมื่อได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแล้ว ให้ผู้ยื่นเรื่องราวเลือกตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และให้อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ยื่นเรื่องราวต่อนายอำเภอท้องที่ เพื่อพิจารณา และส่งเรื่องราวเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาต่อไป ส่วนการจัดตั้งมัสยิดส่วนบุคคลใช้ประกอบศาสนกิจเฉพาะในระหว่างเครือญาติ การตั้งไม่ต้องขอจดทะเบียนต่อนักงานเจ้าหน้าที่

ตามกฎหมายว่าด้วยกุศลสถานชนิดศาลเจ้า

ศาลเจ้ามี 2 ประเภท คือ ศาลเจ้าเอกชน และศาลเจ้าที่อยู่ในความควบคุมของกระทรวงมหาดไทย ในท้องที่ใดหากมีผู้ประสงค์ขอจัดตั้งศาลเจ้า หรือยกศาลเจ้าให้อยู่ในความควบคุมของกระทรวงมหาดไทย ให้ผู้ใหญ่บ้านแนะนำให้บุคคลดังกล่าวยื่นเรื่องราวเป็นหนังสือพร้อมด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับที่ดิน โฉนดที่ดิน การขอต่อนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่พิจารณาเสนอจังหวัด เพื่อขออนุมัติต่อกระทรวงมหาดไทย รับขึ้นทะเบียนเป็นศาลเจ้าในความปกครองดูแลของกระทรวงมหาดไทยต่อไป ส่วนการตั้งศาลเจ้าเอกชน (ศาลเจ้าที่ตั้งในที่ดินเอกชน) ไม่ต้องขออนุมัติในการจัดตั้ง

ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์

วัดมี 2 ประเภท คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ เกี่ยวกับการสร้างวัด ผู้ใดประสงค์จะสร้างวัด ให้ผู้ใหญ่บ้านแนะนำบุคคลดังกล่าวยื่นคำขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่ พร้อมด้วยเอกสารดังนี้

หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่ยกให้สร้างวัดและต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 6 ไร่

หนังสือแสดงความจำนงที่จะให้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างวัด จำนวนและสัมภาระที่จะใช้สร้างวัดในระยะเริ่มแรกต้องมีราคารวมกันไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท

แผนที่แสดงเขตที่วัดและระยะทางระหว่างวัดที่จะสร้างใหม่กับวัดอื่นโดยรอบ แผนที่ผังสิ่งก่อสร้าง กำหนดเวลาที่จะสร้างวัดให้แล้วเสร็จตามแผนผัง

การตั้งวัด การรวมวัด การย้ายวัด การยุบเลิกวัดและการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอเห็นสมควร และให้นำปรึกษานายอำเภอ แล้วเสนอเรื่องและความเห็นไปยังเจ้าคณะจังหวัดต่อไป

โบสถ์คริสต์ ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาตหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย รศ.128 ศาสนสถานเพื่อประกอบศาสนกิจของคริสต์ศาสนิกชน มี 2 ประเภท คือ

1. วัดโปรเตสแตนต์
2. วัดบาตหลวงโรมันคาทอลิก วัดเหล่านี้รวมทั้งป่าช้าคริสต์ด้วย
บาตหลวงจะดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายไทยได้ดังนี้

1. สอนศาสนา
2. สร้างวัดและโรงเรียน ที่อยู่
3. ปลุกโรงสอนหนังสือ
4. ปลุกโรงรักษาต้นไม้

และให้มีที่ดินซึ่งมิชชันนารีจะครอบครองทำประโยชน์ได้ไม่เกิน 1,000 ไร่ต่อหนึ่งจังหวัด โดยไม่รวมเนื้อที่

ซึ่งตั้งสถานวัดบาตหลวงหรือสถานสอนศาสนา

บทที่ 6

กิจการสาธารณประโยชน์

ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน กำหนดผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรในตำบลหมู่บ้าน นั้น มีอำนาจปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นหน้าที่โดยตรงของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้คุ้นเคยกับสภาพท้องถิ่นที่จะต้องรู้ความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และปฏิบัติตามตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณประโยชน์ ดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 27 ข้อ 7 ถ้าเกิดเหตุจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ตีชิงกั๊ต ปล้นทรัพย์กั๊ต หรือไฟไหม้กั๊ตหรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในหมู่บ้านของตน หรือในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน จะต้องเรียกลูกบ้านของตนออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นที่สมควรโดยเต็มกำลัง

ตามมาตรา 27 ข้อ 8 ผู้ใหญ่บ้านเห็นลูกบ้านของตนคนใด แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นกั๊ต หรือเป็นคนจรจัดไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงให้เห็นความบริสุทธิ์ของตนได้กั๊ต ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจที่จะเรียกลูกบ้านคนนั้นมาไต่ถามและว่ากล่าวสั่งสอน ถ้าไม่ฟังให้เอาตัวส่งกำนันจัดการตามความในมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัตินี้

ตามมาตรา 37 ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายกั๊ต ชิงทรัพย์กั๊ต ปล้นทรัพย์กั๊ต ไฟไหม้กั๊ต หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือกั๊ต หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่น ๆ มาฆ่าข่มในตำบลนั้นกั๊ต หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านคนในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายกั๊ต เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามสมควรแก่การโดยเต็มกำลัง

ตามมาตรา 40 กำนันต้องตรวจจัดการรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณะประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น เช่น สระน้ำ ศาลาอภัย ที่เลี้ยงปลุกสัตว์ เป็นต้น

ตามมาตรา 43 กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

ตามมาตรา 52 ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ใดในตำบลนั้น แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นกั๊ต หรือเป็นคนจรจัดไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงความบริสุทธิ์ของตนได้กั๊ต ให้กำนันเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้าน สืบสวน ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าเป็นความจริงก็ให้เอาตัวผู้นั้นส่งกรมการอำเภอ ไปฟ้องร้อง เอาโทษตาม มาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ตามมาตรา 54 ถ้าลูกบ้านผู้ใดไปตั้งทับกระท่อม หรือโรงเรือนอยู่ในที่เปลี่ยวในตำบลนั้น ซึ่งน่ากลัวจะเป็นอันตรายด้วยโจรผู้ร้าย หรือน่าสงสัยว่าจะเป็นสำนักโจรผู้ร้าย การอย่างนี้ให้กำนันกับผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นประชุมปรึกษากันดู เมื่อเห็นเป็นการสมควรแล้วจะบังคับให้ลูกบ้านคนนั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านราษฎรก็ได้และให้นำความแจ้งต่อกรรมการอำเภอด้วย

ตามมาตรา 56 ในเวลาใดจะมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้านในตำบลนั้น เช่น มีโรคภัยไข้เจ็บติดต่อเกิดขึ้น หรือน้ำมาก หรือน้ำน้อยเกินไปเป็นต้น ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไข เยียวยาภัยอันตรายด้วยอาการที่แนะนำลูกบ้านให้ทำอย่างใด หรือลงแรงช่วยกันได้ประการใด กำนันมีอำนาจที่จะบังคับการนั้นได้ ถ้าเห็นเป็นการเหลือกำลังให้ร้องเรียนต่อกรรมการอำเภอและผู้ว่าราชการเมืองขอกำลังรัฐบาลช่วย

ตามมาตรา 60 ในเวลาใดมีการนัดฤกษ์ หรือประชุมชนเป็นการใหญ่ในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลพร้อมกันมาช่วยพิทักษ์รักษาความเรียบร้อยในที่อันนั้น ถ้าแลเป็นการจำเป็นแล้วจะขอพระราชกรณียกิจช่วยด้วยก็ได้

แนวทางปฏิบัติ

6.1 เหตุร้ายสำคัญ

ถ้าเกิดเหตุร้ายใด ๆ อันได้แก่ เหตุจลาจล ฆ่ากันตาย ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์หรือไฟไหม้ ในเขตหมู่บ้านที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปกครองหรือหมู่บ้านใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือได้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เรียกลูกบ้านของตนออกช่วยเหลือในการติดตามจับผู้ร้าย ดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นที่สมควรโดยเต็มกำลัง ดังนั้น ถ้าเกิดกรณีเพลิงไหม้ หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร้องขอให้ราษฎรช่วยดับเพลิง ราษฎรผู้ใดสามารถช่วยเหลือได้แต่ไม่ช่วยอาจมีความผิดตาม **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368** กล่าวคือ

มาตรา 368 ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการสั่งชมนั้น เป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยเหลือได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ราษฎรผู้ออกช่วยเหลือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ติดตามจับกุมผู้ร้าย มีฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ผู้ใดต่อสู้ขัดขวาง ทำร้ายหรือฆาตกรรมผู้ใดนั้นอาจมีความผิดฐานต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ **ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138**

มาตรา 138 ผู้ใดต่อสู้ หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน หรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงาน ตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้แล้วในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องของราษฎรทั้งในต่างจังหวัด หรือเดินทางเข้ามาชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุประสบปัญหาความเดือดร้อนนั้นนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากการชุมนุมเรียกร้องอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง และก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนทั่วไป กระทรวงมหาดไทยกำหนดวางแนวทางปฏิบัติให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเรื่องนี้ว่า

- เมื่อมีการชุมนุมเรียกร้องต้องดำเนินการระงับเหตุเบื้องต้น แล้วรายงานให้อำเภอทราบโดยเร็ว ซึ่งอำเภอจะต้องดำเนินการแก้ไขตามอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกัน

- ไม่สมควรที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนหรือเป็นผู้นำประชาชนชุมนุมเรียกร้อง (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท 0409/ว 247 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2529)

6.2 การรักษาสีงซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์

สาธารณประโยชน์ หมายถึง สิ่งที่เป็นผลดีหรือเป็นคุณเพื่อประชาชนทั่วไปซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ที่ว่าสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นรวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาป บ่อมโรงทหาร สำนักราชการบ้านเมือง เป็นต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องตรวจตรารักษาสีงซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ตำบล เช่น สระน้ำ ศาลาชาคัย ที่เลี้ยงปลุสัตว์ และตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ร่วมบำรุงรักษาสีงซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์

6.2.1 ตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

สุสานและฌาปนสถานเป็นสถานที่ที่จัดไว้สำหรับเก็บฝัง หรือเผาศพ มี 2 ประเภท คือ

1. สุสานและฌาปนสถานสาธารณะ
2. สุสานและฌาปนสถานเอกชนสำหรับตระกูลหรือครอบครัว

การจัดตั้งและดำเนินการสุสานและฌาปนสถานจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น (ในเขตจังหวัดซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาลและเขตเมืองพัทยา ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย)

การเก็บ ฝัง หรือเผาศพให้กระทำในสุสานและฌาปนสถานที่ได้รับอนุญาตแล้ว ยกเว้นการเก็บศพในสถานพยาบาลหรือเก็บศพในเคหสถานเป็นการชั่วคราว การเก็บ ฝัง หรือเผาในสถานที่อื่น นอกจากนี้ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากพนักงานท้องถิ่น แต่ในกรณีที่ดินที่นั้นอยู่นอกเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล และเขตเมืองพัทยา ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจมอบหมายให้กำนันเป็นผู้อนุญาตแทนได้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว

6.2.2 ที่ดินสาธารณประโยชน์

ที่ดินสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

- เป็นโดยการใช้ประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง เช่น หนองน้ำสาธารณะ ทำเลเลี้ยงสัตว์ สวนสาธารณะ ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ, ป่าช้า

- เป็นโดยผลของกฎหมาย เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินถูกเวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

นอกจากนี้ที่ดินสาธารณประโยชน์ยังได้แก่ที่ดินสาธารณะประจำตำบล หมู่บ้าน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้จังหวัด และอำเภอดำเนินการจัดหาที่ดินไว้หมู่บ้านละอย่างน้อย 25 ไร่ และตำบลละอย่างน้อย 50 ไร่ เพื่อไว้เป็นที่สาธารณะประจำตำบลและหมู่บ้าน ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 473/2486 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2486

ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ นายอำเภอและกำนันมีหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ ในทางปฏิบัติผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลืออำเภอและกำนันในการดำเนินการดังกล่าว ดังนี้

- ชี้แจงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งในอนาคตเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น จำนวนของประชาชนก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อถึงเวลานั้นแล้วจะไม่มีที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับให้สาธารณชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

- ตรวจสอบที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากทะเบียนเดิมให้เป็นปัจจุบัน กำนันท้องที่เป็นคณะกรรมการที่อำเภอแต่งตั้งร่วมกับปลัดอำเภอ ที่ดินอำเภอ และป่าไม้อำเภอ ดำเนินการสอบสวน ตรวจสอบทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/ว 1394 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2528)

- ทำการพัฒนาที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยประสานงานกับอำเภอเพื่อขอความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนและมวลชนในท้องถิ่น ชุติศู ทำถนน ปลูกต้นไม้โดยรอบที่ดินสาธารณประโยชน์ อาจจะจัดทำในรูปโครงการที่มีงบประมาณของทางราชการสนับสนุนอยู่แล้ว หรือการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสอันควร เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล วันจักรี เป็นต้น หรืออื่น ๆ (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/ว 1394 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2528)

- เสนอให้อำเภอพิจารณาในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ เพราะอำเภออาจนำที่ดินสาธารณประโยชน์ไปใช้เป็นสนามกีฬา หรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 1850/2499 ลงวันที่ 24 มกราคม 2499 หรืออาจนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจแก่ส่วนรวม เช่น ใช้เป็นแปลงทดลองปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ใช้เป็นสถานที่กลางสำหรับนำสินค้าไปจำหน่ายใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือใช้บางส่วนเป็นแหล่งน้ำสาธารณประจำตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น (ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0309/ว 794 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2522)

- ช่วยเหลืออำเภอตรวจตราดูแลมิให้บุคคลใดหรือหน่วยราชการใดเข้าไปใช้สิทธิในที่ดินสาธารณประโยชน์ก่อนที่จะได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 1850/2499 ลงวันที่ 24 มกราคม 2499) กรณีมีผู้บุกรุกครอบครองทำประโยชน์มิชอบในที่ดินดังกล่าวให้รายงานอำเภอทราบ เพื่อรับดำเนินการแก้ไขทันทีก่อนที่ปัญหาจะเพิ่มมากขึ้น

6.2.3 ตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวง

ทางหลวงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 295 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ได้แบ่งประเภททางหลวงออกเป็น 7 ประเภท คือ ทางหลวงพิเศษ ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด ทางหลวงชนบท ทางหลวงเทศบาล ทางหลวงสุขาภิบาล และทางหลวงสัมปทาน

ในเขตทางหลวง ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการหลายประการ เช่น วางหรือกองสิ่งใดในเขตทางหลวงในลักษณะที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทางหลวง หรือความไม่สะดวกแก่ยานทาง หรือกีดขวางการจราจร กระทำการปิดกั้นทางหลวง หรือวางวัตถุที่แหลมหรือมีคมหรือนำสิ่งใดมาขวาง หรือวางบนทางหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือบุคคล ชื้อ ขาย แจกจ่าย หรือเรียโรบนทางจราจร ชื้อ จูง ไลด์ต้อน ปล่อย หรือเลี้ยงสัตว์บนทางจราจร หรือไหล่ทาง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีโครงการทางหลวงท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบและได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงชนบท ซึ่งหมายถึงทางหรือถนนสำหรับใช้เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างหมู่บ้านถึงหมู่บ้าน หมู่บ้านถึงอำเภอ และหมู่บ้านถึงทางหลวงแผ่นดิน หรือทางหลวงจังหวัด ซึ่งขั้นตอนการขอโครงการทางหลวงท้องถิ่นให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล แล้วเสนออำเภอหรือกิ่งอำเภอจัดทำโครงการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาอำเภอ เมื่ออำเภอส่งโครงการให้จังหวัดและจะต้องนำเข้าพิจารณาในการประชุมสภาจังหวัด เพื่อคัดเลือกและจัดลำดับสายทางก่อนหลังของโครงการทั้งหมด แล้วบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด

6.2.4 ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ

ที่ราชพัสดุ หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่ติดกับที่ดิน อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด เว้นแต่ 1. ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน 2. อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

ที่ราชพัสดุที่ไม่ใช้ประโยชน์ในทางราชการ หรือที่ไม่ได้สงวนไว้เพื่อประโยชน์ในทางราชการ จะนำมาจัดหาผลประโยชน์โดยการจัดให้เช่าที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ประกอบการเกษตรหรือปลูกสร้างอาคาร โดยยกกรรมสิทธิ์อาคารที่ปลูกสร้างให้แก่กระทรวงการคลัง หรือให้เช่าที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่นได้

เนื่องจากที่ราชพัสดุเป็นที่ดินที่สงวนไว้เพื่อใช้ในราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงต้องมีส่วนช่วยเหลือทางราชการดูแลบำรุงรักษาที่ราชพัสดุดังกล่าว เพราะในอนาคตทางราชการมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การสร้างโรงเรียน ศูนย์ราชการประจำตำบล สถานีอนามัยตำบล เป็นต้น

6.3 อันตรายแก่การทำมาหากิน

เมื่อมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้าน เช่น มีโรคภัยไข้เจ็บ น้ำท่วม หรือฝนแล้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล อาจดำเนินการตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่มาตรา 56 ได้ดังนี้

6.3.1 แก้ไขปัญหาในระดับตำบล หมู่บ้าน

โดยปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไข เยียวยาภัยอันตรายโดยแนะนำลูกบ้านทำอย่างใด หรือลงแรงช่วยกัน โดยกำนันมีอำนาจที่จะบังคับการราษฎรเพื่อดำเนินการแก้ไขอันตรายที่เกิดขึ้นได้ เช่น การแก้ไขปัญหาราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำ การเกิดอุทกภัย วาตภัย โรคระบาด ฯลฯ

6.3.2 การรายงานขอความช่วยเหลือจากทางราชการ

ถ้าเห็นเป็นการเหลือกำลังให้โรงเรียนต่ออำเภอ และจังหวัด เพื่อขอความช่วยเหลือ การรายงานขอความช่วยเหลืออันเกิดจากอุทกภัย วาตภัย หรือภัยธรรมชาติอื่น ๆ อาจใช้แบบการรายงานตามตัวอย่างใน บทที่ 3 ข้อ 3.1 (หน้า 17)

หากเกิดภัยธรรมชาติอันเป็นอันตรายแก่การทำมาหากิน กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของกระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ประสบภัยธรรมชาติ พ.ศ. 2529 ไว้ดังนี้

ภัยธรรมชาติ หมายถึง ภัยอันเกิดจากภาวะฝนแล้ง ซึ่งเนื่องจากไม่มีฝนตก หรือฝนตกเพียงเล็กน้อย หรือภัยอันเกิดจากอุทกภัย วาตภัย หรือภัยจากลูกเห็บ หรือภัยอันเกิดจากไฟป่า ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ รวมทั้งภัยจากโรคหรือแมลงศัตรูพืชระบาดเป็นเหตุให้พืชผลของราษฎรได้รับความเสียหาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎร

ในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รับผิดชอบการสำรวจความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น จำนวนพื้นที่เพาะปลูก หรือสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ได้รับความเสียหายแล้วรายงานให้

อำเภอทราบ คณะกรรมการระดับอำเภอเรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ประสบภัยธรรมชาติอำเภอ.....หรือกิ่งอำเภอ.....” มีหน้าที่สำรวจความเสียหายจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอหรือกิ่งอำเภอ แล้วรายงานให้คณะกรรมการระดับจังหวัดทราบต่อไป

6.4 นักขัตฤกษ์ หมายถึง งานรื่นเริงตามฤดูกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ (ทั่วประเทศ) งานพระยาพิชัยดาบหัก (อุตรดิตถ์) งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ (สุพรรณบุรี) งานนเรศวรมหาราช (พิษณุโลก) งานนมัสการพระพุทธบาท (สระบุรี) งานนมัสการพระพุทธชินราช (พิษณุโลก) งานนมัสการพระธาตุพนม (นครพนม) งานฉลองวันแห่งชัยชนะท้าวสุรนารี (นครราชสีมา) วันสงกรานต์ (ทั่วประเทศ) งานประเพณีบุญบั้งไฟ (ยโสธร) วันเข้าพรรษา (ทั่วประเทศ) วันตรุษอัฐิลอติยา (ชาวไทยมุสลิม) งานเทศกาลเดือนสิบ (นครศรีธรรมราช) งานประเพณีชักพระ (สุราษฎร์ธานี) งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ (นครปฐม) วันลอยกระทง (ทั่วประเทศ) พระราชมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ (กรุงเทพฯ)

นักขัตฤกษ์ดังกล่าว อาจเป็นวันหยุดราชการได้ ซึ่งขณะนี้ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันมาฆบูชา วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันที่ 6 เมษายน วันสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน วันฉัตรมงคล วันที่ 6 พฤษภาคม วันพืชมงคล วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันที่ 12 สิงหาคม วันปืยมหาราช วันที่ 23 ตุลาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ 5 ธันวาคม วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ วันที่ 10 ธันวาคม วันเริ่มเทศกาลปีใหม่ วันที่ 31 ธันวาคม

อนึ่ง มีวันสำคัญที่ทางราชการประกาศเชิญชวนให้ชักรงชาติ (ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชักหรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. 2529) ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันมาฆบูชา วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันที่ 6 เมษายน วันสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน วันฉัตรมงคล วันที่ 6 พฤษภาคม วันพืชมงคล วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันที่ 12 สิงหาคม วันสหประชาชาติ วันที่ 24 ตุลาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ 5 ธันวาคม และ วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ วันที่ 10 ธันวาคม

ในวันนักขัตฤกษ์ หากตำบล หมู่บ้านใดจัดให้มีงานรื่นเริง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเอาใจใส่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และให้กลุ่มพลังมวลชน เช่น ทส.ปช. อส. ลสช.ป. เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยมอบหน้าที่ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเป็นผู้ประสานงาน

บทที่ 7

การฝึกหัดอบรมให้รู้จักกระทำการในเวลารบ

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้
 ตามมาตรา 27 บั้ 10 ฝึกหัดอบรมให้คนไทยรู้จักหน้าที่และการกระทำในเวลารบ

แนวทางปฏิบัติ

7.1 การรับราชการทหาร

ดำเนินการตาม พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. 2497 สรุปได้ดังนี้

7.1.1 ในเดือน กันยายน ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งให้ชาย
 สัญชาติไทยที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 18 ไปลงบัญชีทหารกองเกิน ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ (แผนกสถิติอำเภอ)

7.1.2 ในเดือน ตุลาคม ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอไปแจ้งให้
 ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 21 ใน พ.ศ.นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียก ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ (แผนกสถิติ
 อำเภอ)

7.1.3 ประมาณเดือน เมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี. นำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือก
 ทหาร ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่ที่ทางราชการกำหนด

7.1.4 แนะนำทหารผู้ที่หลบหนีราชการทหารให้กลับกรมกอง

7.1.5 จับทหารกองเกินที่ไม่มารับหมายเรียก หรือขาดการตรวจเลือกส่งอำเภอ

7.1.6 ประกาศให้ทหารกองเกิน หรือกองหนุนในคราวที่มีการระดมพล เพื่อฝึกวิชาทหารและทดลอง
 ความพร้อมพร้อม

อนึ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การเกณฑ์ช่วยราชการทหาร ทั้งในเวลา
 ปกติ (เฉพาะการเกณฑ์เพื่อการฝึกราชการสนามที่จำต้องมีพลเรือนเข้าร่วม) และการเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติ
 กล่าวคือ ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงครามหรือที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และในเขตที่ประกาศ
 ใช้กฎอัยการศึก

7.2 การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

7.2.1 ดำเนินการตาม พ.ร.บ.ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 สำระสำคัญ คือ

(1) ภารกิจ ได้แก่ การเตือนภัย จัดสถานที่หลบภัย อพยพประชากรออกจากที่อัน-
 ตราย ให้ความรู้แก่ประชาชน ป้องกันอัคคีภัย การติดต่อสื่อสาร การช่วยเหลือผู้ประสบภัย เจ้าหน้าที่ระวังภัย
 การรักษาความสงบเรียบร้อย การอนามัย และการรักษาพยาบาล การสวัสดิการยามฉุกเฉิน การวิศวกรรม การขนส่ง
 การพรางและควบคุมแสงไฟ

(2) แผน การปฏิบัติการกิจดังกล่าวต้องดำเนินการตามแผนต่าง ๆ ได้แก่

- (ก) แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (ข) แผนป้องกันและบรรเทาภัยทางอากาศ
- (ค) แผนป้องกันและระงับการก่อวินาศกรรม
- (ง) แผนอพยพประชากรและส่วนราชการ

(3) การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในระดับอำเภอ

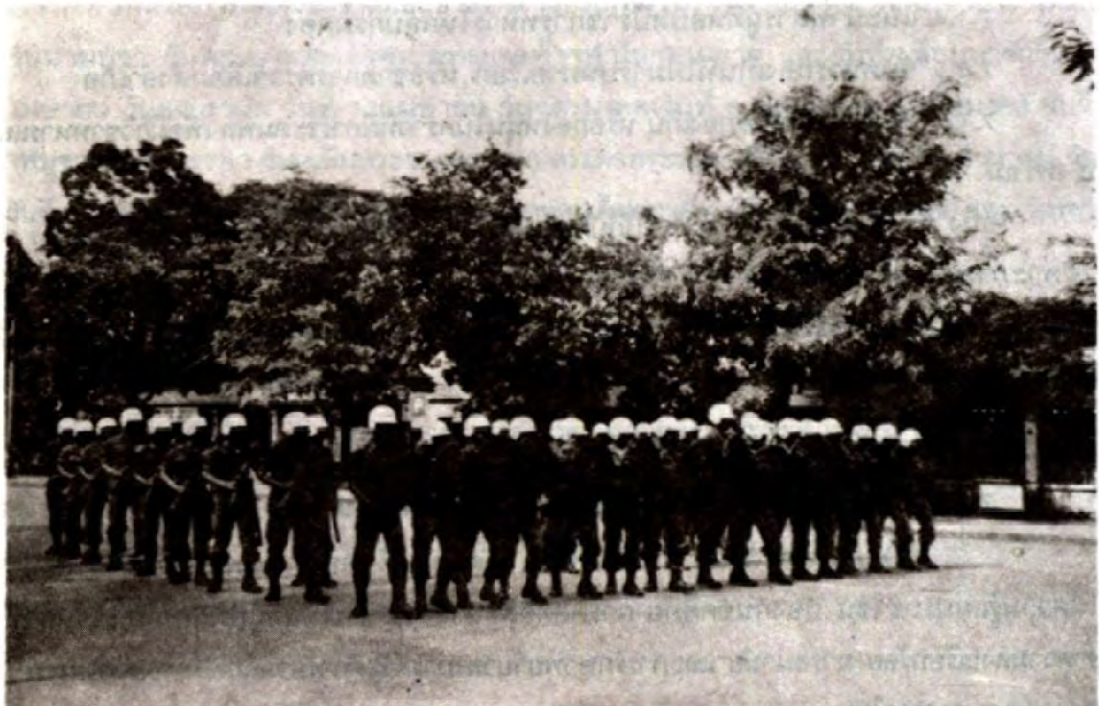
กำหนด ผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมกับทางอำเภอรวบรวมกลุ่มประชาชนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จัดตั้งและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ โดยอนุโลมใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ไปพลางก่อน

7.2.2 การนิทกซ์พื้นที่เขตหลัง

พื้นที่เขตหลังหมายถึง พื้นที่ของประเทศส่วนที่ฝ่ายทหารกำหนดว่า มิใช่เป็นพื้นที่การรบหลัก ซึ่งเป็นเป้าหมายคุกคามของฝ่ายข้าศึก เพื่อทำลายขวัญ กำลังใจของประชาชน ชัดขวางการปฏิบัติงานของฝ่ายเรา รวมทั้งทำลายการสนับสนุนการรบ ฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนจึงกำหนดมาตรการหลักไว้ดังนี้

- (1) การระวังป้องกันสถานที่ตั้งหน่วย โดยใช้กำลังประชาชนอาสาสมัครควบคุมสถานที่ราชการ เส้นทาง สะพาน และสถานที่สำคัญอื่น ๆ
- (2) การปฏิบัติการรบเพื่อป้องกันตนเองเป็นหลัก และมุ่งทำลายกำลังข้าศึก
- (3) การควบคุมความเสียหาย มิให้ลุกลามขยายออกไป และเร่งฟื้นฟูบูรณะโดยเร็ว

7.3 กองอาสารักษาคินแดน (อส.)

อาสารักษาดินแดน (อส.)

ตาม พ.ร.บ.กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.กองอาสารักษาดินแดน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2504 กำหนดให้กำนัน ดำรงตำแหน่งผู้บังคับหมู่ อส.ตำบล มีหน้าที่สรุปได้ดังนี้ (ม. 16)

- 7.3.1 บรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติและข้าศึก
- 7.3.2 รักษาความสงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ
- 7.3.3 รักษาสถานที่สำคัญและเส้นทางคมนาคม
- 7.3.4 ป้องกันการจารกรรม สดับตริบฟัง และรายงานข่าว
- 7.3.5 ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ฝ่ายทหารตามที่ทหารต้องการ
- 7.3.6 เป็นกำลังสำรอง พร้อมทั้งจะเพิ่มเติมและสนับสนุนทหาร

7.4 ไทยอาสาป้องกันชาติ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 กำหนดรูปแบบการฝึกกำลังราษฎรอาสาสมัครให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนของทางราชการ มีการควบคุมตามลำดับ ดังนี้

- (1) ศูนย์ ทสปช.กลาง - ผอ.ปค. เป็น ผอ.ศูนย์
- (2) ศูนย์ ทสปช.เขตหมายเลข (ภาคทหาร) - ผอ.ปค.ภาค เป็น ผอ.ศูนย์
- (3) ศูนย์ ทสปช.จังหวัด - ผอ.ปค.จังหวัด เป็น ผอ.ศูนย์

- (4) ศูนย์ ทสพช.อำเภอ - ผบ.ศอป.อำเภอ เป็น ผอ.ศูนย์
- (5) หมวด ทสพช. (ระดับตำบล) - เลือกหัวหน้าหมวด 1 คน รอง 1 คน
- (6) หมู่ ทสพช. (ระดับหมู่บ้าน) - เลือกหัวหน้าหมู่ 1 คน (1 หมู่มีสมาชิกประมาณ 20 คน) ทสพช.มีภารกิจดังต่อไปนี้
 - (1) ป้องกันและต่อต้านการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์
 - (2) ป้องกันและต่อต้านการก่อความไม่สงบทุกรูปแบบ
 - (3) ลาดตระเวนและรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน หรือท้องถิ่นของตนเอง
 - (4) ช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการป้องกันบรรเทาและระงับอัคคีภัย และภัย

ธรรมชาติอื่น ๆ

- (5) ช่วยเหลือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย และป้องกัน

อาชญากรรมทุกประเภท

- (6) สืบสวน สดับรับฟังข่าวและความเคลื่อนไหวที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ แล้วรายงานให้

ผู้บังคับบัญชาทราบ

- (7) ริเริ่มและอาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- (8) ภารกิจอื่น ๆ ตามที่ผู้อำนวยการศูนย์ ทสพช.อำเภอมอบหมาย

อนึ่ง การปฏิบัติภารกิจดังกล่าว หากได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือตาม พ.ร.บ.สงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ ปฏิบัติงานของชาติ หรือปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502 หรือระเบียบการจ่ายเงินค่าทดแทน และการพิจารณำบำเหน็จความชอบในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2510 รวมทั้งได้รับความช่วยเหลือจากสมาคม มูลนิธิ หรือองค์การกุศลต่าง ๆ อาทิ มูลนิธิสายใจไทย อีกทางหนึ่ง ตามนัยหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0309/ว 149 ลงวันที่ 30 มกราคม 2523

บทที่ 8

การบำรุงและส่งเสริมอาชีพของราษฎร

การส่งเสริมอาชีพถือว่าเป็นงานที่สำคัญและเป็นงานที่ยากลำบาก เพราะการกระทำนั้นจะส่งผลไปถึงคนจำนวนมากด้วยกัน โดยปกติราษฎรทุกครัวเรือนต่างก็มีอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดอยู่แล้ว การที่จะส่งเสริมให้ทำมากขึ้นหรือให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ใช่ของง่าย เนื่องจากทุนในการประกอบอาชีพและแรงงาน รวมทั้งการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบทอดการประกอบอาชีพกันมาแต่โบราณ ดังนั้น การส่งเสริมอาชีพจึงหมายถึงการจัดให้ราษฎรประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งเป็นลำเป็นสัน สามารถเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้น ขยายการผลิตให้มากแขนงขึ้นไป โดยมุ่งในทางส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่แล้วเป็นสำคัญ

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่บำรุงและส่งเสริมอาชีพของราษฎร ดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 27 ข้อ 12 บำรุงและส่งเสริมการอาชีพของราษฎรในทางเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม

ตามมาตรา 27 ข้อ 13 ตรวจตราและรักษาประโยชน์ในการอาชีพของราษฎร

ตามมาตรา 42 กำหนดต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องเสียภาษีอากรในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอ และนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

แนวทางปฏิบัติ

8.1 ในทางเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม

8.1.1 ทางเกษตรกรรม

(1) ที่ดิน

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ผู้ใหญ่บ้านอาจได้รับมอบหมายให้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานที่ดินในการรังวัดที่ดิน ออกหนังสือสำคัญ (นส.) หรือโฉนด หรือการแบ่งแยก โอน ชื้อ ขาย ที่ดิน ซึ่งในการนี้อาจได้รับค่าป่วยการจากทางราชการ (*กฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 32 พ.ศ. 2522*) ออกตามความให้ใช้ พ.ร.บ.กฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ด้วย

ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้ปกครองท้องที่ มีหน้าที่ตรวจตราดูแลที่ดินของรัฐ มิให้บุคคลใดกระทำการดังนี้

- เข้าไปยึดถือ ครอบครองรวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า
- ทำลาย หรือทำให้ที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย เสื่อมสภาพในบริเวณที่ประกาศหวงห้าม
- ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

เมื่อพบการกระทำผิดกฎหมายดังกล่าว ให้รายงานอำเภอทราบเพื่อจับกุม

ตามกฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่อยู่ในท้องที่ที่มีการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นคณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก.ตำบล) โดยตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่

กำหนดอัตราค่าเช่าชั้นสูงของแต่ละท้องที่
พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าเช่า การชำระค่าเช่า ระยะเวลาของการเช่า ตลอดจนข้อพิพาทอื่น หรือค่าเสียหายอันเกิดจากการเช่า ตามคำร้องขอของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า และมีคำสั่งใด ๆ ให้ผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าปฏิบัติหรือมิให้ปฏิบัติการใด ๆ เพื่อให้เกิดผลตามคำวินิจฉัย

อำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำจังหวัด (คชก.จังหวัด) มอบหมาย

กฎหมายกำหนดให้ คชก. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามีอำนาจเรียกผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือชี้แจงหรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเช่า มาประกอบการพิจารณาได้ นอกจากนี้มีอำนาจเข้าไปในที่ดินที่เช่าหรือที่เก็บผลผลิตของผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเช่าได้

การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 222/2526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2526 แต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) โดยก้านัน (ตำบลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาหรือที่ดินที่พาทตั้งอยู่) เป็นอนุกรรมการส่วนอำเภอ (อชก.ส่วนอำเภอ) ที่ทำการปกครองอำเภอเป็นเจ้าของเรื่อง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเกี่ยวกับหนี้สินที่ดินทำกิน และคดีความต่าง ๆ โดยสำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน สำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับส.เนาง เนคุ่มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน สคช. กรมอัยการ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

ตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปที่ดินเป็นการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐหรือที่รัฐซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ

การกำหนดเขตที่ดินในท้องที่ใดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาโดยมีแผนที่แสดงเขตและระบุท้องที่ที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยให้ถือเขตของอำเภอเป็นหลัก

ที่ดินที่บุคคลใดได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดิน จะทำการแบ่งแยกหรือโอนสิทธิ์ในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ลูก หลาน บิดา มารดา พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกรหรือสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ส.ป.ก. เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ผู้ใหญ่บ้าน ก้านัน อาจได้รับมอบหมายจากนายอำเภอ ซึ่งเป็นอนุกรรมการปฏิรูปที่ดินระดับจังหวัด ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน

ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

การจัดรูปที่ดินเป็นการดำเนินงานพัฒนาที่ดินที่ใช้เพื่อเกษตรกรรมให้สมบูรณ์ทั่วถึงที่ดินทุกแปลง เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต โดยทำการรวบรวมที่ดินหลายแปลงในบริเวณเดียวกัน เพื่อวางแผนจัดรูปที่ดินเสียใหม่ เขตโครงการจัดรูปที่ดินในท้องที่ใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา พร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายและแผนที่แสดงเขตโครงการจัดรูปที่ดิน (เป็นงานในหน้าที่ของกรมชลประทาน)

มีนาต้องมีน้ำ

นายอำเภอและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ อำเภอท้องที่ที่มีการจัดรูปที่ดินเป็นคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด อาจมอบหมายให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยเหลือในการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดรูปที่ดินได้

ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ

รัฐบาลมีอำนาจจัดที่ดินของรัฐ เพื่อให้ประชาชนได้มีที่ตั้งเคหสถานและประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งในที่ดินนั้น โดยจัดตั้งเป็นนิคมซึ่งการจัดตั้งนิคมให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาและให้มีแผนที่กำหนดแนวเขตที่ดินไว้ท้ายพระราชกฤษฎีกานั้น

นิคม มี 2 ประเภท คือ

นิคมสร้างตนเอง (อยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย

นิคมสหกรณ์ (อยู่ในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและ

สหกรณ์)

สมาชิกนิคมจะได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของนิคมตามกำลังแห่งครอบครัวของสมาชิกนิคมนั้นแต่ไม่เกินครอบครัวละห้าสิบไร่

ตำบล หมู่บ้านใดซึ่งอยู่ในเขตนิคม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือคณะกรรมการนิคมดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคม และยังคงมีอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และกฎหมายอื่น ๆ ที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ทุกประการ

(2) ป่าไม้

ป่าไม้แหล่งกำเนิดทรัพยากรของประเทศ

ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 1 กันยายน 2525 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการกระทำผิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบ ดังนี้

- การทำไม้หวงห้ามโดยมิได้รับอนุญาตหรือมีไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
 - ไม้หวงห้ามกำหนดไว้ให้มีประมาณ 200 ประเภท อันได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ก้อกระท้อน ชิงชัน เต็ง รัง จันทน์หอม ฯลฯ
- การเก็บหรือทำอันตรายของป่าหวงห้าม โดยมิได้รับอนุญาต
 - ของป่าหวงห้าม ได้แก่ รวงผึ้ง น้ำผึ้ง น้ำมันยาง ยางสน ไม้พิน และถ่านไม้ทุกชนิด กัล้วยไม้ เปลือกไม้ ฯลฯ

- การแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง (ตามกฎหมายห้ามมีไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดหรือไม้แปรรูปอื่น ๆ จำนวนเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร)
- การเคลื่อนย้ายไม้เรือนเก่าโดยไม่ถูกต้อง
- ไม้เรือนเก่าหรือเครื่องใช้เก่า การขนย้ายต้องมีใบอนุญาต (กรณีที่เป็นไม้สัก) หรือมีหนังสือรับรอง (กรณีไม้ชนิดอื่น ๆ)
- การบุกรุกทำลายป่า โดยการเข้าไปก่อสร้าง แฉ้วถาง เผาป่าหรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่า กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อพบว่าป่าไม้ในเขตท้องที่ถูกรุกทำลาย ให้รายงานอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบโดยเร็ว และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขการบุกรุกทำลายป่าตามโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกป่า โครงการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร โครงการดูแลป่าไม้ เป็นต้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ส่วนมาก ที่ มท 0404/ว 14 ลงวันที่ 27 มกราคม 2527 และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0404/ว 149 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2527)

ป่าไม้ มรดกอันล้ำค่า

ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2526 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่า หรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพหากไม่ปฏิบัติตามก็รื้อ ทำลายแก้ไขได้ ทั้งนี้ให้มีอำนาจและหน้าที่ได้ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ

ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 5 กันยายน 2525 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่าง ๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ ดังนี้

- ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวน ครอบครองสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าสงวน
- ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าคุ้มครอง ครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองเกินปริมาณที่กำหนดหรือค้าสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่
- ห้ามมิให้ผู้ใดค้า หรือมีซากของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

หมายเหตุ สัตว์ป่าสงวนมี 9 ชนิด คือ แรด กระซู่ กูปรีหรือโคไพร ละองหรือละมั่ง สมัน เนื้อทราย เลียงผา หรือโครา และกวางผา ส่วนสัตว์ป่าคุ้มครองแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 ตามกฎกระทรวงได้กำหนดสัตว์ป่าประเภทนี้ไว้ 206 ชนิด และสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 ตามกฎกระทรวงได้กำหนดสัตว์ป่าประเภทนี้ไว้ 34 ชนิด (รายละเอียดให้ติดต่อแผนกป่าไม้อำเภอ)

(3) แหล่งน้ำ

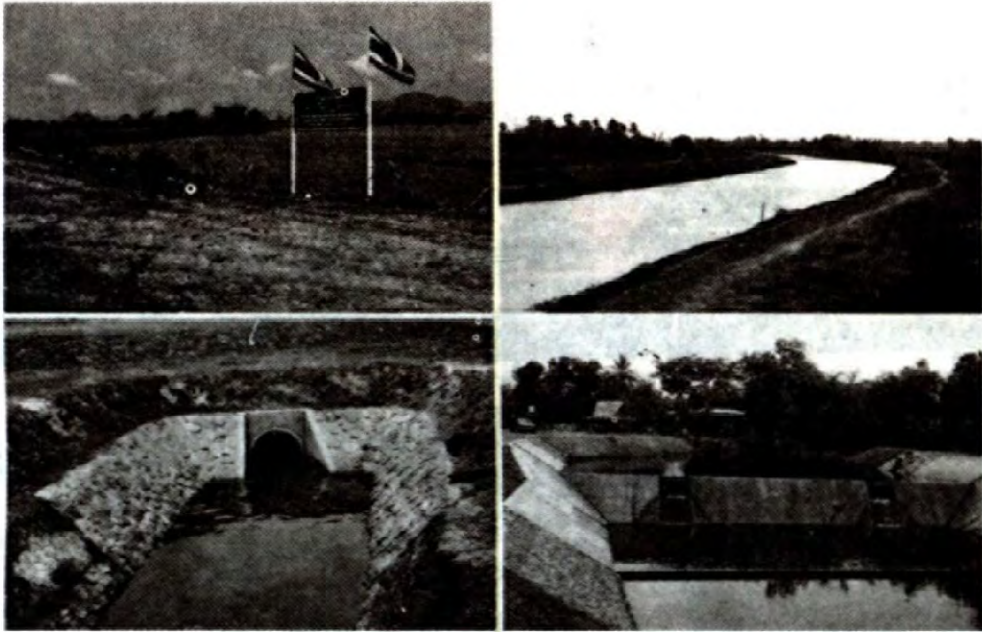

น้ำสะอาด ปัจจัยพื้นฐานของคุณภาพชีวิต

ตามกฎหมายว่าด้วยชลประทานราษฎร์

การชลประทานราษฎร์ หมายความว่า การชลประทานที่ราษฎรได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การเพาะปลูกของราษฎรในท้องที่

การจัดทำการชลประทานส่วนราษฎรให้เป็นไปตามความเห็นชอบของราษฎร ส่วนมากที่จะได้รับประโยชน์จากการชลประทานนั้น โดยนายอำเภอมีอำนาจตั้งบุคคลที่สมควรตามความเห็นชอบของราษฎร ส่วนมากที่ได้รับประโยชน์ในเขตการชลประทานเป็นหัวหน้าการชลประทาน หรือเป็นผู้ช่วยตามจำนวนที่เห็นสมควร และให้มีอำนาจถอดถอนบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อราษฎรส่วนมากเห็นสมควร

ชลประทาน เขื่อนฝาย ชุมทรัพย์ประจำตำบล หมู่บ้าน

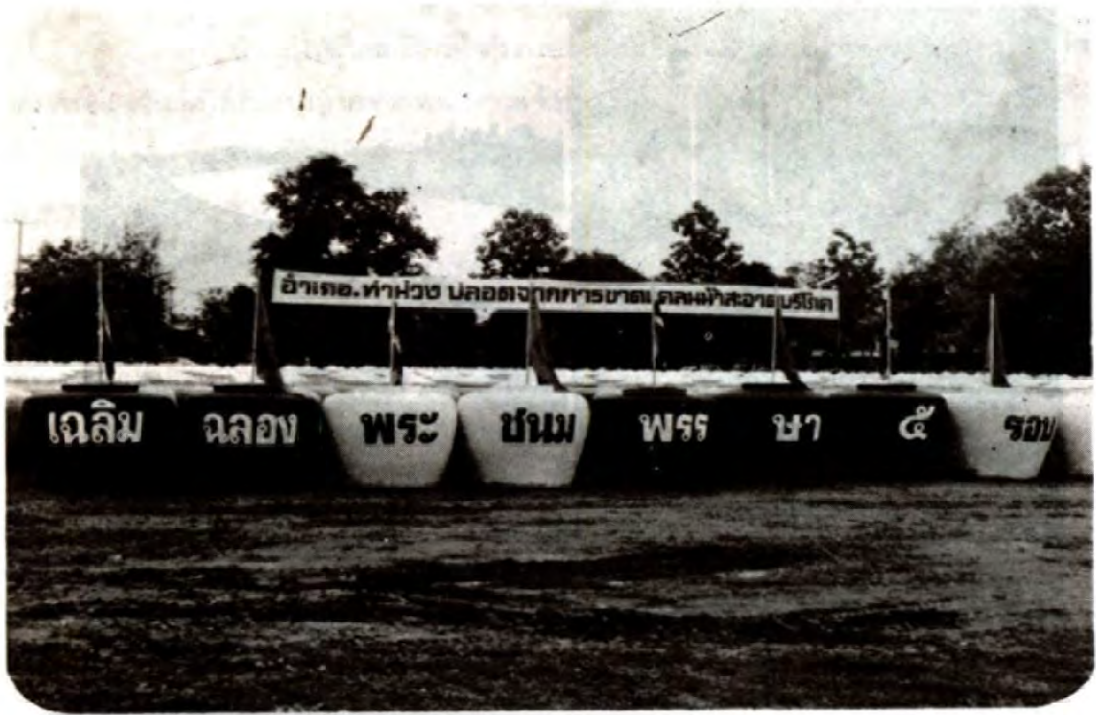
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

เกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานส่วนราชการในเวลาฉุกเฉิน การเกณฑ์
แรงงานหรือเครื่องอุปกรณ์การชลประทานให้กำหนดเกณฑ์เอาตามเนื้อที่ที่ทำการเพาะปลูก

ผู้ใดไม่สามารถไปทำงานตามคำสั่งเกณฑ์ของเจ้าพนักงาน ถ้าสามารถจัดผู้อื่นไปทำ
แทน ผู้นั้นต้องจัดให้ผู้อื่นที่สมควรไปทำแทน หรือจะให้เงินทดแทนค่าแรงงานตามปริมาณแห่งงานที่จะต้องทำได้

จะพัฒนาอาชีพต้องพัฒนาแหล่งน้ำ

หลังจากเองเหมือนฝนอันชื่นใจ

- เป็นผู้แบ่งและควบคุมงาน ในการแบ่งปันการงานและเครื่องอุปกรณ์การชลประทาน ส่วนราษฎร

- แบ่งปันน้ำในเขตชลประทานส่วนราษฎร โดยแบ่งปันตามส่วนของจำนวนเนื้อที่ทำการเพาะปลูก เว้นแต่กรณีที่เกิดกลางกันไม่ได้ จึงให้นายอำเภอหรือผู้แทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าการชลประทานในส่วนที่เกี่ยวข้องนั้นไม่น้อยกว่าสามนาย เป็นผู้พิจารณาสั่งชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ในเวลาน้ำไม่พอแจกจ่ายให้เป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูกได้ทั่วถึงกันให้นายอำเภอหรือผู้แทนประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าการชลประทานในเขตการชลประทานนั้น พิจารณาเพื่อชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ผู้ใดขัดแย้งคำสั่งเจ้าพนักงานหรือมิปฏิบัติตามความข้างต้น ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท หรือจำคุกไม่เกินสิบวันหรือทั้งปรับทั้งจำ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำ และการบำรุงรักษา แหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ. 2525

การขอโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก อันได้แก่ การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ขุดลอกหนอง และบึงธรรมชาติ ขุดสระเก็บน้ำ ก่อสร้างฝาย บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล ฯลฯ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่

- ประสานงานการขอโครงการกับกลุ่มราษฎร 'องค์กรระดับหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ร่วมกันพิจารณาเสนอขอโครงการตามความต้องการและเหมาะสมเสนอสภาตำบล

- จัดหางบประมาณหรือแรงงานสมทบการก่อสร้างตามที่จำเป็น
- จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและสนับสนุนให้มีการวางระเบียบเพื่อบริหารการใช้น้ำ
- ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการและมีการวางแผนการนำน้ำไปใช้และการใช้น้ำ

เกิดประโยชน์สูงสุด

- เร่งรัดกลุ่มผู้ใช้น้ำ ให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและซ่อมแซมโครงการ โดยการซ่อมแซมไม่เกิน 5,000 บาท ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ส่วนการซ่อมแซมเกินกว่า 5,000 บาท ให้จัดทำโครงการรับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะ 3 ประสาน จากกรมการปกครอง โดยผ่านที่ทำการปกครองอำเภอหรือกิ่งอำเภอ (งานพัฒนาท้องถิ่น)

ตามกฎหมายว่าด้วยชลประทานหลวง การชลประทานหลวงเป็นกิจการที่กรมชลประทานจัดทำขึ้นนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตชลประทานมีหน้าที่ดูแลรักษาคันคลองและทางน้ำชลประทานที่อยู่ในเขตท้องที่

(4) ปัจจัยการผลิตที่สำคัญอื่น ๆ

ตามกฎหมายว่าด้วยปุ๋ย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หากพบว่าการจำหน่ายปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดเสื่อมคุณภาพ ผิดมาตรฐาน ปลอม น้ำหนักน้อยกว่าที่แจ้งไว้ ปริมาณธาตุอาหารไม่ถูกต้องครบถ้วนตามที่แจ้งไว้ ควรแจ้งให้อำเภอทราบ เพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกร

8.1.2 พาณิชย์กรรม

(1) การแทรกแซงตลาดผลิตผลทางการเกษตร

เนื่องจากในบางฤดูกาลผลิตราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำ รัฐบาลจึงมีนโยบายแทรกแซงตลาดสินค้าการเกษตรชนิดสำคัญ โดยการประกันราคา หรือพยุงราคา เช่น กรณีข้าวเปลือก มีโครงการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ใช้เงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร เป็นเงินทุนหมุนเวียน รับซื้อข้าวเปลือกช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน หรือรายย่อย บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามโครงการนี้ คือ การร่วมกับอำเภอสำรวจรายชื่อชาวนารายย่อย เพื่อขึ้นบัญชีในการรับซื้อข้าวเปลือก หรือกรณีข้าวโพดก็ให้เกษตรกรตำบล หรือกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน หรือประธานกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอ หรือประธานคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ เป็นผู้รวบรวมข้าวโพดของเกษตรกรแต่ละตำบล มารวมกันขาย ณ หน่วยรับซื้อพร้อมกัน (การรับซื้อของ อตท.)

ซึ่งการปฏิบัติในเรื่องนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมีความรู้ในเรื่องเครื่องชั่ง ตวง วัด และการตรวจคุณภาพของผลิตผลทางการเกษตรด้วย

ตามกฎหมายว่าด้วยการค้าข้าว

หมายถึง การค้าข้าวเปลือกทุกชนิด ข้าวกล้อง ข้าวสาร ข้าวเหนียว และรวมตลอดถึงปลายข้าว รำ และสิ่งใด ๆ ที่แปรสภาพมาจากข้าว

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประกาศแต่งตั้งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

(2) การกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด

ตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด เพื่อป้องกันการกำหนดราคาซื้อ ราคาขาย หรือการกำหนดเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติทางการค้าอันไม่เป็นธรรม

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามประกาศหรือคำสั่งของคณะกรรมการส่วนจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เป็นเจ้าของเรื่อง)

(3) เครื่องชั่ง ตวง วัด

ตามกฎหมายว่าด้วยมาตราชั่ง ตวง วัด กำหนดให้เครื่องชั่ง เครื่องตวง เครื่องวัด ทั้งปวงที่บุคคลผู้ใดใช้หรือมีอยู่ในความปกครองนั้น ต้องมีตราเครื่องหมายคำรับรองของสำนักงานกลาง หรือสำนักงานสาขาชั่ง ตวง วัดของกระทรวงพาณิชย์

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนและเกษตรกร จึงควรสอดส่องดูแลเมื่อพบว่า ผู้ใดกระทำความผิดหรือมีเหตุควรสงสัยว่า ผู้ใดได้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับมาตราชั่ง ตวง วัด ควรแจ้งอำเภอทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย

เมื่อปี 2530 กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทย ได้มีโครงการฝึกอบรม **อาสาสมัครชั่ง ตวง วัด (อส.ชว.)** ให้แก่กำนัน เพื่อส่งเสริมกำนันให้มีความรู้ในเรื่องนี้อย่างถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเครื่องชั่ง ตวง วัด ได้ด้วยตนเอง

8.1.3 อุตสาหกรรม

(1) โรงงาน

ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจได้รับมอบหมายจากนายอำเภอ ให้ช่วยสอดส่องดูแลโรงงาน อาคารสถานที่ หรือยานพาหนะ ที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่สองแรงม้าขึ้นไปหรือใช้คนงานตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไป โดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากการตั้งโรงงาน การประกอบกิจการโรงงาน การขยายโรงงานต้องได้รับใบอนุญาต และผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานมีหน้าที่รักษาโรงงานและเครื่องจักรให้มั่นคงแข็งแรง และมีสภาพปลอดภัยอยู่เสมอ มีเครื่องดับเพลิง ทางออกฉุกเฉิน จัดโรงงานให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ อนามัย มีการกำจัดสิ่งปฏิกูล การระบายน้ำทิ้ง มีแสงสว่างเพียงพอแก่การทำงาน มีเครื่องมือในการปฐมพยาบาล มีส้วมและที่ปัสสาวะ มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและประกอบกิจการโรงงานมิให้เกิดเหตุรำคาญ เป็นต้น

ตามกฎหมายว่าด้วยน้ำมันเชื้อเพลิง และกฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจได้รับมอบหมายจากนายอำเภอให้ช่วยดูแลเกี่ยวกับการค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งผู้ค่าน้ำมันโดยจัดตั้งเป็นสถานบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง รวมทั้งบรรดาสถานที่ที่รับอนุญาตให้เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงต้องมีป้ายตามชนิดและขนาดซึ่งเจ้าพนักงานได้กำหนดให้แสดงไว้ ณ ที่ที่เห็นได้ง่าย ป้ายนั้นให้มีคำว่า “สถานที่รับอนุญาตเก็บน้ำมันเชื้อเพลิง ใบอนุญาตเลขที่...” ใบอนุญาตมีกำหนด 1 ปี หมดอายุวันที่ 31 เดือนธันวาคม ของทุกปี

(2) การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

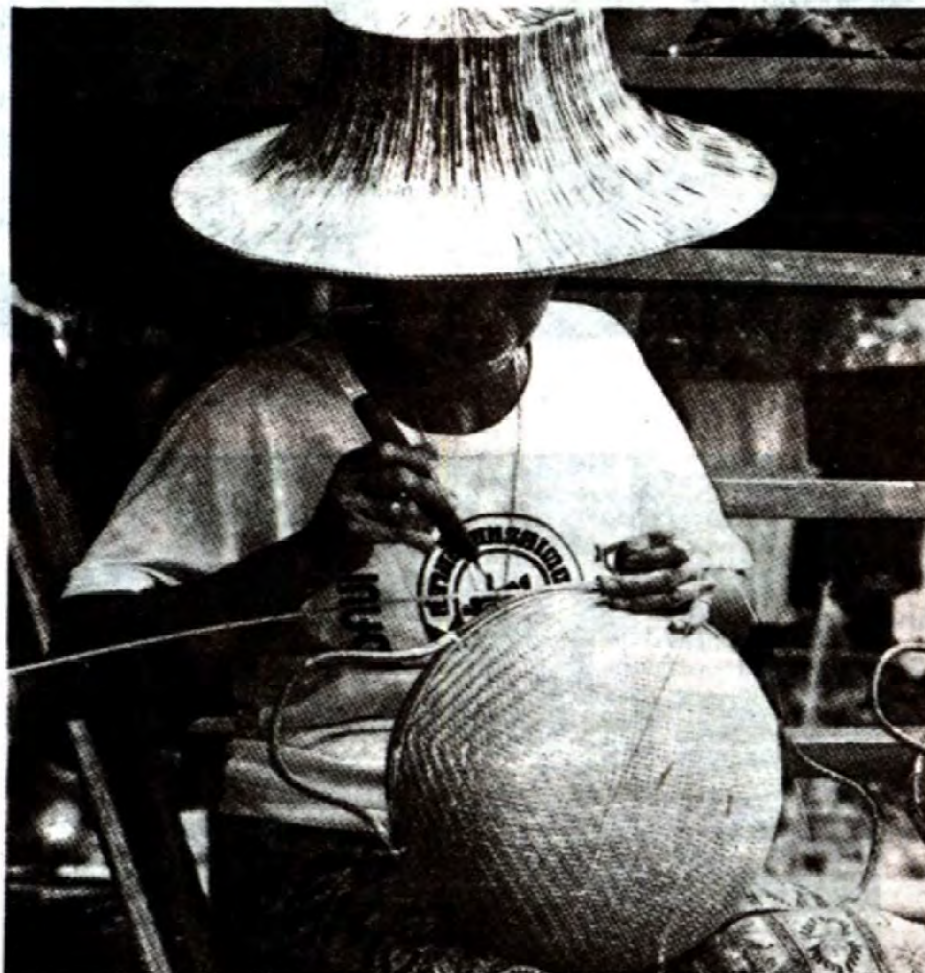
ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสีย น้ำเน่า อากาศเป็นพิษ ป่าไม้ ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย การจัดใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้ป่าไม้ แร่ธาตุ เชื้อเพลิงหมดสิ้นไปโดยเร็ว ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาใช้โดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากไม่ได้รับการป้องกัน และแก้ไขแต่แรกแล้ว ย่อมจะสร้างความเดือดร้อนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้

ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้าน จึงควรตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อม หากพบการกระทำใดอันจะทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมมีผลเสียหาย ควรรายงานให้อำเภอ หรือสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาทบทวนแก้ไข

(3) อุตสาหกรรมในครัวเรือน

ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้าน ควรส่งเสริมให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากประกอบอาชีพปกติจากอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อยกฐานะชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น

ของดีในหมู่บ้าน รักษาไว้ให้ยาวนาน

อุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ การทำเครื่องเรือนเครื่องใช้ การถนอมอาหารจาก
ผลิตผลทางการเกษตร การจะส่งเสริมให้ราษฎรทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทใด ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ การ
ตลาด ความพร้อมของราษฎร และความเป็นไปได้ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถดำเนินการโดยนำโครงการอุตสาหกรรมในครัวเรือน
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาตำบล คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) เพื่อจัดเข้าในแผนพัฒนา
จังหวัด โดยในส่วนกลางมีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

8.2 ตรวจตรารักษาประโยชน์ในการอาชีพของราษฎร

8.2.1 กลุ่มเกษตรกร

หนทางสู่การพึ่งตนเอง

กฎหมายว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร เป็นคณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในตำบลเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ยังไม่อาจรวมกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ได้ จะต้องมีส่วนสมาชิกไม่น้อยกว่า 30 คน ในท้องที่ตำบลหนึ่งให้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรได้เพียงหนึ่งกลุ่ม ถ้าในท้องที่ตำบลใดมีเกษตรกรประกอบอาชีพหลักหลายประเภท ก็อาจจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรสำหรับอาชีพหลักนั้น ๆ ประเภทละหนึ่งกลุ่ม มีคณะกรรมการที่เลือกตั้งจากสมาชิกดำเนินการของกลุ่มเกษตรกร เช่น ให้อุปถัมภ์ให้เช่า ให้สินเชื่อแก่สมาชิก กระทำธุรกิจการค้าเพื่อประโยชน์ของสมาชิกให้บริการต่าง ๆ แก่สมาชิกและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก เป็นต้น

8.2.2 สหกรณ์

ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ สหกรณ์เป็นคณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ สหกรณ์มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกับกลุ่มเกษตรกร แต่การดำเนินงานและสมาชิกกว้างขวางกว่ากลุ่มเกษตรกร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร (ธกส.) รัฐบาลจัดตั้งเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร จึงนับว่าเป็นแหล่งทุนสำคัญในการประกอบอาชีพ

8.2.4 กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น กลุ่มสาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น

8.3 เกี่ยวกับภาษีอากร

8.3.1 ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่

- กำนัน เป็นคณะกรรมการตีราคาปานกลางที่ดิน (รายละเอียดดูในหนังสือคู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับภาษีบำรุงท้องที่ของกองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง หน้า 109-131)
- ผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานสำรวจ (รายละเอียดดูในหนังสือที่อ้างหน้า 138-139) ช่วยเหลือในการเร่งรัดจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ค้างชำระ (ที่ มท 0309/1867 ลว. 7 ม.ค. 2526)

8.3.2 ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน

- ผู้ใหญ่บ้านได้รับมอบหมายให้ช่วยเหลืออำเภอสำรวจโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ กับที่ดินซึ่งใช้ต่อเนื่องกับโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ซึ่งอยู่ในท้องที่ที่รับผิดชอบอันอยู่ในข่ายที่จะต้องเสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน (ตามหนังสือที่ มท 0309/ว 698 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2521 รายละเอียดดูในหนังสือที่อ้าง หน้า 605) แจ้งประกาศอำเภอให้ผู้รับประเมินซึ่งมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะต้องกับภาษีโรงเรือนและที่ดินไปรับแบบพิมพ์แสดงรายการแห่งทรัพย์สิน (ภ.ร.ด.2) ภายในระยะเวลาที่กำหนด

8.3.3 ตามกฎหมายภาษีป้าย

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ทำการสำรวจป้ายที่อยู่ในข่ายเสียภาษีส่งให้เจ้าพนักงานเพื่อเพิ่มชื่อในทะเบียนและจัดเก็บภาษีต่อไป (รายละเอียดตามหนังสือที่ มท 0409/ว 710 ลงวันที่ 7 มิถุนายน 2528)

8.3.4 ภาษีตามประมวลรัษฎากร

ประมวลรัษฎากรไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้โดยตรง แต่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีหน้าที่ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องพึงกระทำตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ เช่น การตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นให้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งปวงในตำบลนั้นและแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่ตามความในมาตรา 27 ข้อ 9 ประกอบมาตรา 34 และมาตรา 34 ทวิ

8.3.5 อากกรการประมง

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนช่วยเหลือเร่งรัดให้ชาวประมงได้มาเสียเงินอากกรการประมง ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีสิทธิได้รับเงินส่วนลดอากกรการประมงร้อยละ 2 ของยอดเงินอากกรการประมงที่เก็บได้ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ตามระเบียบกระทรวงเกษตราธิการและสหกรณ์ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินส่วนลดอากกรการประมง (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2523 ข้อ 4 (1) และ ข้อ 5

บทที่ 9

การป้องกันโรคติดต่อ

การรักษาสุขภาพอนามัยของราษฎร นับเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของการรักษาความสงบเรียบร้อย เพราะสุขภาพของราษฎรย่อมเป็นรากฐานและบ่อเกิดแห่งความสุขสมบูรณ์ของราษฎรทั้งมวล และเมื่อราษฎรมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านผลผลิตและการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทางสังคม

อรรถกถา

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันโรค ดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 27 ข้อ 15 จัดการป้องกันโรคติดต่อ หรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อมิให้ลุกลามต่อไป

ตามมาตรา 48 แพทย์ประจำตำบล มีหน้าที่ดังกล่าวต่อไปนี้คือ

ข้อ 1 ที่จะช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คิดอ่าน และจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบลดังกล่าวไว้ใน มาตรา 36 และ 52 แห่งพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 2 ที่จะคอยสังเกตตรวจตราความไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่ราษฎรในตำบลนั้นและตำบลที่ใกล้เคียงถ้าเกิดโรคร้ายแรง เช่น อหิวาตกโรคกัฏี กาฬโรคกัฏี ไช้ทรพิษกัฏี ต้องคิดป้องกันด้วยแนะนำกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้สั่งราษฎรให้จัดการป้องกันโรค เช่น ทำความสะอาด เป็นต้น และแพทย์ประจำตำบลต้องเที่ยวตรวจตราชี้แจงแก่ราษฎรด้วย

ข้อ 3 การป้องกันโรคภัยในตำบลนั้น เช่น ปลุกผี ป้องกันไข้ทรพิษกัฏี ที่จะมียาแก้โรค สำหรับตำบลกัฏี ดูแลอย่าให้ในตำบลนั้นมีสิ่งใดใครกัฏีเป็นเชื้อโรคกัฏี การเหล่านี้อยู่ในหน้าที่แพทย์ประจำตำบล ๆ จะต้องคิดอ่านกับแพทย์ประจำเมือง และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นให้สำเร็จตลอดไป

ข้อ 4 ถ้าโรคภัยร้ายกาจ เช่น อหิวาตกโรค กาฬโรค ไช้ทรพิษ โรคระบาด ปศุสัตว์เกิดขึ้นในตำบลนั้น แพทย์ประจำตำบลต้องรีบรายงานไปยังกรมการอำเภอให้ทราบโดยทันที และต่อไปเนื่อง ๆ จนกว่าจะสงบโรค

แนวทางปฏิบัติ

9.1 โรคติดต่อ

ตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ ในกรณีที่โรคติดต่ออันตราย หรือโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความเกิดขึ้น หรือมีเหตุสงสัยว่าได้มีโรคติดต่อดังกล่าวเกิดขึ้นในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือผู้ควบคุมดูแลบ้านหรือแพทย์ผู้ทำการรักษาพยาบาลต้องแจ้งต่อทางราชการเพื่อหาทางป้องกัน

โรคติดต่ออันตราย (พ.ร.บ. โรคติดต่อ) พ.ศ. 2523 คือ

1. อหิวาตกโรค
2. กาฬโรค
3. ไข้ทรพิษ
4. ไข้เหลือง

โรคติดต่อต้องแจ้งความคือ

1. อหิวาตกโรค
2. กาฬโรค
3. ไข้ทรพิษ
4. ไข้เหลือง
5. คอตีบ
6. โรคบาดทะยักในเด็ก
7. โปลิโอ
8. ไข้สมองอักเสบ
9. โรคพิษสุนัขบ้า
10. ไข้รากสาดใหญ่
11. โรคแอนแทรกซ์
12. โรคทริคิโนซิส
13. ไข้กาฬหลังแอ่น
14. โรคคุดทะราดระยะติดต่อ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หากพบโรคติดต่อเกิดขึ้น หรือสงสัยว่า得有โรคติดต่อเกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน ต้องรีบแจ้งให้ทางราชการทราบเพื่อดำเนินการป้องกันมิให้โรคระบาดดังกล่าวลุกลามต่อไป

9.2 โรคระบาดสัตว์

9.2.1 ตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ ถ้าสัตว์อันได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ สุกร สุนัข แมว กระจง ลิง ชะนี และสัตว์ปีกจำพวก นก ไก่ เป็ด น่าน เป็ดหรือตายโดยรู้หรือสงสัยว่าเป็นโรคระบาด ให้ผู้ใหญ่บ้านแนะนำเจ้าของสัตว์แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อันได้แก่ ปศุสัตว์ สารวัตรของกรมปศุสัตว์ สัตวแพทย์ห้องที่ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาสัตว์ป่วย หรือตาย และให้เจ้าของสัตว์ควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดไว้ภายในบริเวณที่สัตว์นั้นอยู่ ถ้าสัตว์ตายห้ามมิให้เคลื่อนย้าย ช้าแหละ ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่อาจตรวจสัตว์นั้นภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาสัตว์ตาย ให้เจ้าของสัตว์ฝังซากสัตว์นั้นใต้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตรให้พุนดินกลบหลุมเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตรอีกด้วย

9.2.2 ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์

“สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่มีไข่สัตว์ป่า และหมายความเฉพาะโค กระบือ แพะ แกะ สุกร และสัตว์อื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ห้ามมิให้ผู้ใดฆ่าสัตว์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และเสียอากรฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียมสำหรับโรงฆ่าสัตว์และค่าธรรมเนียมสำหรับโรงพักสัตว์ตามอัตราที่กำหนดให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ฆ่าสัตว์นำสัตว์ไปยังโรงพักสัตว์และจะต้องฆ่าสัตว์นั้นในโรงฆ่าสัตว์ ตามวันและระหว่างระยะเวลาที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

การจำหน่ายเนื้อสัตว์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องออกใบอนุญาตให้จำหน่ายและประทับตราอนุญาตที่เนื้อสัตว์แล้ว จึงให้จำหน่ายได้ การจำหน่ายเนื้อสัตว์ จะจำหน่ายได้เฉพาะภายในเขตจำหน่ายเนื้อสัตว์ซึ่งการอนุญาตให้จำหน่ายได้กระทำในเขตนั้น

โทษของการฆ่าสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ที่ทำการฆ่าสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ฆ่า ต้องระวางโทษดังนี้

1. ถ้าเป็นโคหรือกระบือ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่ไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
2. ถ้าเป็นสัตว์นอกจากโคหรือกระบือ จำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่ไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษของการจำหน่ายเนื้อสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ที่ทำการจำหน่ายเนื้อสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาตต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

9.3 งานสาธารณสุขมูลฐาน

การปฏิบัติงานในด้านสาธารณสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ปฏิบัติร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือสภาตำบล ดังนี้

- 1) **การสุขศึกษา** มุ่งให้ประชาชนทุกคนหรือทุกหลังคาเรือนรู้ปัญหาเกี่ยวกับโรคในท้องถิ่น เข้าใจวิธีการป้องกัน และควบคุมโรคที่พบโดยใช้อาสาสมัคร เช่น ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (มสส) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น และใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- 2) **การโภชนาการ** มุ่งลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการ โดยเฉพาะในเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ปี โดยการเฝ้าระวังทางโภชนาการเพื่อค้นหาผู้ขาดสารอาหาร สนับสนุนให้มีการผลิตอาหารที่มีคุณค่าในหมู่บ้าน เช่น สัตว์เลี้ยง เลี้ยงปลา หรือถั่ว เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม จัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียน
- 3) **การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคติดต่อ** สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้ภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนโรคติดต่อ
- 4) **การให้การรักษายาบาลแก่ประชาชน** หากเป็นโรคที่พบในท้องถิ่น เช่น โรคทางเดินอาหาร และลำไส้ ควรรักษาเอง หรือแนะนำให้ประชาชนไปสถานพยาบาลตามความจำเป็น เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาลอำเภอ จังหวัด ตามลำดับ
- 5) **การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดการน้ำสะอาด** ส่งเสริมให้ประชาชนมีที่เก็บน้ำฝนไว้ดื่มตลอดปี ฝึกอบรมช่างสุขาภิบาลฯ ขอรับการสนับสนุนค่าวัสดุก่อสร้างสำหรับผู้ยากจน
- 6) **การจัดการยาที่จำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน** โดยใช้กองทุนยาเวชภัณฑ์ ส่งเสริมให้มีการใช้ยาสมุนไพรแพร่พันธุ์ จัดหา ผลิตยาสมุนไพร

- 7) การวางแผนครอบครัวและการอนามัยแม่และเด็ก ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การอนามัยแม่และเด็ก
- 8) การควบคุมโรคในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- 9) การส่งเสริมผู้มีรายได้น้อย โดยการจัดทำบัตรสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อยและครอบครัว
- 10) ให้การคุ้มครองผู้บริโภคทางด้านอาหารและยา เครื่องสำอาง และวัตถุมีพิษ จากการศึกษาของทางราชการ

บทที่ 10

การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ดังนี้

ตามมาตรา 27 ข้อ 16 จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และต้องด้วย殊ลักษณะ

ตามมาตรา 55 ถ้าราษฎรคนใดทิ้งให้บ้านเรือนชำรุดรุงรัง หรือปล่อยให้โลโครกโลมมอาจจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อยู่ในท้องที่นั้น หรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียง หรือผู้ที่ไปมาหรือให้เกิดอัคคีภัย หรือโรคภัย ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลปรึกษา ถ้าเห็นควรจะบังคับให้ผู้อยู่ที่นั้นแก้ไขเสียให้ดีก็บังคับได้ ถ้าผู้นั้นไม่ทำตามบังคับ ก็ให้กำนันนำความร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ

แนวทางปฏิบัติ

10.1 ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ให้อำนาจนายอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวด้วย อันได้แก่

- ห้ามมิให้อาบน้ำหรือซักผ้าบนถนนหรือสถานที่สาธารณะ
- ห้ามมิให้ปิดประกาศ ชีต เขียน ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ บนถนน กำแพง ผนังอาคาร ต้นไม้ หรือสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะ
- ให้เจ้าของอาคารซ่อมแซม จัดให้เรียบร้อย มิให้ชำรุด ทรุดโทรม หรืออยู่ในสภาพอันเป็นที่น่ารังเกียจ
- ห้ามมิให้ผู้ใดขว้าง สั่ง หรือถ่มน้ำลาย น้ำมูก น้ำหมาก เสมหะ เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือวางบนพื้นรถ เรือสาธารณะ โรงมหรสพ ร้านค้า หรือในสถานที่สาธารณะ
- ห้ามมิให้ผู้ใดถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะลงบนถนน หรือในที่สาธารณะ หรือที่ที่ซึ่งเห็นได้จากถนน หรือสถานที่สาธารณะ หรือลงในแม่น้ำ หรือคลอง บริเวณที่ติดตั้งหรือแขวนประกาศระบุน้ำดื่ม
- ห้ามมิให้ผู้ใดยื่น นั่ง หรือนอนบนราวสะพานสาธารณะ หรือโดยไม่มีเหตุอันสมควรนอนในที่สาธารณะ

ตามกฎหมายว่าด้วยการกำจัดผักตบชวา

- ถ้าในที่ผักตบชวาเกิดขึ้น หรือมีอยู่ในท้องที่ใด ให้ถือว่า เป็นหน้าที่ของผู้นั้นจะต้องทำลายผักตบชวา
- ถ้าผักตบชวามีในที่ใดมากมายเกินกำลังผู้อยู่ที่นั้นจะกำจัดได้ ให้เจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เรียกกระตมราษฎรช่วยกันกำจัด ให้ถือว่าการกำจัดผักตบชวาเป็นสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่ง

10.2 ต้องด้วยสัญลักษณ์

ตามกฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข ได้บัญญัติให้นายอำเภอปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งกำหนด หน้าที่ใหญ่บ้าน เจ้าของท้องที่จะต้องแจ้งราชการดำเนินการตามกฎหมายดังนี้

- จัดให้มีที่รองรับขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล ตามที่สาธารณสุข สำหรับสถานที่เอกชนวางระเบียบการเก็บรวบรวมและการขนมูลฝอยสิ่งปฏิกูล ห้ามการถ่าย เท ทิ้งในถนนสาธารณะและที่สาธารณะ
- ควบคุม กำหนดเงื่อนไขอันเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ สำหรับการค้าซึ่งเป็นที่น่ารังเกียจ หรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ อันได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การฆ่าสัตว์ การทำกะปิ น้ำปลา การทำและตากปลาเค็ม เนื้อเค็ม การทำเส้นหมี่ ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ
- จัดการให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่จัดอาคารหรือสถานที่ให้ถูกสัญลักษณ์ และมีส่วนถูกต้องด้วยสัญลักษณ์
- จัดการ กำจัด ห้ามและระงับเหตุรำคาญ อันอาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ ความปลอดภัย สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน เช่น เหตุรำคาญอันเกิดจากโรงงาน สัตว์เลี้ยง กลิ่น เสียง ความกระเทือน ฝุ่นละออง ฯลฯ
- ห้ามมิให้ผู้ใดชำระล้างร่างกาย ชักเสื่อผ้าหรือล้างสิ่งใด ๆ หรืออาบน้ำให้สัตว์ในที่พักน้ำ ซึ่งจะใช้ทำน้ำประปา
- วางระเบียบควบคุม การรักษาดูลาด แผงลอย

10.3 ผังหมู่บ้าน ตำบล

การกำหนดการใช้ที่ดินในหมู่บ้าน ตำบลนั้น กำหนด หน้าที่ใหญ่บ้านจะต้องคำนึงถึงลักษณะต่อไปนี้

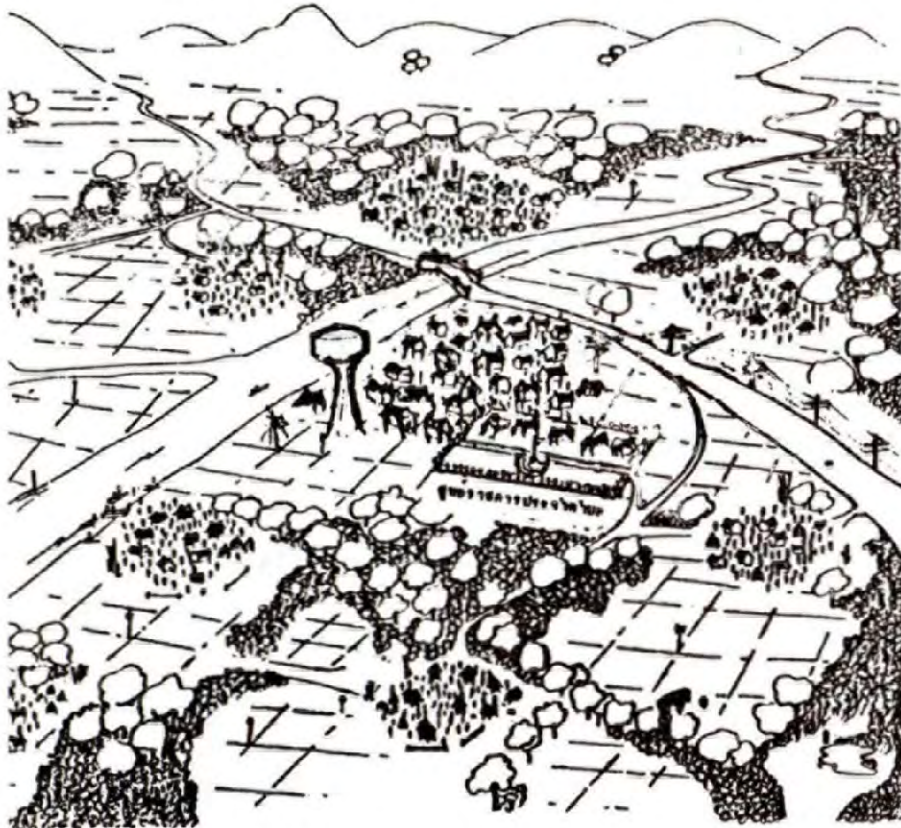
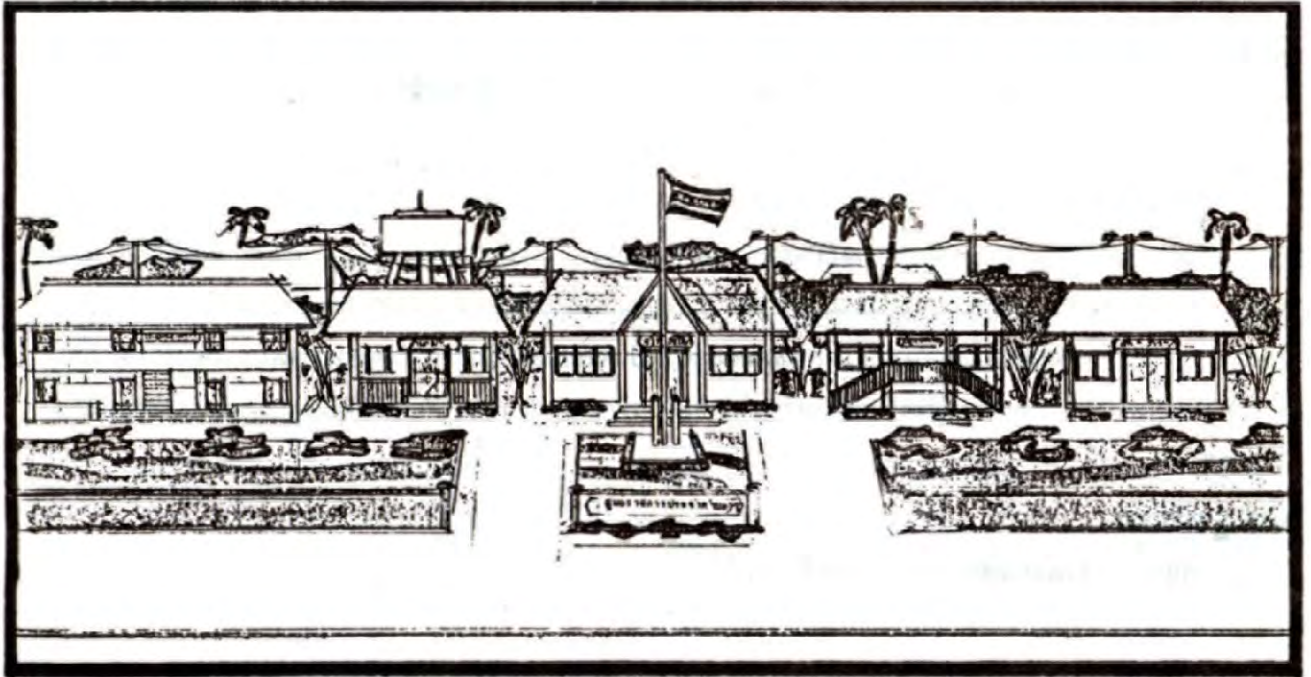
1. การใช้ที่ดินนอกชุมชน หรือให้มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินสูงสุด ทั้งในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

2. การใช้ที่ดินในบริเวณชุมชน เพื่อให้สะดวกต่อการจัดบริเวณด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

ซึ่งในส่วนที่กำหนด หน้าที่ใหญ่บ้านสามารถดำเนินการได้โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการสภาตำบล โดยกำหนดชุมชนที่สมควรพัฒนาให้เป็น **ศูนย์ตำบล และศูนย์หมู่บ้าน** จัดหาที่ตั้งที่ทำการตำบล สถานีอนามัย โรงเรียน ตลาดกลางการเกษตร ยุ้ง ฉาง สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น แหล่งน้ำสาธารณะ ทางเดิน สายไฟฟ้า หรือแหล่งพลังงานอื่น ๆ เช่น ประปาภูเขา ประป้าน้ำตก การควบคุมมลภาวะ เช่น ฝุ่น เสียง กลิ่น น้ำไม่สะอาด เป็นต้น

ในส่วนของการวางผังหมู่บ้าน ตำบล กระทรวงมหาดไทย มีสำนักผังเมือง ซึ่งรับผิดชอบในการวางผังหมู่บ้าน ตำบล หน้าที่ใหญ่บ้าน กำหนด สามารถรายงานเสนอนายอำเภอเพื่อดำเนินการให้ได้ เพื่อเตรียมวางแผนการใช้ที่ดินสอดคล้องกับความเจริญของหมู่บ้าน ตำบล ในอนาคต

ศูนย์ราชการประจำตำบล

ศูนย์ราชการประจำตำบล เป็น การรวมส่วนราชการระดับตำบลให้ อยู่รวมกันเป็นปึกแผ่น หลักการเช่น เดียวกับศูนย์ราชการจังหวัดและอำเภอ เพราะจะสามารถให้การบริการแก่ ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อม ๆ กันหลายแขนง เป็นการ พัฒนาตำบลให้มีความเข้มแข็ง เป็น ที่พึ่งของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำภาคเอกชน ให้มาร่วมลงทุนเสริมการพัฒนาภาค รัฐให้มีความสมบูรณ์ กลายเป็นชุมชน ขนาดใหญ่ได้ในโอกาสต่อไป

บทที่ 11

หน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้องกับความอาญา

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในทางคดี เป็นการปฏิบัติการต่อเนื่องเพื่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา อันเป็นผลกระทบทระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพราะถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติโทษหนักเพียงใด หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีสมรรถภาพดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจป้องกันการกระทำผิดมิให้เกิดขึ้นได้ทุกกรณี เนื่องจากการกระทำผิดนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม หรือเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากสังคมอยู่เสมอ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้พอเพียงที่จะสามารถทำหน้าที่ทั้งป้องปรามและปราบปรามการกระทำผิด

ข้อกฎหมาย

กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ดังต่อไปนี้

มาตรา 28 ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจ ในการเกี่ยวข้องกับความอาญาดังต่อไปนี้คือ

ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ

ข้อ 3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่า เป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ 5 ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนันหรือกรรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ 6 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

มาตรา 35 กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ดังต่อไปนี้คือ

ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าจะได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรรมการอำเภอให้ทราบ

ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

ข้อ 3 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิด

กิติ ให้จับผู้ฉ้อโกงไว้ และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

ข้อ 4 ถ้ามีหมาย หรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้ฉ้อโกง แล้วรีบส่งกรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ 5 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ข้อ 6 ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของกิติ หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำหมายตราสินหรือมีผู้จะขอทำการชั้นสูตรบาดแผลกิติ ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชั้นสูตรให้รู้เห็นแล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

มาตรา 28 ทวิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้กระทำ

(2) เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

(2) ถ้ารู้เห็นหรือทราบเหตุการณณ์อันใดเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

ให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

ถ้าเหตุการณณ์ตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียง ให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านท้องถิ่นนั้น และรายงานให้ผู้ใหญ่บ้านของตนทราบ

(3) ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่าไม่ได้มาโดยสุจริต ให้นำตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(4) เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ต้องระงับเหตุ ปรามปราม ติดตามจับผู้ร้ายโดยเต็มกำลัง

(5) เมื่อตรวจพบหรือตามจับได้สิ่งของใดที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด

หรือได้มาโดยการกระทำความผิด ให้นำส่งผู้ใหญ่บ้าน

(6) เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้ใดได้กระทำความผิด และกำลังจะหลบหนีให้ควบคุมตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(7) ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 28 จัตวา ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบใช้อาวุธปืนของทางราชการได้

การเก็บรักษาและใช้อาวุธปืนให้เป็นไปตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย

แนวทางปฏิบัติ

11.1 ตามประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1) **คดีความผิดต่อส่วนตัว** หรือความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ การกระทำความผิดอาญา ซึ่งผลของ

การกระทำผิดไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วไป แต่มีผลต่อผู้ถูกระทำโดยเฉพาะ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ข้อโกง โกงเจ้าหน้าที่ ยักยอก บุกรุก ทำให้เสียหาย ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (ยกเว้นกระทำแก่บุคคลอายุต่ำกว่า 13 ปี หรือกระทำต่อหน้าธารกำนัล หรือผู้ถูกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย) เป็นต้น

คดีความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ สถานีตำรวจภูธรในท้องที่เกิดเหตุในเขตอำเภอนั้น ๆ ในกำหนดอายุความ 3 เดือน หรือฟ้องร้องเป็นคดีด้วยตนเอง (หรือมอบอำนาจหน้าที่ให้ทนายความ) ในกำหนดอายุความ 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด คู่กรณีสามารถตกลงยอมความกันได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ผลของการยอมความมีผลทำให้คดีอาญาเป็นอันระงับไป จะนำมาฟ้องร้องอีกไม่ได้

2) **คดีอาญาแผ่นดิน** หรือความผิดอันยอมความไม่ได้ ได้แก่ การกระทำความผิดอาญา ซึ่งผลของการกระทำกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันได้แก่ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ เช่น ความผิดฐานกบฏ ความผิดต่อชีวิต เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดต่อร่างกาย เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดเกี่ยวกับการเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

คดีอาญาแผ่นดิน คู่กรณีจะตกลงยอมความกันไม่ได้ ข้อตกลงไม่มีผลใช้บังคับ พนักงานสอบสวนยังสามารถดำเนินคดีเอาผิดกับผู้ต้องหาได้ ผู้เสียหายในคดีอาญาแผ่นดิน อาจจะเป็นได้ทั้งรัฐและเอกชน ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาลเองก็ได้

ผู้ใหญ่บ้านเมื่อทราบข่าวว่ามีกระทำความผิดกฎหมาย หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันให้ทราบ หรือถ้าเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ หรือเมื่อตรวจพบของกลางเกี่ยวกับการกระทำความผิด กฎหมายให้นำส่งกำนัน นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด หรือจัดการให้เป็นไปตามหมายจับ หรือหมายค้น (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เมื่อกระทำการตามอำนาจหน้าที่ ผู้ใดดูหมิ่น หรือต่อสู้อย่างมีความผิดต่อเจ้าพนักงาน ทำให้ได้รับโทษหนักขึ้นกว่าความผิดต่อบุคคลธรรมดา ขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจหน้าที่กระทำความผิด ย่อมมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ทำให้ได้รับโทษหนักขึ้น อันได้แก่ ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามกฎหมายอาญา เป็นต้น

11.2 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนภายในเขตตำบลหรือหมู่บ้านที่รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 จึงเป็น “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

11.2.1 สืบสวนคดีอาญา

การสืบสวนคดีอาญาหมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญา ส่วนเขตอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีเขตอำนาจการสืบสวนคดีอาญาในเขตท้องที่ตำบลหรือหมู่บ้านของตน

วิธีการสืบสวนคดีอาญาได้แก่ การออกไปตรวจดูสถานที่เกิดเหตุเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น เพื่อหาข้อเท็จจริง เหตุการณ์ พยานหลักฐาน ของกลาง ตลอดจนตรวจค้นรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีนั้น

การสอบสวน

การสอบสวนหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา

แต่หากราษฎรในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวโทษในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดและไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อาจแนะนำราษฎรให้ทราบว่า บุคคลดังกล่าวอาจร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการสอบสวน เนื่องจากเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

- 1) มีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้กล่าวโทษในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ร้องขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
- 2) ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเห็นเป็นการสมควร

จากเหตุดังกล่าว ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ มีอำนาจเรียกหัวหน้าพนักงานสอบสวน (ในจังหวัดหรืออำเภอหรือกิ่งอำเภอแล้วแต่กรณี) มาชี้แจง ให้คำแนะนำเร่งรัดให้ดำเนินการ หรือเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบการชี้แจงก็ได้

ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวจะไม่ได้ผล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวน โดยเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณาและสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามที่เห็นสมควร รวมทั้งการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือจะสั่งให้เปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน หรือให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีเรื่องนั้นด้วยก็ได้ ส่วนปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ให้รายงานชี้แจงเหตุผลไปยังอำเภอ และให้นายอำเภอพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2523 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2525)

11.2.2 จับผู้กระทำความผิด

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ทำการจับกุมผู้กระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้น หรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิดขึ้นภายในเขตท้องที่ของตน นอกจากกรณีที่ได้ทำการติดตามจับใจผู้ร้ายไปในระหว่างเขตท้องที่ติดต่อกัน

การจับผู้กระทำความผิดอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

- เมื่อมีหมายจับ
- เมื่อบุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น เห็นนาย ก. กำลังตีศีรษะ นาย ข. อยู่ใกล้ ๆ
- เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า

ผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถใช้ในการกระทำความผิด เช่น พบ นาย ก. กำลังเอาสว่านเจาะประตูบ้านของผู้อื่น เมื่อเจ้าของบ้านไม่อยู่เพื่อลักทรัพย์ เป็นต้น

- เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว และจะหลบหนี เช่น เห็น นาย ก. ถีอมืดเพื่อนเลือดวิ่งหนีออกจากบ้านผู้อื่น เป็นต้น

- เมื่อมีผู้ให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว
- เจ้าพนักงานขอให้ช่วย

วิธีการจับ

ให้แจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอ แต่ถ้าจำเป็นให้จับตัวไป หากบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น และนำตัวผู้ถูกจับไปยังสถานีตำรวจ หรือที่ว่าการอำเภอโดยทันที (คำว่า โดยทันทีในที่นี้หมายถึง สามารถทำได้ แต่ถ้าทำไม่ได้ เช่น จับผู้ต้องหาได้ในเวลาตีคืนแล้ว และสถานที่อยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอ และหาพาหนะไม่ได้ ถ้านำตัวส่งในตอนเช้า ดังนี้ก็เรียกได้ว่าโดยทันที)

ในกรณีที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้จับกุมผู้กระทำความผิดอาญาสมควรที่จะต้องบันทึกการจับกุมผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องจากผู้ต้องหาอันจะเป็นประโยชน์ในการสอบสวนและเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาลต่อไป การทำบันทึกการจับกุมต้องรับทำ ณ ที่เกิดเหตุในเวลานั้น (แบบบันทึกการจับกุมปรากฏตามตัวอย่าง หน้า 7.2)

11.2.3 อำนาจค้น (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92) ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

การค้นในที่รโหฐาน (อันได้แก่ การค้นบ้านเรือน ที่ประกอบการค้าของบุคคลใด ๆ)

- เมื่อมีหมายค้น
- เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน
- เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน เช่น เห็นมีการเล่นการพนันใน

บ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น

- เมื่อบุคคลที่ได้กระทำผิดซึ่งหน้า ขณะถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น เช่น นาย ก. แทนผู้อื่นได้รับบาดเจ็บวิ่งหนีเข้าไปในบ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น
 - เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการหนีเข้าที่นั้นจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน เช่น ทราบข่าวว่าที่เก็บสินค้าของ นาย ก. มีอาวุธปืนผิดกฎหมายเก็บไว้เพื่อจำหน่าย และจะส่งมอบของกันภายในวันนั้น เช่นนี้หากจะรอเอาหมายค้นมา สิ่งของดังกล่าวอาจถูกโยกย้ายเสียก่อนที่จะสามารถค้นที่เก็บสินค้านั้นได้
- การค้นในที่สาธารณะสถาน (อันได้แก่ การค้นบุคคลในบริเวณวัด โรงเรียน หรือขณะขับรถยนต์หรือโดยสารรถไฟ) จะค้นได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด เช่น มีผู้แจ้งว่า นาย ก. มียาเสพติดให้โทษติดตัวเพื่อจำหน่าย เมื่อพบ นาย ก. ขณะยืนคุยอยู่กับผู้อื่นในบริเวณวัด เช่นนี้ถือว่ามีเหตุเพียงพอที่จะค้น นาย ก. ได้

วิธีการค้น

ให้พนักงานผู้ทำการค้นสั่งให้เจ้าของหรือคนอยู่ในนั้นหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้น ให้อยอมเข้าไปโดยมิหวงห้ามอีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการ ในอันที่จะจัดการตามกฎหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมาย หรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย ก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

ถ้าบุคคลดังกล่าวมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีที่น่าจะเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้วหรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันก็ได้ การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก ก่อนลงมือค้นให้เจ้าพนักงานผู้ค้นแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน เท่าที่สามารถจะกระทำได้ ให้ค้นต่อหน้าผู้ครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น หรือถ้าหาบุคคล เช่นกล่าวนั้นไม่ได้ก็ให้ค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานได้ขอร้องมาเป็นพยาน

ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นบันทึกรายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้นั้นต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้ บันทึกการค้นและบัญชีสิ่งของนั้น ให้อ่านให้ผู้ครอบครองสถานที่ บุคคลในครอบครัว ผู้ต้องหา จำเลย ผู้แทนหรือพยานฟังแล้วแต่กรณีแล้วให้ผู้นั้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ (แบบบันทึกการตรวจค้นในที่รโหฐานปรากฏตามตัวอย่าง หน้า 7.3)

11.2.4 มีอำนาจหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญา ซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจ อันได้แก่ หมายจับ หรือหมายค้น ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มักจะปฏิบัติร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ

(ตัวอย่าง)

บันทึกการจับกุมผู้ต้องหา

เขียนที่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

บันทึกนี้ทำขึ้นไว้เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่า

วันนี้ เวลา.....น. ข้าพเจ้านาย.....ตำแหน่ง.....
พร้อมด้วยนาย.....ตำแหน่ง..... ได้ทำการจับกุม
นาย/นาง/นส.....ซึ่งต้องหว่ากระทำผิดฐาน.....
ได้พร้อมด้วยของกลาง คือ.....เหตุเกิดเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
เวลา.....น. ที่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....ได้สอบถามผู้ต้องหาแล้ว ผู้ต้องหาให้การว่า.....

ในการจับกุมครั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมได้แสดงตนเป็นเจ้าพนักงานให้ผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมทราบแล้ว
ก่อนการจับกุม และเจ้าพนักงานมิได้ใช้กำลังประทุษร้ายร่างกาย หรือทำให้ทรัพย์สินของผู้ต้องหาที่ถูกจับกุม
เสียหายหรือสูญหายแต่อย่างใด

บันทึกนี้ได้อ่านให้ผู้ต้องหาและพยานฟังโดยตลอดแล้ว รับว่าถูกต้อง โดยไม่มีการบังคับ ชูเชิญ หรือจ้ำจวน
แต่อย่างใด จึงพร้อมกันลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

(ลงชื่อ).....ผู้ต้องหา
(ลงชื่อ).....ผู้จับกุม/บันทึก/อ่าน
(ลงชื่อ).....ผู้ร่วมจับกุม
(ลงชื่อ).....พยาน
(ลงชื่อ).....พยาน

(ตัวอย่าง)

บันทึกการตรวจค้นในที่รโหฐาน

เขียนที่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

บันทึกนี้ทำขึ้นไว้เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่า

วันนี้ เวลา..... น. ข้าพเจ้านาย..... ตำแหน่ง.....

พร้อมด้วยนาย..... ตำแหน่ง..... ได้มาทำการตรวจค้นบ้านเลขที่.....

หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด..... ซึ่งเป็น

บ้านของนาย/นาง/นางสาว..... เพื่อค้นหา.....

โดยมีอำนาจทำการตรวจค้นตามหมายค้นของ..... ลงวันที่..... เดือน.....

พ.ศ..... ซึ่งได้แสดงและแจ้งให้ผู้ครอบครองสถานที่ทราบเรียบร้อยแล้ว และได้มีนาย/นาง/นางสาว.....

..... ผู้ครอบครองสถานที่/ผู้อยู่ในสถานที่ เป็นผู้นำตรวจค้น ก่อนทำการตรวจค้นเจ้าพนักงานผู้ทำการ

ตรวจค้นทุกคนได้แสดงความบริสุทธิ์ โดยให้ นาย/นาง/นางสาว..... ทำการตรวจค้น

ร่างกายแล้ว ไม่มีสิ่งที่มีผิดกฎหมายติดตัวมาแต่อย่างใดจนเป็นที่พอใจของนาย/นาง/นางสาว.....

ผู้ครอบครองสถานที่แล้ว

การตรวจค้นลงมือเมื่อเวลา..... น. และเสร็จสิ้นการตรวจค้นเมื่อเวลา..... น.

ได้ทำการตรวจค้นสถานที่ดังนี้..... ปรากฏว่าได้พบ.....

จำนวน..... ลักษณะ..... สถานที่พบ.....

ได้สอบถามนาย/นาง/นางสาว..... ผู้ครอบครองแล้ว ให้การว่า.....

..... หลังการตรวจค้นเสร็จสิ้นแล้ว

เจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้นทุกคนได้แสดงความบริสุทธิ์จนเป็นที่พอใจของผู้ครอบครองสถานที่อีกครั้งหนึ่ง

ในการตรวจค้นครั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้นไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สิน

ของเจ้าของ หรือผู้ครอบครอง หรือบุคคลใด ๆ สำหรับสิ่งของที่ตรวจค้นพบนั้นเจ้าพนักงานได้ยึดไว้เป็นของกลาง

และได้ทำบัญชีรายการสิ่งของไว้เป็นการถูกต้องแล้วต่อหน้านาย/นาง/นางสาว.....

เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่

บันทึกนี้ได้อ่านให้นาย/นาง/นางสาว..... เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่และ

พยานฟังโดยตลอดแล้ว รับว่าถูกต้อง จึงพร้อมกันลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

(ลงชื่อ)..... เจ้าของหรือผู้ครอบครอง

(ลงชื่อ)..... ผู้ตรวจค้น/บันทึก/อ่าน

(ลงชื่อ)..... ผู้ร่วมตรวจค้น

(ลงชื่อ)..... พยาน

(ลงชื่อ)..... พยาน

11.3 การสอบสวนคดีบางประเภท

คดีอาญาบางประเภทที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน ฝ่ายปกครอง (อำเภอ) ที่จะดำเนินการสอบสวนโดยตรง ยกเว้นกรุงเทพฯ เมื่อพบเห็นการกระทำที่เป็นความผิดกฎหมาย 10 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- 2) กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
- 3) กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
- 4) กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
- 5) กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- 6) กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
- 7) กฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
- 8) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 9) กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข
- 10) กฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา

ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยเหลืออำเภอ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว โดยแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครอง (ของอำเภอ) ทราบเมื่อพบการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายทั้ง 10 ประเภท เพื่อดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดต่อไป และแนะนำให้ราษฎรทราบว่า การติดต่อราชการเกี่ยวกับคดีทั้ง 10 ประเภท เช่น บัตรประจำตัวประชาชนหาย ตั๋วรูปพรรณสัตว์พาหนะหาย ให้ติดต่อแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ซึ่งอยู่ในท้องที่เกิดเหตุได้โดยไม่ต้องไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ ณ สถานีตำรวจ

11.4 การควบคุมการใช้อาวุธปืน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพกพาและใช้อาวุธปืนของพนักงานฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2519

ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน มีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จะพกพาอาวุธปืนซึ่งได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนโดยถูกต้องตามกฎหมายติดตัวได้ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนภายในเขตท้องที่ของตน
- 2) เป็นผู้มีหน้าที่ร่วมกับเจ้าพนักงานฝ่ายปราบปรามหรือตำรวจ ในกรณีฉุกเฉินที่จำเป็นต้องทำการปราบปรามผู้กระทำผิด
- 3) เป็นผู้มีหน้าที่ที่ได้รับคำสั่งให้ไปรักษาเหตุการณ์ เพื่อป้องกันและปราบปรามเหตุร้ายตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น

4) เป็นผู้มีหน้าที่จำเป็นต้องติดตามผู้กระทำคามผิดทางอาญาโดยกระชั้นชิดจากเซตรับผิดชอบของตน เมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์

5) เป็นผู้มีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยความสะดวกป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

6) เป็นผู้มีหน้าที่ต้องออกไปปฏิบัติราชการนอกท้องที่ โดยได้รับคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บังคับบัญชา (ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอแล้วแต่กรณี) และในการปฏิบัติหน้าที่มีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนติดตัว

ในกรณีที่จำเป็นต้องพกพาและใช้อาวุธปืนเพื่อปฏิบัติราชการได้ตามระเบียบนี้ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ต้องถือปฏิบัติในการพกพาอาวุธปืน ดังนี้

- ในกรณีแต่งเครื่องแบบ ให้พกได้โดยใช้ซองหนังสีน้ำตาลหรือสีดำคาดทับเข็มขัดให้กระชับรัดเรียบร้อย

- ในกรณีที่มิได้แต่งเครื่องแบบให้พกพาไปโดยมิดชิด จนไม่อาจสังเกตได้ง่ายและห้ามพกพาอาวุธปืนโดยเปิดเผยให้เป็นที่น่าหวาดเสียวแก่ประชาชนเป็นอันขาด ทั้งนี้ให้นำบัตรประจำตัวติดตัวไว้ให้พร้อมที่จะรับการตรวจได้ทุกโอกาส

กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน มีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนติดตัวในการปฏิบัติราชการนอกท้องที่ ควรขอมีบัตรอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว รายละเอียดให้ติดต่อที่ทำการปกครองอำเภอ

กรมการปกครอง

บัตรอนุญาต
ให้มอาวุธปืนติดตัว

๒๕๔

พนักงานฝ่ายปกครอง

ชื่อ _____
ตำแหน่ง _____
เลขหมาย _____
(ผู้สมัคร)

ที่ _____ / ๒๕ _____

อาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการพกพาและใช้อาวุธปืนของพนักงานฝ่ายปกครอง
พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้อ ๑.๖

จึงอนุญาตให้ _____
พกพาอาวุธปืนติดตัว เพื่อใช้ปฏิบัติราชการได้
ออกให้เมื่อ _____ / _____ / _____
หมดอายุ _____ / _____ / _____
(๑๕๐๐) _____
ผู้อนุญาต

บทที่ 12

คณะกรรมการหมู่บ้านและสภาตำบล

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ให้มีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาหารือ และช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดหลักเหตุผลที่ว่า การพัฒนาหมู่บ้านเป็นการพัฒนาที่ต้องช่วยเหลือร่วมมือกัน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันไปทำงาน เป็นการบริหารงานของราษฎรในหมู่บ้านกันเอง อันเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยให้ราษฎรในหมู่บ้านได้ลงมือปฏิบัติจริง

ข้อกฎหมาย

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการตำบล ดังต่อไปนี้

“มาตรา 28 ตรี ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้งเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนตามที่นายอำเภอจะเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสองคน

ในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนจึงจะเป็นองค์ประชุม ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงอีกเสียงหนึ่ง เป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีสัญชาติไทย และมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา 12 (2) ถึง (10)

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ราษฎรมีสสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกโดยให้นายอำเภอเป็นประธาน พร้อมด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน

วิธีเลือกจะกระทำโดยลับหรือเปิดเผยก็ได้

เมื่อราษฎรส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ และให้นายอำเภอออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้จับสลาก

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งเพราะเสียสัญชาติไทยหรือขาดคุณสมบัติตามมาตรา 12 (3) ถึง (10) หรือ เพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (2) ถึง (8)

ถ้าตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ให้มีการเลือกตั้งขึ้นแทนให้เต็มตำแหน่งที่ว่าง และให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กระทำภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง ถ้าตำแหน่งว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะไม่เลือกตั้งขึ้นแทนก็ได้”

“มาตรา 29 ทวิ วรรค 2 ในตำบลหนึ่งให้มีคณะกรรมการตำบลคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อกำนัน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน

คณะกรรมการตำบลประกอบด้วยกำนันท้องที่ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง และครูประชาบาลในตำบลคนหนึ่ง กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกแล้วรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน และให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิตั้งแต่วันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดออกหนังสือสำคัญ

กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งเพราะพ้นจากตำแหน่งครูประชาบาลหรือกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

ถ้าตำแหน่งกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ให้มีการคัดเลือกขึ้นแทนให้เต็มตำแหน่งที่ว่างและให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

การคัดเลือกกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กระทำภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง ถ้าตำแหน่งนั้นว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะไม่คัดเลือกขึ้นแทนก็ได้”

แนวทางปฏิบัติ

12.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน

12.1.1 โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง
- ผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้ง เป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

มีจำนวนตามที่นายอำเภอจะเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่า 2 คน (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 28 ตร)

12.1.2 ฝ่ายกิจการต่าง ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านตั้งฝ่ายกิจการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการในแต่ละสาขางาน โดยปกติควรมีฝ่ายกิจการพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายกิจการปกครอง ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายกิจการคลัง ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายกิจการการศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายกิจการสวัสดิการและสังคม หรือฝ่ายกิจการอื่นที่คณะกรรมการหมู่บ้าน

พิจารณาเห็นว่าจำเป็น และได้รับความเห็นชอบจากนายอำเภอ (ดูรายละเอียดในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ข้อ 9-17)

12.1.3 คณะที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในเขตหมู่บ้าน
- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน
- ประธานหรือหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
- ปลัดอำเภอซึ่งรับผิดชอบตำบลนั้น
- ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน หรือตำบล

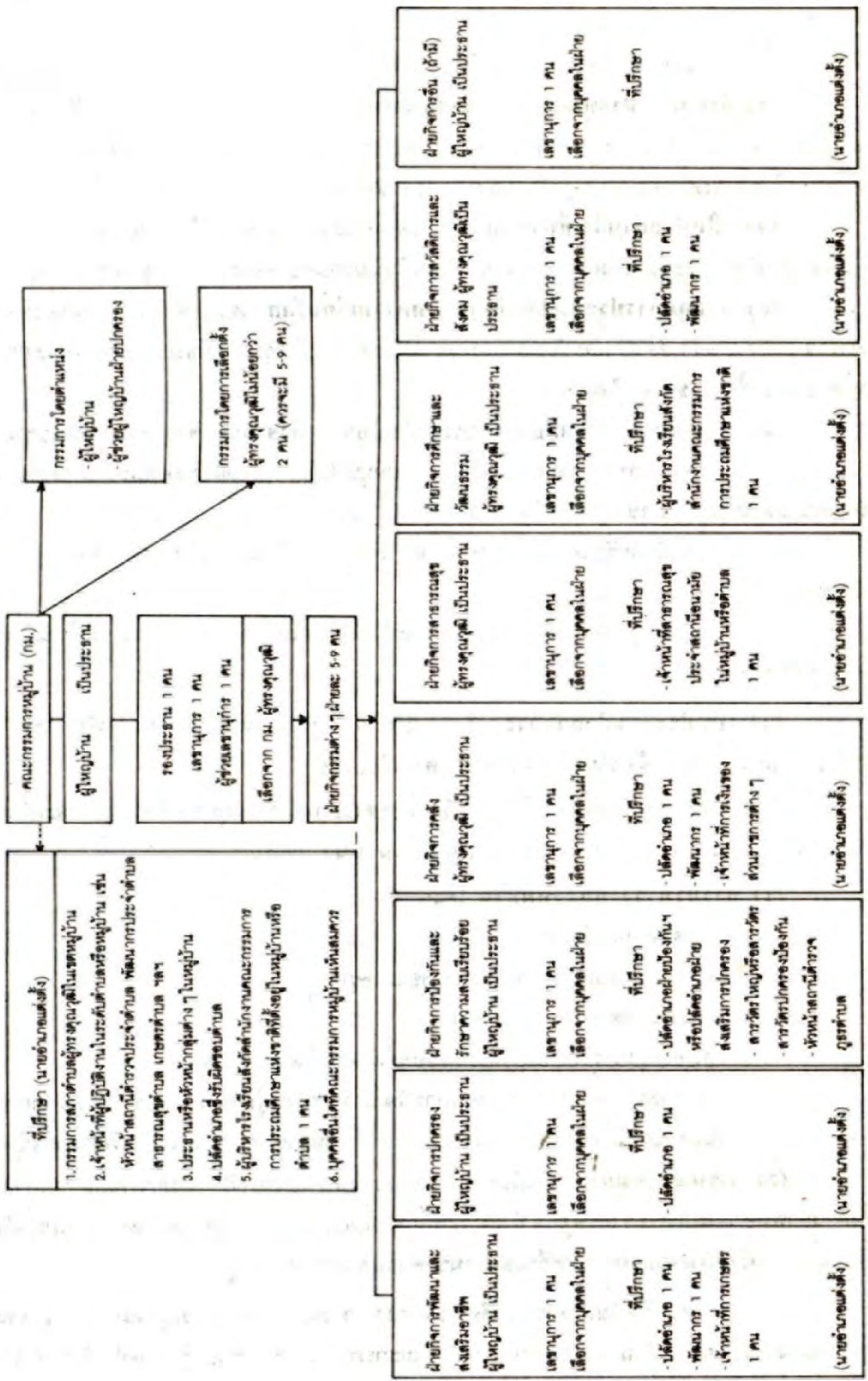
นั้นหนึ่งคน และบุคคลอื่นใดที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

(ดูรายละเอียดในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ข้อ 3)

คณะกรรมการหมู่บ้านรูปแบบปัจจุบัน

โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2467
(ปรับปรุงใหม่ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย 2526)

- ที่ปรึกษา (นายอำเภอแต่งตั้ง)**
- กรรมการสภาผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน
 - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน เช่น หัวหน้าสถานีตำรวจประจำตำบล พัฒนาการประจำตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล ฯลฯ
 - ประธานหรือหัวหน้ากลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน
 - ปลัดอำเภอซึ่งรับผิดชอบตำบล
 - ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบล 1 คน
 - บุคคลอื่นใดที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

ฝ่ายกิจการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ปลัดอำเภอ 1 คน - พัฒนาการ 1 คน - เจ้าหน้าที่การเกษตร 1 คน	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ปลัดอำเภอ 1 คน	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ปลัดอำเภอฝ่ายป้องกันฯ หรือปลัดอำเภอฝ่ายส่งเสริมการปกครอง - สารวัตรใหญ่หรือสารวัตร - สารวัตรปกครองป้องกัน - หัวหน้าสถานีตำรวจ - ภูธรตำบล	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการคลัง ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ปลัดอำเภอ 1 คน - พัฒนาการ 1 คน - เจ้าหน้าที่การเงินของส่วนราชการต่างๆ	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล - ประธานอนามัย - ในหมู่บ้านหรือตำบล 1 คน	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการศึกษาระดับวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 คน	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการสวัสดิการและ ผู้สูงอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา - ปลัดอำเภอ 1 คน - พัฒนาการ 1 คน	(นายอำเภอแต่งตั้ง)
ฝ่ายกิจการอื่น (ถ้ามี) ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน	เลขานุการ 1 คน เลือกจากบุคคลในฝ่าย	ที่ปรึกษา	(นายอำเภอแต่งตั้ง)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีฐานะเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง มีหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดวันประชุมและเรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่าเดือนละ 2 ครั้ง (พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 27 ข้อ 17 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ข้อ 6)

(2) เป็นประธานในที่ประชุม (พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 28 ตริ และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ข้อ 7)

(3) ควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 28 ตริ และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ข้อ 7 ข้อ 8) ได้แก่

- ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน จึงจะครบองค์ประชุม
- ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรองประธานหนึ่งคน เป็นเลขานุการหนึ่งคน และเป็นผู้ช่วยเลขานุการหนึ่งคน เพื่อดำเนินการประชุม
- การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด
- การประชุมให้กระทำโดยเปิดเผย และเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ เว้นแต่คณะกรรมการหมู่บ้านจะลงมติให้ประชุมลับ

(4) เป็นประธานฝ่ายกิจการ คือ ฝ่ายกิจการพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายกิจการปกครอง และฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย

ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ต้องปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้ (ดูรายละเอียดในคู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน เล่ม 2 กิจกรรมและการปฏิบัติงาน หน้า 29-30)

(1) การบริหารงานของหมู่บ้าน ได้แก่

- การจัดทำทะเบียนคณะกรรมการหมู่บ้าน
- สำรวจปัญหาและความต้องการของราษฎร
- วางแผน จัดทำโครงการพัฒนา
- เสนอโครงการไปยังสภาตำบลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล
- ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานการพัฒนาทั้งของหมู่บ้านเองและของทางราชการ
- ประสานงานและให้ความร่วมมือในโครงการของหน่วยราชการและเอกชนที่เข้ามาดำเนินการในหมู่บ้าน

(2) การพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการตามแผนงานโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพอนามัย โดยให้ความร่วมมือกับทางราชการและเอกชน หรือริเริ่มจัดทำโครงการขึ้นเองตามขีดความสามารถของหมู่บ้าน

กรมการปกครองได้สั่งการตามหนังสือที่ มท 0409/ว 457 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2528 ให้จังหวัดและอำเภอทุกแห่งแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มอบหมายภารกิจให้คณะกรรมการหมู่บ้านช่วยปฏิบัติจัดทำได้แก่ ภารกิจบางประการ

ด้านการปกครอง การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นต้น

อนึ่ง ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้อำเภอทราบทุกเดือน (โปรดดูรายละเอียดในเรื่องการรายงาน บทที่ 3 หน้า 19.....)

12.2 คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.

ตาม พ.ร.บ.จัดระเบียบบริหารหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 มาตรา 6 กำหนดว่าการบริหารหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ให้ถือเอาหมู่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่เป็นหลัก ส่วนการจะกำหนดให้หมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง หรือตั้งแต่ 2 หมู่บ้านขึ้นไปเป็นหมู่บ้าน อพป. ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศเป็นคราว ๆ ไป ตามความเหมาะสมแห่งสภาพท้องที่ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยุบเลิกให้กระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย สำหรับการรวมหมู่บ้านต่างอำเภอมากำหนดเป็นหมู่บ้าน อพป.จะกระทำมิได้

โครงสร้างของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานคณะกรรมการกลาง
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นกรรมการกลางโดยตำแหน่ง
- ผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้งเป็นกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5-7 คน แล้วแต่ นายอำเภอจะกำหนด

ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

ถ้าหมู่บ้านใดมีผู้ใหญ่บ้านเป็นกำนันอยู่ด้วย ให้กำนันเป็นประธานคณะกรรมการกลาง ให้สารวัตรกำนัน และหรือแพทย์ประจำตำบล ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตหมู่บ้านของกำนันเป็นกรรมการกลางโดยตำแหน่ง

(ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 มาตรา 7)

คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประจำหมู่บ้าน ให้มีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการกลางในแต่ละสาขางานตามที่ได้รับมอบ โดยปกติควรมีคณะกรรมการพัฒนา คณะกรรมการปกครอง คณะกรรมการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะกรรมการคลัง คณะกรรมการสาธารณสุข คณะกรรมการศึกษาและวัฒนธรรม คณะกรรมการสวัสดิการและสังคม หรือคณะกรรมการอื่น ๆ ที่คณะกรรมการกลางพิจารณาเห็นว่าจำเป็น

(ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 มาตรา 16 17 และ 18)

ที่ปรึกษาคณะกรรมการกลางและคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้นายอำเภอแต่งตั้งข้าราชการ หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เป็นที่ปรึกษาได้ความจำนวนที่เห็นสมควร (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 มาตรา 7 วรรคท้าย)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีฐานะเป็นประธานคณะกรรมการกลางโดยตำแหน่ง (ยกเว้นหมู่บ้าน อพป.ที่มีการรวมหมู่บ้านมากกว่าหนึ่งหมู่บ้าน ถ้าในหมู่บ้านนั้นมีกำนันอยู่ด้วย ให้กำนันเป็นประธานคณะกรรมการกลาง) มีหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดวันประชุมและเรียกประชุมคณะกรรมการกลาง ไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง กรณีที่มีการรวมหมู่บ้านมากกว่า 1 หมู่บ้านขึ้นไป การประชุมครั้งแรกให้นายอำเภอหรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ หรือปลัดอำเภอที่นายอำเภอมอบหมายเป็นผู้จัดประชุม และทำหน้าที่ประธานชั่วคราว เพื่อเลือกประธานคณะกรรมการกลาง (พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. 4 มาตรา 20)

(2) เป็นประธานในที่ประชุม (พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. 4 มาตรา 21)

(3) ควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. 4 มาตรา 7 21 22 และ 23) ได้แก่

- ต้องมีกรรมการกลางมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน จึงเป็นองค์ประชุม
- ให้คณะกรรมการกลางเลือกรองประธานหนึ่งคน และเลขานุการหนึ่งคนจากกรรมการกลาง การออกเสียงให้กระทำโดยเปิดเผยโดยใช้วิธียกมือ
- การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก
- เมื่อเกิดปัญหาได้เถียงเกี่ยวกับการประชุมซึ่งมิได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ให้ประธานคณะกรรมการกลางเสนอต่อนายอำเภอวินิจฉัย และให้นายอำเภอรายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ

ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ในฐานะประธานคณะกรรมการกลาง ต้องปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการกลาง ดังนี้

(1) บริหารหมู่บ้าน หรือดำเนินการตามที่ได้รับอนุมัติ หรือได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการสภาตำบล นายอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด

(2) พิจารณาวางนโยบายในการปกครองหมู่บ้าน วางแผน และโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านนั้น

(3) ปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

(4) ดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ

(5) ให้ความร่วมมือ และประสานงานในแผนการและโครงการพัฒนาตำบล และหมู่บ้าน

(6) ร่วมมือช่วยเหลือการปฏิบัติงานของกลุ่มอาชีพและกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งทางราชการจัดตั้ง หรือสนับสนุนดำเนินงานในเขตหมู่บ้านนั้น

(7) เผยแพร่การดำเนินงานพัฒนาของทางราชการให้ราษฎรทราบ

(8) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแย้ง เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

(ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. 4 มาตรา 14)

กระทรวงมหาดไทย ได้ชี้แจงวิธีปฏิบัติตาม พ.ร.บ.จัดระเบียบหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการกลาง ดังนี้

(1) การประชุมคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ขอให้มีการประชุมเป็นประจำเดือน ๆ ละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง และให้จัดรายงานการประชุมไว้เป็นหลักฐานในสมุดรายงานการประชุมด้วย

(2) จังหวัดและอำเภอควรชี้แจงทำความเข้าใจ และสาธิตวิธีปฏิบัติงานให้คณะกรรมการกลาง และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทราบโดยสม่ำเสมอ

(3) ให้มีการประชาสัมพันธ์และส่งข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโครงการ อปป.ให้ราษฎรทราบด้วย

(ดูรายละเอียดในหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0306/ว 737 ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2522)

12.3 สถาตำบล

ในปัจจุบันได้มีการจัดระเบียบบริหารของตำบลตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ในรูปแบบของสภาตำบล

โครงสร้างของสภาตำบล ประกอบด้วย

- กำนันท้องที่ เป็นประธานสภาตำบล
- ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง
- กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเป็นผู้เลือก

ให้สภาตำบลมีที่ปรึกษาสภาตำบล 1 คน ซึ่งแต่งตั้งจากปลัดอำเภอหรือพัฒนากรท้องที่และมีเลขานุการสภาตำบล 1 คน ซึ่งแต่งตั้งจากครูประชาบาลในตำบลนั้น โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกแล้วรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

(ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ข้อ 5)

ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในเขตตำบล เป็นกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่งในตำบลนั้น ๆ มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมสภาตำบลทุกครั้ง มีสิทธิออกเสียง 1 เสียงในการลงคะแนน และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และที่ทางราชการมอบหมาย

(ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ข้อ 10)

กำนันเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่ง มีหน้าที่ดังนี้

(1) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตามมติของสภาตำบล เว้นแต่สภาตำบลจะมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทน (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ข้อ 11 วรรคท้าย)

(2) เป็นประธานในที่ประชุมสภาตำบล ถ้าประธานไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ข้อ 10)

(3) การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ข้อ 10 วรรค 2 3)

(4) **ควบคุมดูแลการประชุม** ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการประชุมสภาตำบล พ.ศ. 2516 ข้อ 3 ก.)

(5) **รักษาความสงบเรียบร้อยในที่ประชุมสภาตำบล** (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการประชุมสภาตำบล พ.ศ. 2516 ข้อ 3 ข.)

(6) **หน้าที่อื่น ๆ** ที่จะทำให้การประชุมสภาตำบลดำเนินไปโดยสะดวกและเป็นผลดี (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการประชุมสภาตำบล พ.ศ. 2516 ข้อ 3 ค.)

นอกจากนี้ กำนันจะต้องดำเนินการร่วมกับกรรมการสภาตำบลทุกคนตามหน้าที่ของสภาตำบล ดังนี้

(1) **บริหารงานของสภาตำบล** หรือดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด

(2) **พิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการและงาน** เกี่ยวกับการพัฒนาตำบล

(3) **ให้ความร่วมมือและประสานงานในโครงการ** สนับสนุนให้มีการร่วมมือจากองค์การอาสาสมัคร หรือองค์การสาธารณกุศล ตลอดจนพิจารณาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาตำบล

(4) **เผยแพร่การดำเนินงานพัฒนา** ของทางราชการให้ราษฎรในตำบลทราบ

(5) **ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่** ที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการตำบล

(6) **ปฏิบัติหน้าที่อื่น** ตามที่ทางราชการได้มอบหมาย

(ดูรายละเอียดตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ข้อ 11)

บทที่ 13

สิทธิ สวัสดิการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เป็นบุคคลที่ได้อุทิศตนช่วยเหลือราชการ โดยได้รับค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย มิได้เป็นกอบเป็นกำในรูปของเงินเดือนเหมือนเช่น ข้าราชการ แต่ทางราชการก็ได้ให้สิทธิและสวัสดิการในรูปต่าง ๆ เป็นการตอบแทน เช่น เงินตอบแทน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ เท่าที่รัฐบาลจะสามารถจัดสรรให้ได้ ซึ่งปัจจุบันสิทธิและสวัสดิการเหล่านี้ ทางราชการก็มีแนวโน้มที่จะปรับปรุงให้สิทธิสวัสดิการแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพิ่มขึ้นอีกในเวลาอันสมควร

13.1 เงินตอบแทนตำแหน่ง

ตำแหน่ง	อัตรา
กำนัน	811 832 853 874 895 916 937 958 979 1,000 1,021 1,042 1,063 1,084 1,105 บาท
ผู้ใหญ่บ้าน	419 440 461 482 503 524 545 566 587 608 629 650 671 692 713 บาท
แพทย์ประจำตำบล	293 314 335 356 377 389 419 440 461 482 503 524 545 566 587 บาท
สารวัตรกำนัน	252 273 294 315 336 357 378 399 420 441 462 483 504 525 546 บาท
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ	252 273 294 315 336 357 378 399 420 441 462 483 504 525 546 บาท
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง	252 273 294 315 336 357 378 399 420 441 462 483 504 525 546 บาท

เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2529

13.2 สวัสดิการอื่น ๆ

13.2.1 เงินตอบแทนกรณีตาย

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตาย จะได้รับเงินตอบแทนตำแหน่งสำหรับเดือนที่ตายตลอดทั้งเดือน และกับอีกจำนวนหนึ่งเท่ากับเงินตอบแทนตำแหน่งเดือนสุดท้าย 1 เดือน เป็นค่าช่วยเหลือในการทำศพ
(ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่งและเงินอื่น ๆ ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2529 ข้อ 7 (6))

13.2.2 เงินรางวัล

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รับรางวัลยอดเยี่ยมประจำปี
จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

รางวัลยอดเยี่ยม - แทนบทองค์และอาวูธเป็น ขนาด .38 1 กระบอก ตำแหน่งละ 1 รางวัล
ทุกจังหวัด

รางวัลที่ 2 - กำหนดรางวัลละ 1,000 บาท ผู้ใหญ่บ้านรางวัลละ 800 บาท ตำแหน่งละ
1 รางวัล ทุกอำเภอ

แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

รางวัลที่ 1	- แพทย์ประจำตำบล	รางวัลละ 840 บาท
	- สารวัตรกำนัน	รางวัลละ 600 บาท
	- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	รางวัลละ 600 บาท
	ตำแหน่งละ 1 รางวัล ทุกจังหวัด	
รางวัลที่ 2	- แพทย์ประจำตำบล	รางวัลละ 450 บาท
	- สารวัตรกำนัน	รางวัลละ 300 บาท
	- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	รางวัลละ 300 บาท
	ทุกตำแหน่ง อำเภอละ 1 รางวัล	

ในชั้นจังหวัดให้แต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน และหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรแต่งตั้งเป็นกรรมการ พิจารณา รายงานที่นายอำเภอเสนอ และให้แต่งตั้งกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน ออกไปตรวจสอบผลงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เสนอขอรับรางวัลยอดเยี่ยม พร้อมกับประเมินผลตามแบบประเมินผลฯ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เลขาธิการ คณะกรรมการระดับจังหวัดรวบรวมนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด พิจารณาคัดเลือกผู้สมควร ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของจังหวัด รายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ เพื่อนำเข้ารับมอบรางวัลจากรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยต่อไป

(ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพิจารณาและการเบิกจ่ายเงินรางวัลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2516 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การแบ่งชั้นเงินรางวัลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2525)

อนึ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่ปฏิบัติงานเข้าหลักเกณฑ์ในรอบปีที่แล้วมา จะได้รับการ พิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนตอบแทนตำแหน่งตามปกติ ปีละ 1 ขั้น และหากเป็นผู้กระทำคุณงามความดีเป็นพิเศษเข้า หลักเกณฑ์ จะได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเป็นกรณีพิเศษ ไม่เกิน 2 ขั้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/ว 236 ลงวันที่ 18 มีนาคม 2530 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณา เลื่อนขั้นเงินเดือนตอบแทนตำแหน่ง ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ)

13.2.3 เงินช่วยเหลือการศึกษาบุตร

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีสิทธิได้รับ เงินช่วยเหลือการศึกษาของบุตรเช่นเดียวกับข้าราชการ เฉพาะบุตรที่ศึกษาไม่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สายสามัญ และสายอาชีพ ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน

(ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่งและเงินอื่น ๆ ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2529 ข้อ 12)

13.2.4 เงินส่วนลดค่าภาษีบำรุงท้องที่

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานสำรวจ มีสิทธิได้รับเงินส่วนลด 5 % ของเงินภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บได้ในหมู่บ้าน และกำนันจะได้รับส่วนลดอีก 1 % ของเงินภาษีที่เก็บได้ในตำบล (กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2516) ออกตามความในพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 ข้อ 3)

13.2.5 เงินเบี้ยประชุมกรรมการสุขาภิบาล

กำนันที่อยู่ในเขตสุขาภิบาล เป็นกรรมการสุขาภิบาลโดยตำแหน่ง จะได้รับเบี้ยประชุมกรรมการสุขาภิบาล วันละ 100 บาท

(ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบพนักงานสุขาภิบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 ข้อ 3)

13.2.6 เงินเพิ่มพิเศษใน 4 จังหวัดภาคใต้

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ที่สามารถพูดและใช้ภาษาไทยและภาษายาวีได้ดีทั้งสองภาษา จะได้รับเงินเพิ่มพิเศษ คนละ 600 บาทต่อปี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2524

(ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2523)

13.2.7 เงินค่าตอบแทนไปรษณีย์ตำบล

กำนันผู้ทำหน้าที่เป็นนายไปรษณีย์ตำบล ได้รับค่าตอบแทนประจำเดือน เดือนละ 200 บาท สำหรับไปรษณีย์ตำบลชั้นหนึ่ง และ 100 บาท สำหรับไปรษณีย์ตำบลชั้นสอง และได้รับค่าพาหนะในการเดินทางอีกเดือนละไม่เกิน 6 เที่ยว ๆ ละ 25 บาท เป็นเงินไม่เกิน 300 บาท

(ข้อบังคับการสื่อสารแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1 ว่าด้วยที่รับส่งไปรษณีย์ตำบล และที่รับส่งไปรษณีย์สุขาภิบาล พ.ศ. 2524 ข้อ 7)

13.2.8 เงินเบี้ยประชุมคณะกรรมการการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก.ตำบล)

กำนันเป็นประธาน คชก.ตำบล จะได้รับเบี้ยประชุมครั้งละ 500 บาท และผู้ใหญ่บ้านเป็นคณะกรรมการ จะได้เบี้ยประชุมครั้งละ 400 บาท

(พระราชกฤษฎีกาเงินเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. 2523 วรรค 4 ประกอบคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 222/2526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2526)

13.2.9 เงินส่วนลดอาคารการประมง

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้ช่วยเหลือเร่งรัดจัดเก็บอาคารการประมงในท้องที่ จะได้รับเงินร้อยละ 2 ของเงินอาคารการประมง ที่จัดเก็บได้ในท้องที่ตำบล หรือหมู่บ้าน

(ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินส่วนลดการประมง (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2523 ข้อ 1)

13.2.10 เงินค่าพยาบาลในการพิสูจน์รังวัดที่ดิน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเจ้าหน้าที่ปกครองท้องที่ ทำการพิสูจน์รังวัดที่ดิน ได้ค่าพยาบาล วันละ 30 บาท ค่าปิดประกาศที่ดินแปลงละ 10 บาท ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 32 พ.ศ. 2522 ออกตามความให้ใช้ พ.ร.บ.กฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

13.2.11 ค่ารักษาพยาบาล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และบุคคลในครอบครัว (อันได้แก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ คู่สมรส บิดาหรือมารดาของผู้มีสิทธิ) มีสิทธิได้ลดค่าห้องและค่ารักษาพยาบาลครั้งหนึ่งในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2525 ข้อ 6 และสามารถให้สิทธิดังกล่าวในโรงพยาบาลสังกัดส่วนราชการอื่น ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2523 โดยให้นำหนังสือรับรองของนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ พร้อมกับบัตรประจำตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่สถานพยาบาล

13.2.12 ค่าโดยสารรถไฟ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน ได้รับสิทธิลดค่าโดยสารรถไฟ ครั้งราคาทุกชั้น "ประเภทลดไม่ขาด" โดยเรียกเก็บเงินส่วนที่ลดจากกระทรวงมหาดไทย ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไม่ได้รับสิทธินี้ ตามหนังสือการรถไฟฯ ที่ พ.5/ดส.1/11 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2516 โดยให้นำบัตรประจำตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ และหนังสือรับรองของอำเภอไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ผู้จำหน่ายตั๋วรถไฟ และจะต้องลงนามรับรองว่าได้ซื้อตั๋วครั้งราคาไว้ในหนังสือรับรองสิทธิการขอลดค่าโดยสาร

13.2.13 เครื่องราชอิสริยาภรณ์

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีสิทธิขอรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ กำนันขอได้ตั้งแต่ชั้นเหรียญทองมงกุฎไทย ถึงชั้นเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย ส่วนตำแหน่งอื่น ขอได้ตั้งแต่ชั้นเหรียญเงินมงกุฎไทย ถึงชั้นเหรียญเงินช้างเผือก

(ตามระเบียบว่าด้วยการเสนอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฝ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ พ.ศ. 2499)

หลักเกณฑ์

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ที่จะได้รับพิจารณาขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในครั้งแรกโดยปกติต้องดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือสารวัตรกำนันมาเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 6 ปีบริบูรณ์ นับถึงวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่จะต้องออกตามวาระภายในกำหนด 5 ปี นับตั้งแต่วันแต่งตั้งจะขอได้เมื่อดำรงตำแหน่งมาครบ 2 ปีแล้ว และจะต้องเป็นผู้ที่ได้กระทำความดีให้แก่ทางราชการหรือสาธารณชนเป็นพิเศษดีเด่นจริง ๆ

การขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ติดต่อที่ทำการปกครองอำเภอ โดยชั้นของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พึงขอพระราชทาน มี 2 ชั้น ดังนี้

ตำแหน่ง	ครั้งแรก	ครั้งหลัง
ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน	ร.ง.ม. ร.ท.ม.	ร.ง.ช. ร.ท.ช.

การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะขอได้ในเกณฑ์ครั้งแรกก่อน และเมื่อได้รับพระราชทานในชั้นแรกแล้วจะต้องเว้นระยะหนึ่งปี จึงจะขอในชั้นต่อไปได้

13.2.14 การช่วยเหลือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือราชการ

- ตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม ผู้ใดถูกประทุษร้าย หรือได้รับอันตรายถึงแก่ความตาย หรือทุพพลภาพ เพราะเหตุ

- (1) ช่วยเหลือราชการ
- (2) ปฏิบัติงานของชาติตามที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ
- (3) ปฏิบัติการตามหน้าที่หรือช่วยเหลือบุคคลอื่นตามหน้าที่กฎหมายกำหนด
- (4) ปฏิบัติการตามหน้าที่มนุษยธรรม

ให้ผู้นั้นได้รับเงินสงเคราะห์ เว้นแต่การได้รับอันตรายหรือได้รับการป่วยเจ็บหรือการถูกประทุษร้ายเกิดขึ้น จากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือจากความผิดของตนเอง ให้บุคคลหรือทายาทของบุคคลดังกล่าวยื่นคำร้องต่อนายอำเภอ รวบรวมหลักฐานส่งจังหวัดพิจารณา แล้วให้ส่งคำร้องพร้อมหลักฐานไปยังเลขาธิการคณะกรรมการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย (ผู้อำนวยการกองบำเหน็จบำนาญ) กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

ก. ปฏิบัติการที่ฝ่าอันตราย

เหตุการณ์	กรณีตาย	กรณีทุพพลภาพมาก	กรณีทุพพลภาพน้อย
1. ถูกประทุษร้าย	45,000-47,500-50,000	35,000-37,500-40,000	25,000-27,500-30,000
2. ได้รับอันตราย	40,000-42,500-45,000	30,000-32,500-35,000	20,000-22,500-25,000

ข. ปฏิบัติการที่ไม่ฝ่าอันตราย

เหตุการณ์	กรณีตาย	กรณีทุพพลภาพมาก	กรณีทุพพลภาพน้อย
1. ถูกประทุษร้าย	40,000-42,500-45,000	30,000-32,500-35,000	20,000-22,500-25,000
2. ได้รับอันตราย	35,000-37,500-40,000	25,000-27,500-30,000	15,000-17,500-20,000

- ตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินค่าใช้จ่ายในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายในหน้าที่ของฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2521 เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่กระทำการสืบและจับกุมผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) โจรจีนคอมมิวนิสต์ (จคม.) ขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) ขบวนการแนวร่วมอื่น ๆ (ถ้ามี) มีสิทธิจะได้รับเงินตอบแทน เงินสินบน ค่าใช้จ่ายในการสืบจับ ซึ่งผู้มีอำนาจในการสั่งจ่ายคือ

(1) นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ สั่งจ่ายได้ครั้งละไม่เกิน 500 บาท

(2) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งจ่ายได้ครั้งละไม่เกิน 1,000 บาท

(3) อธิบดีกรมการปกครองสั่งจ่ายได้ครั้งละไม่เกิน 10,000 บาท

(4) ปลัดกระทรวงมหาดไทยสั่งจ่ายได้ตามที่เห็นสมควรและจำเป็น

- ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยบำเหน็จความชอบ ค่าทดแทนและการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่และประชาชน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือช่วยเหลือราชการ เนื่องในการป้องกันอหิวาต์และรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ พ.ศ. 2521 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือราชการในการป้องกันอหิวาต์ และรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ และได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเต็มจำนวน และหากถึงแก่ความตายจะได้รับเงินช่วยเหลือค่าทำศพ รายละ 6,000 บาท

- ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปราบปรามโจรผู้ร้าย พ.ศ. 2520 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่ได้กระทำการสืบสวนจับกุมปราบปรามโจรผู้ร้าย จะได้เงินค่าปราบปรามโจรผู้ร้าย ได้แก่ เงินรางวัล เงินสินบน เงินค่าใช้จ่ายในการสืบจับ ค่าปลงศพ ซึ่งการจ่ายเงินรางวัล เงินสินบน และค่าใช้จ่ายในการสืบจับผู้มีอำนาจต่อไปนี้เป็นผู้พิจารณาสั่งจ่าย

(1) นายอำเภอ สารวัตรใหญ่ตำรวจ สารวัตรสถานีตำรวจที่มีหน้าที่ในการปราบปรามสั่งจ่ายได้ไม่เกินคดีละ 600 บาท

(2) ผู้บัญชาการตำรวจ ผู้บังคับการตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้กำกับการตำรวจที่มีหน้าที่ในการปราบปราม สั่งจ่ายได้ไม่เกินคดีละ 2,500 บาท

(3) อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมการปกครอง สั่งจ่ายได้ไม่เกินคดีละ 5,000 บาท

(4) ปลัดกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการศูนย์การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สั่งจ่ายได้ตามที่เห็นสมควรและจำเป็น

เงินค่าปลงศพ อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมการปกครอง มีอำนาจสั่งจ่ายเงินค่าปลงศพได้ตามกรณีและอัตรา ดังนี้

(1) ผู้ที่ไปจับกุมผู้ร้าย ถูกผู้ร้ายต่อสู้อันตรายถึงตาย คนหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท

(2) ผู้ที่ไปจับกุมผู้ร้าย ถูกผู้ร้ายลอบทำร้ายถึงตาย คนหนึ่งไม่เกิน 8,000 บาท

13.2.15 สมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

การฌาปนกิจสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน มีชื่อย่อว่า "ฌ.ก.น." มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้สงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ และให้การสงเคราะห์แก่ครอบครัวของผู้ตาย

การรับสมัครเป็นสมาชิก ผู้มีสิทธิสมัครเป็นสมาชิกต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1) เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือสารวัตรกำนัน อยู่ในวันขึ้นใบสมัคร และหากประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกให้ยื่นใบสมัครตามแบบที่กำหนดภายใน 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง หรือภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการประกาศยกเว้น

2) คู่สมรสของสมาชิกมีสิทธิสมัครเป็นสมาชิกได้ แต่ต้องสมัครภายใน 6 เดือนนับตั้งแต่นามีหรือภริยาของตนได้เป็นสมาชิก ฌ.ก.น. หรือจะสมัครภายใน 6 เดือนนับแต่ได้เป็นสามีหรือภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของสมาชิก หรือจะสมัครเป็นสมาชิกด้วยในคราวเดียวกันก็ได้

3) สมาชิกเดิมหากไม่ส่งเงินสงเคราะห์ภายในกำหนด 2 เดือน นับแต่วันที่พ้นระยะเวลาชำระเงินสงเคราะห์ ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลง หากผู้นั้นร้องขอกลับคืนสู่สมาชิกภาพภายใน 4 เดือนนับแต่สมาชิกภาพสิ้นสุดลง และเมื่อคณะกรรมการมีมติให้กลับคืนสู่สมาชิกภาพได้ ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยต่อเนื่อง แต่ต้องชำระเงินสงเคราะห์ส่วนที่ค้างอยู่ก่อนสมาชิกภาพสิ้นสุดลงจนครบถ้วนแล้ว

การสมัครเข้าเป็นสมาชิกต้องชำระเงินค่าสมัคร 10 บาท และต้องระบุในใบสมัครให้ชัดเจนถึงผู้ที่ประสงค์ให้ได้รับเงินสงเคราะห์จำนวนไม่เกิน 3 คน

การขอรับเงินสงเคราะห์ ถ้าสมาชิกตาย ทายาทต้องแจ้งการตายให้สำนักงาน ฌ.ก.น. ทราบภายใน 1 ปี นับแต่สมาชิกตาย แต่จะมอบหมายให้อำเภอแจ้งแทนก็ได้

การจ่ายเงินสงเคราะห์ เมื่อสมาชิกคนใดถึงแก่ความตาย สมาชิกทุกคนต้องชำระเงินสงเคราะห์ศพละ 50 สตางค์ การจ่ายเงินสงเคราะห์แก่ทายาทแบ่งเป็น 3 งวด โดยจ่ายให้แก่บุคคลที่สมาชิกแสดงความประสงค์ไว้ให้เป็นผู้รับเงินสงเคราะห์

(ระเบียบกรมการปกครอง ว่าด้วยการฌาปนกิจสงเคราะห์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน พ.ศ. 2530)

13.3 วินัยและโทษผิดวินัย

เพื่อให้การบริหารราชการและการบริการประชาชนมีประสิทธิภาพ บังเกิดผลดีแก่ประเทศชาติและประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต้องประพฤติและปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ แบบแผนของทางราชการ ผู้ใดฝ่าฝืนให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดต้องได้รับโทษทางวินัย ซึ่งตามมาตรา 61 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 บัญญัติให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

โทษผิดวินัย มีดังนี้

- โทษสถานหนัก ได้แก่ โทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก
- โทษสถานเบา ได้แก่ โทษลดขั้นเงินเดือน ตัดเงินเดือน ภาคทัณฑ์

ในกรณีที่ถูกลงโทษสถานหนักเฉพาะโทษปลดออก หรือไล่ออก กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ผู้ถูกลงโทษเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม มีสิทธิร้องทุกข์ต่อกระทรวงมหาดไทย โดยทำคำร้องลงลายมือชื่อยื่นต่อนายอำเภอ ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันได้รับทราบคำสั่งการลงโทษ

อำนาจการลงโทษ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ให้เป็นไปดังนี้

- (1) กำหนดมีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- (2) นายอำเภอมีอำนาจลงโทษกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ดังนี้

- (ก) ลดอันดับเงินเดือน
- (ข) ตัดเงินเดือน
- (ค) ลงโทษภาคทัณฑ์

(3) ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจลงโทษกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในทุกสถาน

กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ถูกฟ้องในคดีอาญา

เมื่อกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คนใดถูกฟ้องในคดีอาญา (เว้นแต่คดีความผิดในลักษณะฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท) หรือมีกรณีที่ต้องหาว่าทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถูกสอบสวนเพื่อไล่ออก หรือปลดออก ถ้านายอำเภอเห็นว่าคงให้อยู่ในตำแหน่งจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ จะสั่งให้พักหน้าที่ก็ได้ แล้วรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ การสั่งให้กลับเข้ารับหน้าที่ตลอดถึงการวินิจฉัยว่าจะควรจ่ายเงินเดือนระหว่างพักให้เพียงใดหรือไม่ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาสั่ง

13.4 การส่งเสริมสมรรถภาพ

งานอำเภอจะได้อยู่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะสร้างความเจริญให้แก่ท้องที่ของตน และเป็นตำแหน่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราษฎรย่อมทราบว่ารราษฎรในท้องที่ของตนมีความประสงค์สิ่งใด ควรดำเนินการปกครองหรือบำรุงส่งเสริมอาชีพด้วยวิธีใด ราษฎรในหมู่บ้านตำบลของตนจึงจะบังเกิดความสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คนใดประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม ชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผน ก็ย่อมได้รับการยกย่อง เป็นที่นับถือของราษฎร แต่ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ถือพรกดื้อพวก กดขี่ข่มเหงราษฎร ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางทุจริต ขาดความยุติธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการในทางปกครองและสร้างความเดือดร้อนให้กับราษฎร

ตามเหตุผลดังกล่าว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ระเบียบการต่าง ๆ และกฎหมายอื่นเท่าที่ได้กำหนดให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด และให้พยายามศึกษาหาความรู้ เอาใจใส่พัฒนาท้องที่ ดูแลความทุกข์สุขของราษฎรในเขตปกครองของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเที่ยงธรรม เกี่ยวกับเรื่องนี้กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการปรับปรุงสมรรถภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ดังนี้

13.4.1 จัดให้มีการอบรมข้อกำหนด ระเบียบการต่าง ๆ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งชี้แจงนโยบายของรัฐบาล เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ และจัดให้มีการทดสอบความรู้ความสามารถของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ทุกกระยะ 6 เดือน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ตามกฎหมายดังนี้

- พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่
- พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร
- พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน
- พ.ร.บ.ภาษีบำรุงท้องที่
- ประมวลกฎหมายที่ดิน
- พ.ร.บ.สาธารณสุข
- พ.ร.บ.ป่าไม้
- พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- พ.ร.บ.ประถมศึกษา
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326
- อื่น ๆ

ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2522 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ผู้ใดที่ย่อนความสามารถและมีความประพฤติไม่เหมาะสม ก็ให้อำเภอพิจารณาให้ออกจากตำแหน่ง อำเภอและจังหวัดจะต้องรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบทุก 6 เดือน ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/ว 158 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2530

13.4.2 ส่งเสริมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เรียนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ โดยเปิดรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้เข้าร่วมเป็นกรรมการอื่น ๆ ในสภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน อปป. โดยไม่จำกัดพื้นฐานความรู้ แต่ผู้สมัครต้องมีความสามารถในการอ่านการเขียนได้ดี

หลักสูตรนี้ประกอบด้วยวิชาทั้งหมด 8 รายวิชา คือ

- 1) ความรู้ทั่วไปสำหรับพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน
- 2) การเมืองการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน
- 3) บทบาทและสถานภาพของผู้นำระดับตำบล หมู่บ้าน
- 4) เทคโนโลยีเบื้องต้นในการพัฒนาชนบท
- 5) การบริหารงานพัฒนาชนบท
- 6) เศรษฐศาสตร์สำหรับชาวบ้าน
- 7) กฎหมายสำหรับชาวบ้าน
- 8) การพัฒนาการเกษตร

ใช้เวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ภาคการศึกษา หรือหนึ่งปี และอย่างมากไม่เกิน 6 ภาคการศึกษา หรือสามปี ลักษณะการเรียนการสอน เป็นการเรียนการสอนทางไกล ผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียนแต่ศึกษาด้วยตนเอง จากเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ และเทปเสียง ซึ่งมหาวิทยาลัยจะจัดส่งให้ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมจากรายการวิทยุกระจายเสียงที่จัดขึ้นประกอบรายวิชาต่าง ๆ ได้ด้วย

ค่าใช้จ่ายโดยประมาณ มีดังนี้

1) ค่าระเบียบการและเอกสารการสมัคร	20 บาท
2) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
(ชำระครั้งเดียวเมื่อขึ้นทะเบียนเป็นผู้เรียน)	50 บาท
3) ค่าลงทะเบียนเรียนรายวิชา วิชาละ	100 บาท
4) ค่าวัสดุการศึกษา ได้แก่ เอกสารการสอนและเทปเสียง รายวิชาละ	100 บาท

ผู้สนใจขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมติดต่อที่
 ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
 จังหวัดนนทบุรี 11120

หรือโทร. 573-0030-33 ต่อ 3583-6

ผู้สำเร็จหลักสูตรนี้ จะได้รับความรู้ความเข้าใจที่จะส่งเสริมงานในหน้าที่และได้รับประกาศนียบัตรวิชาการปกครองท้องถิ่น และยังมีสิทธิสมัครเข้าเป็นนักศึกษาทดลองเรียนระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นักศึกษาทดลองเรียนที่สอบผ่านชุดวิชาตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดแล้ว มหาวิทยาลัยจะพิจารณารับเข้าเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี (4 ปี) ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

13.4.3 การฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกสमानมิตร

ศูนย์ฝึกสमानมิตร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยดำเนินการสืบเนื่องจากการแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.) ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 เป็นสถานที่ฝึกอบรมเพิ่มพูนสมรรถภาพกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง มีระยะเวลาการฝึกอบรม 4 สัปดาห์ โดยผู้เข้ารับการอบรมต้องพักแรมกินอยู่ร่วมกัน

หลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วยภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- 1) วิชาความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ ได้แก่ กฎหมายต่างๆ การบริหารตำบล หมู่บ้าน การป้องกันฝ่ายพลเรือน งานอำเภอ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- 2) วิชาการเมืองและพัฒนา ได้แก่ วิชาความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ปัญหาความมั่นคงของชาติ เอกลักษณะไทย ความรู้เกี่ยวกับประเทศมหาอำนาจและประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาชนบท
- 3) วิชาการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การรักษาความสงบ เรียบร้อยภายในหมู่บ้าน การสื่อสารและการข่าว อาวุธศึกษา การฝึกทางยุทธวิธี การปฐมพยาบาล
- 4) การฝึกภาคปฏิบัติประกอบด้วย การฝึกระเบียบแถว การฝึกภาคสนามทางยุทธวิธี และการฝึกยิงปืน

เข้มแกร่ง มีวินัย จิตใจพร้อม

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎร ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.)
 เข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกสภามิตร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บัตรประจำตัว.....

อำเภอ.....

วันออกบัตร..... บัตรหมดอายุ.....

รูปถ่าย
3x4 ซม.

เลขที่..... /

ชื่อ.....

ตม.ที่..... ตำบล.....

ผู้ว่าราชการจังหวัด.....

ลายมือชื่อ.....

ภาคผนวก

รายชื่อกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง

1. พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457, 2486, 2489, 2510, 2516, 2525, 2527
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521, 2528
3. พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2482
4. พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด พ.ศ. 2482
5. พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496
6. พ.ร.บ.สุขาภิบาล พ.ศ. 2495, 2528
7. ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เรื่อง สถาปนาตำบล
8. พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499
9. พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526
10. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
11. ประมวลกฎหมายอาญา
12. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
13. พ.ร.บ.ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522
14. พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. 2497
15. พ.ร.บ.จัดระเบียบบริหารหมู่บ้าน อปป. พ.ศ. 2522
16. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521
17. พ.ร.บ.กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497, 2504
18. ประมวลกฎหมายที่ดิน
19. พ.ร.บ.เช่าที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2524
20. พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518
21. พ.ร.บ.จัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2527
22. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน พ.ศ. 2528
23. พ.ร.บ.สัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482
24. พ.ร.บ.ควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2502
25. พ.ร.บ.การชลประทานราษฎร พ.ศ. 2482
26. พ.ร.บ.การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485
27. พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484
28. พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
29. พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503

30. พ.ร.บ.มาตราซึ่ง ตวง วัด พ.ศ.2466
31. พ.ร.บ.นุ้ย พ.ศ. 2518
32. พ.ร.บ.การค้าข้าว พ.ศ. 2489
33. พ.ร.บ.กำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522
34. พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ. 2512
35. พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518
36. พ.ร.บ.ภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508
37. ประมวลรัษฎากร
38. พ.ร.บ.ภาษีป้าย พ.ศ. 2510
39. พ.ร.บ.ภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475
40. พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ. 2484
41. พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503
42. พ.ร.บ.การผังเมือง พ.ศ. 2518
43. พ.ร.บ.โรคติดต่อ พ.ศ. 2523
44. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526
45. พ.ร.บ.ยา พ.ศ. 2510
46. พ.ร.บ.การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2503
47. พ.ร.บ.การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511
48. พ.ร.บ.ทางหลวง (ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 295 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2515)
49. พ.ร.บ.สุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528
50. พ.ร.บ.ที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518
51. พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518
52. พ.ร.บ.อาวุธปืน เครื่องกระสุนวัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490
53. พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528
54. พ.ร.บ.ควบคุมการเรียไร พ.ศ. 2487
55. พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ว่าด้วยการตั้งวัด พ.ศ. 2505
56. พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522
57. พ.ร.บ.น้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2521
58. พ.ร.บ. ว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2474
59. พ.ร.บ.สำหรับการกำจัดผักตบชวา พ.ศ. 2456
60. กฎเสนาบดีว่าด้วยที่กุศลสถานชนิดศาลเจ้า พ.ศ. 2463
61. พ.ร.บ.มัสยิดอิสลาม

ป้ายตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ที่ดำรงตำแหน่งจะต้องมีป้ายตำแหน่งติดตั้งไว้ในที่เปิดเผย มองเห็นได้ง่าย เป็นการบอกให้รู้ที่ตั้งที่อยู่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องที่ เมื่อมีราษฎรมาติดต่อขอความช่วยเหลือหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการมาติดต่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติราชการ เป็นการอำนวยความสะดวกทางหนึ่ง ป้ายตำแหน่งเหล่านี้ผู้ดำรงตำแหน่งควรเสียสละทุนทรัพย์ส่วนตัวจัดทำขึ้น ควรทำคู่กันแคด กันแผ่นให้สวยงามด้วย

ลักษณะและขนาดของป้ายควรมีขนาดมาตรฐาน ดังนี้

ตัวอย่างป้ายกำนัน

หมู่ที่.....
 ชื่อ.....
 กำนันตำบล.....
 อำเภอ.....
 จังหวัด.....

ขนาดป้าย 16" x 26"

ใช้เสาสี่เหลี่ยมหน้ากว้าง 4" x 6" ปักสูงจากระดับพื้นถนน 2 เมตร
เสาบากลึกเท่าความหนาของขอบป้าย พื้นป้ายสีดำ ตัวหนังสือสีขาว

ตัวอย่างป้ายผู้ใหญ่บ้าน

ขนาดป้าย 14" x 24"

ใช้เสาสีเหลี่ยมหน้ากว้าง 4" x 6" ปักสูงจากระดับพื้นถนน 2 เมตร
เสาบากลึกเท่าความหนาของขอบป้าย พื้นป้ายสีดำ ตัวหนังสือสีขาว

ตัวอย่างป้ายแพทย์ประจำตำบล

ขนาดป้าย 14" x 24"

ใช้เสาสีเหลี่ยมหน้ากว้าง 4" x 6" ปักสูงจากระดับพื้นถนน 2 เมตร
เสาบากลึกเท่าความหนาของขอบป้าย พื้นป้ายสีดำ ตัวหนังสือสีขาว

บันทึกการมอบหมายสมุดคู่มือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (ส.น.10)

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

การมอบ ครั้งที่	วัน เดือน ปี ที่มอบ	ผู้มอบ	ผู้รับมอบ	พยาน
1	วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	1..... () 2..... ()
2	วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	1..... () 2..... ()
3	วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	1..... () 2..... ()
4	วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	ชื่อ..... ตำแหน่ง..... ลายมือชื่อ ()	1..... () 2..... ()

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๗๙๕๐๓๔ - ๖ ร.ต.บรรณสิทธิ์ สลับแสง ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๓๑

บ 2623

KE
95.4
ม234ส
2531

กระทรวงมหาดไทย. กรมการปกครอง.
สมุดคู่มือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน.

กำนัน